Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Prawno-Traktatowy

OD EKSPEDYCJI Z PRZESZŁOŚCI KU WYZWANIOM PRZYSZŁOŚCI

POLSKA POLITYKA POLARNA

FROM PAST EXPEDITIONS TO FUTURE CHALLENGES

POLISH POLAR POLICY

OD EKSPEDYCJI Z PRZESZŁOŚCI KU WYZWANIOM PRZYSZŁOŚCI POLSKA POLITYKA POLARNA
FROM PAST EXPEDITIONS TO FUTURE CHALLENGES POLISH POLAR POLICY

Rzeczpospolita Polska
Ministerstwo
Spraw Zagranicznych

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Prawno-Traktatowy

OD EKSPEDYCJI Z PRZESZŁOŚCI KU WYZWANIOM PRZYSZŁOŚCI

POLSKA POLITYKA POLARNA

FROM PAST EXPEDITIONS TO FUTURE CHALLENGES

POLISH POLAR POLICY

Redakcja:
Zespół Departamentu Prawno-Traktatowego Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP
Joanna Krawczyk – Grzesiowska
Andrzej Misztal
Konrad Jan Marciniak
Piotr Rakowski

Zdjęcie na okładce:
Piotr Andryszczak

Projekt graficzny i skład:
Beata Rosa

© Copyright by Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP
Departament Prawno-Traktatowy
al. J.Ch. Szucha 23
00-580 Warszawa
www.gov.pl/dyplomacja
twitter: @MSZ_RP
Rok wydania 2021

Liczba egzemplarzy:
300

ISBN 978-83-66213-61-6

Druk i oprawa:
Legra Sp. z o.o.
ul. Albatrosów 10 C
30-716 Kraków

Spis treści

1. Wstęp – *Konrad Jan Marciniak* 6

2. Jak bardzo jest potrzeba Polska Polityka Polarna – perspektywa arktyczna – *Michał Łuszczuk* 9

3. Polska Polityka Polarna – znaczenie dla Antarktyki – *Robert Bialik* 12

4. Uchwała Rady Ministrów nr 129/2020 z dnia 11 września 2020 r, w sprawie zatwierdzenia dokumentu rządowego od Ekspedycji z Przeszłości ku Wyzwaniom Przyszłości *„Polska Polityka Polarna"* 15

5. Załącznik do uchwały Rady Ministrów nr 129/2020 r. z dnia 11 września 2020 r. od Ekspedycji z Przeszłości ku Wyzwaniom Przyszłości *„Polska Polityka Polarna"* 17

6. Appendix to resolution 129/2020 of the Council of Ministers of 11 September 2020 From Past Expeditions to Future Challenges *"Polish Polar Policy"* 91

Autor: Adam Nawrot

Autor: Joanna Perchaluk-Mandat

Polska Polityka Polarna: uwagi wstępne

dr Konrad Jan Marciniak[1]

Przyjęcie przez Radę Ministrów, dnia 11 września 2020 roku, dokumentu wyznaczającego kierunki polskiej polityki zagranicznej w relacji do obszarów Arktyki i Antarktyki – „Od ekspedycji z przeszłości ku wyzwaniom przyszłości. Polska Polityka Polarna" – to wydarzenie ważne z kilku powodów. Warto je w ramach niniejszego wstępu odnotować.

Mianowicie, po pierwsze, z perspektywy wewnątrzkrajowej jest to pierwszy w historii oficjalny dokument określający strategiczne i długoterminowe cele „polarnej" polityki zagranicznej. Co więcej, jest to dokument przyjęty, w formie uchwały, przez Radę Ministrów, a więc ciało, którego konstytucyjnym uprawnieniem i obowiązkiem jest m.in. prowadzenie polityki zagranicznej Rzeczypospolitej Polskiej. Z jednej więc strony naturalnym jest takie umocowanie Polskiej Polityki Polarnej (PPP), z drugiej zaś – podkreśla jego rolę i status. Warto tu dodać że nie każdy przecież aspekt polskiej polityki zagranicznej jest określony w dokumencie tej rangi. Zasadnym więc w tym kontekście staje się pytanie, co czyni politykę polarną na tyle szczególną i wyjątkową, aby jej cele określać na szczeblu rządowym. Temu zagadnieniu poświęcone będą kolejne dwa punkty.

Po drugie, podkreślenia wymaga fakt, pozostając w ramach „wewnątrzpaństwowej" analizy PPP, że zarówno formułowanie, jak i realizacja celów i postulatów polityki polarnej jest niewątpliwie zagadnieniem horyzontalnym i nie mieszczącym się jedynie w kompetencjach Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Bez wątpienia, resorty właściwe m.in. w sprawach nauki, środowiska, klimatu, turystki czy gospodarki morskiej są i muszą pozostawać istotnym komponentem tworzenia i wykonywania PPP. Co więcej, polityka polarna angażuje i wymaga zaangażowania szerokiego grona podmiotów spoza stricte administracji rządowej. W szczególności, podkreślić tu należy rolę Polskiej Akademii Nauk oraz szeregu polskich ośrodków akademickich, w ramach których setki naukowców prowadzą badania w samych obszarach polarnych lub też w związku z nimi. Ponadto, obszary polarne – choć z różnych przyczyn i z różną intensywnością – pozostają w zakresie zainteresowania przemysłu i biznesu. Stąd, wewnętrzna koordynacja w przygotowywaniu i skutecznej realizacji PPP jest zagadnieniem szczególnie istotnym.

Trzecia kwestia warta odnotowania wiąże się z kolei z perspektywą międzynarodową. Otóż przyjęcie przez Radę Ministrów Polskiej Polityki Polarnej stanowi zarówno odzwierciedlenie dotychczasowej roli i znaczenia Polski oraz jej polityki zagranicznej w relacji do Arktyki oraz Antarktyki, jak i wyraźnym wskazaniem, że Polska jest, a także zamierza pozostać odpowiedzialnym i liczącym się podmiotem w omawianym zakresie na arenie międzynarodowej. Przyjęcie PPP jest nie tylko symbolem, za pomocą którego Polska dołącza do grona państw, które zdefiniowały oficjalnie swoją politykę w relacji do obszarów polarnych (choć zaznaczyć można, że niektóre uczyniły tak „tylko"

[1] Dyrektor Departamentu Prawno - Traktatowego, Ministerstwo Spraw Zagranicznych

w relacji do Arktyki bądź Antarktyki). To także wyraz pewnej „dojrzałości" polskiej polityki, umiejętności wewnętrznej organizacji, identyfikacji kluczowych priorytetów w danej dziedzinie, określenia sposobów ich realizacji oraz, wreszcie, sformułowania ich w sposób jawny, publiczny oraz oficjalny.

W rezultacie, powiedzieć można, że Polska Polityka Polarna, *pro foro interno*, jest zarówno odzwierciedleniem dotychczasowego dorobku polskiej administracji państwowej (i nie tylko), ale również stanowić ma impuls do jej dalszego rozwoju, poprzez jasne postawienie celów oraz stworzenie platformy do lepszej organizacji oraz koordynacji. *Pro foro externo*, Polska Polityka Zagraniczna jest wyrazem zarówno dbałości o własne interesy (polityczne, naukowe, gospodarcze i inne), ale także współodpowiedzialności za te rejony świata (m.in. z perspektywy środowiskowej). PPP, oczywiście, postuluje więc promocję polskich interesów w Arktyce oraz Antarktyce, ale uznając rolę prawa międzynarodowego, właściwych instytucji i szczególną rolę niektórych państw, a także rozumiejąc skalę i znaczenie współczesnych wyzwań środowiskowych i powiązanych, a także konieczność kolektywnych działań w tym zakresie.

***

Powyższe uwagi uzupełnić należy o refleksję dodatkową. Symboliczne, ale i treściowe oraz funkcjonalne, połączenie polityki zagranicznej w odniesieniu do dwóch skrajnie oddalonych od siebie regionów świata jest czymś jednak wyjątkowym. W sposób oczywisty, to nie bliskość geograficzna (ani w relacji do siebie, ani w relacji do Polski), ale pewna „materialna wspólnota" celów i problemów jest tym, co łączy Arktykę i Antarktykę w ramach Polskiej Polityki Polarnej. Mimo więc oczywistych różnic w położeniu czy charakterystyce geograficznej (symbolicznie rzecz ujmując: Arktyka – jako w istocie morze otoczone przez lądy; Antarktyka – jako ląd otoczony przez ocean), wyzwania „klimatyczne", logistyczne, częściowo naukowe, a także geopolityczne i gospodarcze powodują, że – zarówno z perspektywy „wewnętrznej", jak i „zewnętrznej" – kompleksowe i holistyczne spojrzenie na oba bieguny ma sens.

O zasadności przyjęcia takiej właśnie perspektywy świadczy też „czynnik ludzki". Kolejne spotkania poprzedzające przyjęcie PPP, m.in. pod auspicjami Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP (ale także w innych formatach, jak np. Komitetu Badań Polarnych Polskiej Akademii Nauk), ukazują, że osoby zajmujące się zawodowo i profesjonalnie Arktyką lub Antarktyką, czy to jako naukowcy, czy urzędnicy, czy przedsiębiorcy, znają się, współpracują ze sobą i – w rosnącym stopniu – identyfikują pewne wspólne problemy, wyzwania czy potrzeby. Zapewne więc i ten, z jednej strony dość „przyziemny", ale w praktyce niezwykle przecież istotny element, powodował stopniową ewolucję współpracy „polarników", powolną jej instytucjonalizację, aż wreszcie – formalizację w postaci przyjęcia Polskiej Polityki Polarnej. Z tej więc perspektywy, można na ten dokument patrzeć jako na efekt starań szeregu osób oraz instytucji. Temu zagadnieniu poświęcona jest kolejna część niniejszego wstępu.

***

W istocie, jeszcze mniej więcej dekadę temu w zasadzie nie istniała żadna struktura kompleksowo zajmująca się polityką zagraniczną w odniesieniu do obszarów polarnych. Nie znaczy to, że takowej nie było, ale raczej, że poszczególne działania – czy to w resorcie spraw zagranicznych, czy w innych ministerstwach – były podejmowane raczej „geograficznie", tj. w relacji do Arktyki bądź

Antarktyki, i nierzadko „sektorowo", tj. np. w relacji do np. kwestii naukowych, bądź środowiskowych, bądź transportowych czy gospodarczych (np. rybołówczych).

W tym zakresie – i na szczególne uznanie w tej materii zasługują starania ówczesnego pracownika Departamentu Prawno – Traktatowego MSZ: Ambasadora J.T. Wolskiego – w 2010 r. w resorcie spraw zagranicznych powołano Grupę roboczą ds. polarnych (najczęściej nazywaną „Polar Task Force"). Jej wyjątkowość polegała nie tylko na tym, że „jednoczyła" oba bieguny w ramach, dość nieformalnej, platformy współpracy, ale także to, że gromadziła przedstawicieli zarówno wszystkich zainteresowanych resortów administracji rządowej, jak i przedstawicieli nauki, a w zależności od tematyki spotkania, także przemysłu i biznesu.

To właśnie współpraca w tym formacie, stopniowo identyfikując cele polityki zagranicznej (ale przy tej okazji także innych wymiarów polskiej polityki), wspólne wyzwania, ale i różnice, doprowadziła do sformułowania potrzeby, a później stworzenia i przyjęcia, Polskiej Polityki Polarnej. Warto też podkreślić przy tej okazji, że choć jest to strategia rządowa, przygotowana w Ministerstwie Spraw Zagranicznych, to jednak zostało to uczynione we współpracy z pozostałymi zaangażowanymi ministerstwami, a także m.in. naukowcami zajmującymi się Arktyką/lub Antarktyką.

Z tej perspektywy, przyjęcie PPP należy traktować jako kolejny (zapewne nieostatni) etap instytucjonalizacji polityki zagranicznej Polski w relacji do obszarów polarnych. W tym kontekście, odnotować należy, że PPP postuluje utworzenie międzyresortowego mechanizmu koordynacyjnego. Ma on m.in. przyczynić się do lepszej współpracy administracji rządowej w realizacji PPP, analizy bieżących wyzwań, ustanowienia szczegółowego Planu Działania, a także proponowania zmian w Polskiej Polityce Polarnej. W tym sensie, ów wymiar instytucjonalny PPP przydaje jej pewnej dynamiki, otwierając się na dalsze zmiany, w zależności od potrzeb i zmieniającego się otoczenia międzynarodowego.

***

Na zakończenie, chciałbym ponownie podkreślić, że przyjęcie Polskiej Polityki Polarnej jest rezultatem starań wielu ludzi, zarówno obecnych i byłych pracowników Departamentu Prawno-Traktatowego (Amb. A. Misztal, J. Krawczyk-Grzesiowska, a także Amb. J.T. Wolski oraz dr P. Rakowski), a także spoza tego grona, w szczególności skupionych w ramach „Polar Task Force" (chciałbym tu w szczególności wymienić prof. R. Bialika, prof. M. Łuszczuka, prof. M. Lewandowskiego i dr A. Kidawę). Wszystkim chciałbym serdecznie podziękować!

Wyrażam nadzieję, że ten ważny etap jakim było przyjęcie Polskiej Polityki Polarnej spełni pokładane w nim nadzieje i okaże się skutecznym narzędziem w prowadzeniu polskiej polityki zagranicznej.

Jak bardzo jest potrzeba Polska Polityka Polarna – perspektywa arktyczna.

dr hab. Michał Łuszczuk[1]

Przygotowanie, zatwierdzenie oraz ogłoszenie Polskiej Polityki Polarnej to działania wyjątkowe i ważne, których znaczenie – w kontekście Arktyki – warto przedstawić i wyjaśnić szczególnie w dwóch wymiarach: politycznym oraz naukowym. Zacznijmy od kwestii politycznych, wśród których znajdują się zagadnienia o charakterze międzynarodowym, a także wcale nie mniej istotne sprawy wewnątrzkrajowe.

Otóż, ogólnoświatowe znaczenie Arktyki wydaje się być wpisane w jej geograficzną charakterystykę oraz jej nowożytną historię. Można je dostrzec na przykład w wyprawach żeglarzy poszukujących przez stulecia legendarnych północnych szlaków morskich z Europy do Azji. Było (i nadal jest) również obecne w przesłankach skłaniających naukowców z całego świata do prowadzenia badań w ekstremalnych warunkach polarnych. Stanowiło także ważne uwarunkowanie rywalizacji toczącej się wokół bieguna północnego w czasach zimnej wojny.

Obecnie, w XXI wieku, obszary arktyczne nadal mają ogólnoświatowe znaczenie, jednak tym razem jest ono zupełnie inaczej powiązane z ambicjami ludzi, potrzebami nauki czy aktywnością państw. Tym razem dotyczy ono przede wszystkim dokonującej się na naszych oczach zmiany klimatu. Istnieje wiele przykładów wskazujących na to, iż właśnie w Arktyce dynamika i skala związanych z tą zmianą zjawisk i procesów, zarówno przyrodniczych, jak i społecznych, jest nie tylko wysoka czy zaawansowana, ale przede wszystkim wymagająca pilnej i zdecydowanej reakcji społeczności międzynarodowej.

To, co aktualnie dzieje się w Arktyce w bardzo dużej mierze zależy od tego, co ma miejsce na południe od niej. Jednocześnie, to co dzieje się w Arktyce nie zostaje w jej granicach. Z tej perspektywy jedną z ważnych konsekwencji zachodzącej transformacji jest to, że Daleka Północ staje się nam coraz bliższa. Mając to na uwadze, trudno zakwestionować fakt, iż my wszyscy jesteśmy współodpowiedzialni na swój sposób za przyszłe losy Arktyki. Co więcej, bez wątpienia w interesie Polski leży, aby Arktyka była obszarem pokojowej i odpowiedzialnej współpracy międzynarodowej zgodnej w powszechnie obowiązującymi normami oraz wypracowanymi w skali regionalnej regułami politycznymi.

W tym miejscu warto podkreślić, iż mimo istniejących rozbieżności, niekiedy sprzecznych interesów różnych graczy, jak też wbrew dominującej w mediach narracji o „walce o arktyczne bogac-

[1] Profesor UMCS, Z- ca Dyrektora Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej I Gospodarki Przestrzennej, Katedra Geografii Społeczno-Ekonomicznej, Wydział Nauk o Ziemi i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Marii Curie Skłodowskiej

twa", wyjątkowo cennym zasobem Arktyki jest obowiązująca w niej tradycja politycznego dialogu oraz wzajemnego szacunku. Bez nich nie była, nie jest i nie będzie możliwa kooperacja stanowiąca fundament oraz jedyną formę skutecznego rozwiązywania w Arktyce problemów, dla których granice polityczne w zasadzie nie istnieją. W tym kontekście przyjęcie i ogłoszenie Polskiej Polityki Polarnej to wyraźny sygnał dla świata, a szczególnie dla państw regionu, jakie są intencje, zamierzenia oraz możliwości Polski w odniesieniu do Arktyki. To także wyraz poczucia odpowiedzialności i solidarności, które od zawsze stanowią przecież imperatyw wszelkiej aktywności człowieka w regionach polarnych.

Choć Polska jest zaangażowana w Arktyce od lat 30-tych XX wieku i wiele razy wyrażała swoje stanowisko na arenie międzynarodowej w sprawach dotyczących regionu, to w zasadzie po raz pierwszy w sposób tak dobitny, kompleksowy i ambitny wskazuje na rolę, jaką zamierza pełnić w odniesieniu do tej części świata. Jestem przekonany, iż zostanie to z uznaniem odebrane przez państwa, z którymi dzielimy od wielu już lat troskę i starania o bezpieczną przyszłość tego wyjątkowego regionu i jego mieszkańców. Mam też nadzieję, że zostanie to pozytywnie przyjęte przez wszystkie organizacje, które reprezentują na arenie międzynarodowej rdzenne ludy Arktyki – jej gospodarzy.

Przygotowanie i przyjęcie przez Radę Ministrów Polskiej Polityki Polarnej to także ważne wydarzenie w skali krajowej. W tym kontekście warto przypomnieć, iż jeden z pierwszych polskich polarników A.B. Dobrowolski zachęcając w okresie międzywojennym ówczesne władze oraz opinię publiczną do angażowania się Polski w badania arktyczne wskazywał, iż działania takie stanowić będą nie tylko wyjątkowo cenną wizytówkę odrodzonej Rzeczypospolitej, ale również będą okazją do dalszego społeczno-gospodarczego rozwoju kraju. Dorobek wówczas podjętych, a przerwanych przez wybuch drugiej wojny światowej, polskich działań był na ogół skutecznie rozwijany w drugiej połowie XX wieku w ramach ówczesnych uwarunkowań geopolitycznych i ekonomicznych już nie tylko w Arktyce, ale w obu regionach polarnych.

Patrząc dziś z perspektywy czasu trudno zakwestionować wyjątkowość tego, jak wiele wysiłków oraz środków Polska ulokowała na przestrzeni dekad w swoją aktywność w Arktyce, jak i w Antarktyce. Co więcej, z tej samej perspektywy wyraźnie widać, iż były to swoiste inwestycje, których efekty rozciągają się po dziś dzień na wiele sfer życia polskiego społeczeństwa oraz międzynarodową pozycję naszego państwa. Z pewnością nie zawsze są to tak spektakularne osiągnięcia, jak słynne wyprawy polskich polarników na oba bieguny, lecz pomimo ich pewnego rozproszenia i rozciągnięcia w czasie wypada o nich pamiętać. Warto też podejmować starania, aby te wysiłki i inwestycje nadal przynosiły owoce. W tym też kontekście Polska Polityka Polarna stanowi od dawna potrzebne kompleksowe ramy koncepcyjne i organizacyjne dla polskiej aktywności dotyczącej obszarów Arktyki. Dysponując tymi ramami i pamiętając, że Daleka Północ wcale nie jest tak daleka jak się wydaje, wiele instytucji i organizacji w Polsce ma wreszcie wyjątkową szansę na wzmocnienie swojego zaangażowania w sprawy arktyczne – począwszy od kwestii kooperacji naukowej, poprzez możliwości rozwijania aktywności gospodarczej, kończąc na zaś na sprawach bezpieczeństwa. Niezmiernie optymistycznym jest w mojej ocenie fakt, iż przyjęty dokument jest rezultatem dotychczasowej kooperacji różnych środowisk i instytucji, a tym samym jest też wyrazem wspólnego przekonania, iż warto pracować na rzecz rozwijania polskiej aktywności w regionach polarnych z uwzględnieniem specyfiki każdego z nich.

Dobrze wiem, iż tematy arktyczne cieszą się w polskim społeczeństwie nieustającym urokiem oraz uznaniem i sądzę, że jest to świetny grunt na którym warto opierać realizację Polskiej Polityki Polarnej. Być może właśnie dzięki temu ma ona wyjątkową szansę na to, aby być nie tylko polityką instytucji czy organizacji, ale też polityką cieszącą się zainteresowaniem, wsparciem, a być może i zaangażowaniem znacznej części naszego społeczeństwa. Aby tak się stało warto, żebyście Państwo – Czytelnicy i Autorzy tego dokumentu – podjęli wysiłek na rzecz skutecznego przekucia zawartych w nim słów w czyny. Mam nadzieję, że także dzięki temu, gdy za kilka lat przeprowadzona zostanie ewaluacja postępów realizacji polskiej polityki polarnej, to okaże się, że udało się wzmocnić nie tylko polską aktywność w Arktyce, ale również przyczynić się w ten sposób do rozwoju naszego kraju i rozwoju samej Arktyki w optymalny dla niej sposób.

Jak już wspomniałem, przygotowanie, zatwierdzenie i ogłoszenie Polskiej Polityki Polarnej to wyjątkowe i ważne działania nie tylko w wymiarze politycznym, ale również naukowym. Fakt, iż właśnie badania od samego początku historii polskiego zaangażowania w Arktyce były wiodącym, a niekiedy wręcz jedynym obszarem aktywności Polaków na Dalekiej Północy, jest powszechnie znany i – co istotne – szeroko doceniany. Cieszę się, iż kwestia ta jest tak wyraźnie obecna nie tylko w tytule, a przede wszystkim w treści Polskiej Polityki Polarnej. Drugi w kolejności z czterech celów szczegółowych to przecież „wzmacnianie obecności Polski w regionach polarnych, w tym zapewnienie rozwoju aktywności naukowej polskich badaczy". Warto podkreślić, iż chodzi tu o aktywność polegającą także, a może przede wszystkim na fizycznej obecności w Arktyce, o kontynuację prac w terenie i w stacjach, które polskie jednostki naukowe prowadzą. Dodatkowo, nie można zapominać, że polskie badania są i powinny zostać wielodyscyplinarne – Polska Polityka Polarna to wyraźnie podkreśla.

Wiele instytucji od dawna wspiera polskie badania w Arktyce i czyni to na różne sposoby, ale właśnie teraz pojawia się cenna okazja do większej koordynacji tych działań, do ich jeszcze lepszego zorganizowania i wsparcia, jak również do kompleksowego wykorzystywania rezultatów i wniosków pochodzących z badań naukowych. Jestem przekonany, iż środowisko polskich badaczy polarnych, między innymi poprzez swoje struktury: Komitet Badań Polarnych oraz Polskie Konsorcjum Polarne, dołoży wszelkich starań, aby dobrze wykorzystać wynikające z Polskiej Polityki Polarnej szanse, a jednocześnie przyczynić się do jej ogólnego sukcesu. Nawiązując do ducha Strategii Polskich Badań Polarnych na lata 2017–2027 można zaryzykować stwierdzenie, iż nie będzie polskich badań w Arktyce bez wsparcia państwa, ale też aktywność Polski w Arktyce pozbawiona komponentu naukowego nie będzie pełna. Ta współzależność jest szczególnie ważna obecnie, w czasach narastających wyzwań, ograniczeń, ale też i potrzeb.

Kończąc chciałbym podkreślić, że to bardzo cenne, iż po długim czasie przygotowań udało się z powodzeniem sfinalizować prace nad Polską Polityką Polarną, jednak pamiętajmy, że to nie finał, lecz dopiero początek nowej drogi.

Polska Polityka Polarna znaczenie dla Antarktyki

dr hab. Robert Bialik[1]

W grudniu 2019 roku wracałem, po czteromiesięcznym pobycie, z Antarktyki. W mieście Punta Arenas w Chile, które jest tzw. bramą na Antarktykę po raz pierwszy usłyszałem o coronawirusie SARS-COV-19. Wówczas jeszcze nikt chyba nie przypuszczał, jak dużo w ciągu kolejnego roku nastąpi zmian i jak wiele przed nami będzie trudności, zarówno zawodowych, jak i osobistych.

Międzynarodowa społeczność Antarktyczna w ciągu ostatnich kilkunastu miesięcy starała się, aby biały kontynent był wolny od pandemii. Zrezygnowano z wielu spotkań bezpośrednich, które były planowane przez lata, tak jak COMNAP[2] , CCAMLR[3], czy SCAR[4] i zorganizowano spotkania zdalne. Podejmowanie decyzji wymagało zmodyfikowania dotychczas obowiązujących przepisów, tak aby można było je procedować zdalnie. Wielu ludzi, którzy tworzą tę społeczność, często pracowało o dziwnych porach, z uwagi na różnice w strefach czasowych pomiędzy państwami, z których pochodzili delegaci na w/w spotkania, poświęcając swój czas, jako wolontariusze na rzecz Antarktyki. Nasze krajowe spotkania, również zostały przesunięte lub odbywały się w bardzo okrojonej formie.

W tym trudnym czasie, Instytut Biochemii i Biofizyki Polskiej Akademii Nauk, operator Polskiej Stacji Antarktycznej im. Henryka Arctowskiego zorganizował powrót uczestników 44. Wyprawy Antarktycznej, jak również wysłał kolejną 45. Wyprawę Antarktyczną na Wyspę Króla Jerzego. Dokładnie po roku ponownie udało mi się dotrzeć na Wyspę Króla Jerzego, osobiście mierząc się z logistycznymi wyzwaniami czasu pandemii, potęgowanymi zdalnym zarządzaniem Polską Stacją Badawczą, która oddalona jest od naszego kraju o prawie 15.000 km.

Wierzę głęboko, że Polska Polityka Polarna: „Od ekspedycji z przeszłości ku wyzwaniom przyszłości" pozwoli na zbudowanie mechanizmów wspierających współpracę pomiędzy różnymi krajowym podmiotami zaangażowanymi w prace w Antarktyce. Wierzę, że dokument ten pozwoli na zabezpieczenie finansowe uczestnictwa polskich ekspertów w spotkaniach międzynarodowych, a tym samym ich praca przestanie mieć charakter wolontariatu, a ich pełne zaangażowanie pozwoli na przedstawianie stanowiska Polski i podejmowanie najlepszych decyzji na rzecz Antarktyki. Wierzę, że dzięki tym mechanizmom, trudności, z którymi się mierzyliśmy w ostatnim roku, będą łatwiejsze do rozwiązania, a mam nadzieję, że w ogóle uda się ich uniknąć w przyszłości.

---

1 Kierownik Zakładu Biologii Antarktyki, Instytut Biochemii i Biofizyki, Polska Akademia Nauk

2 „Rada Menadżerów Narodowych Programów Antarktycznych"

3 „Komisja do Spraw Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki"

4 „Naukowy Komitet Badań Antarktycznych"

Autor: Piotr Andryszczak

Autor: Adam Nawrot

RM-111-75-20

UCHWAŁA NR 129/2020

RADY MINISTRÓW

z dnia 11 września 2020 r.

w sprawie zatwierdzenia dokumentu rządowego

„Od ekspedycji z przeszłości ku wyzwaniom przyszłości. Polska Polityka Polarna"

Na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów (Dz. U. z 2019 r. poz. 1171 oraz z 2020 r. poz. 568 i 695) Rada Ministrów uchwala, co następuje:

§ 1. 1. Zatwierdza się dokument rządowy pt.: „Od ekspedycji z przeszłości ku wyzwaniom przyszłości. Polska Polityka Polarna".

2. Dokument stanowi załącznik do uchwały.

§ 2. Koordynację działań wynikających z dokumentu, o którym mowa w § 1, powierza się ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych[1)].

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

PREZES RADY MINISTRÓW

MATEUSZ MORAWIECKI

/podpisano kwalifikowanym podpisem elektronicznym/

1) Minister Spraw Zagranicznych kieruje działem administracji rządowej – sprawy zagraniczne na podstawie § 1 ust. 2 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 listopada 2019 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Spraw Zagranicznych (Dz. U. poz. 2260 oraz z 2020 r. poz. 362).

Załącznik
do uchwały nr 129/2020
Rady Ministrów
z dnia 11 września 2020 r.

OD EKSPEDYCJI Z PRZESZŁOŚCI KU WYZWANIOM PRZYSZŁOŚCI

POLSKA POLITYKA POLARNA

2020

Spis treści

Wykaz skrótów

Synteza

Cele i Założenia Polskiej Polityki Polarnej

1. Cel główny i cele szczegółowe Polskiej Polityki Polarnej

1.1. Cel szczegółowy pierwszy Polskiej Polityki Polarnej

1.2. Cel szczegółowy drugi Polskiej Polityki Polarnej

1.3. Cel szczegółowy trzeci Polskiej Polityki Polarnej

1.4. Cel szczegółowy czwarty Polskiej Polityki Polarnej

2. Priorytetowe obszary zainteresowania Polski

3. Interesy Polski w Arktyce i Antarktyce

4. Podstawy realizacji Polskiej Polityki Polarnej

5. Postulowane działania dla realizacji Polskiej Polityki Polarnej

5.1. Realizacja Polskiej Polityki Polarnej wspólna dla obu obszarów

5.2. Realizacja Polskiej Polityki Polarnej w odniesieniu do Arktyki

5.3. Realizacja Polskiej Polityki Polarnej w odniesieniu do Antarktyki

6. Mechanizm koordynacji dla realizacji Polskiej Polityki Polarnej

7. Zakończenie

Aneks nr 1: Arktyka

1. Arktyka w świecie

1.1 Uwarunkowania prawno-instytucjonalne

1.2 Arktyka: zmiany i wyzwania

2. Arktyka a Polska

2.1 Pozycja prawno-międzynarodowa Polski w Arktyce

2.2 Dotychczasowe zaangażowanie Polski w Arktyce

Aneks nr 2: Antarktyka

1. Antarktyka w środowisku międzynarodowym

1.1 Uwarunkowania prawno-instytucjonalne

1.2 Antarktyka: zmiany i wyzwania

2. Antarktyka a Polska

2.1 Pozycja prawno-międzynarodowa Polski w Antarktyce

2.2 Dotychczasowe zaangażowanie Polski w Antarktyce

Aneks nr 3: Najważniejsze porozumienia i dokumenty międzynarodowe dotyczące regionów polarnych

Wykaz skrótów

AAFR	*ang. Arctic Armed Forces Roundtable* Okrągły Stół Arktycznych Sił Zbrojnych
AEC	*ang. Arctic Economic Council* Arktyczna Rada Ekonomiczna
ASPA	*ang. Antarctic Specially Protected Area* Szczególnie Chroniony Obszar Antarktyki
ASMA	*ang. Antarctic Specially Managed Area* Szczególnie Zarządzany Obszar Antarktyki
ASOC	*ang. Antarctic and Southern Ocean Coalition* Koalicja na rzecz Antarktyki i Oceanu Południowego
ATCM	*ang. Antarctic Treaty Consultative Meeting* Spotkanie Państw Konsultatywnych Układu Antarktycznego
BIOMASS	*ang. Biological Investigations of Marine Antarctic Systems and Stocks* Badania biologiczne morskich systemów i zasobów antarktycznych
CEMP	*ang. CCAMLR Ecosystem Monitoring Program* Program Monitorowania Ekosystemów CCAMLR
CEP	*ang. Committee of Environmental Protection* Komitet Ochrony Środowiska
CCAMLR (1)	*ang. Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources* Komisja do Spraw Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki
CCAMLR (2)	*ang. Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources* Konwencja o ochronie żywych zasobów morskich Antarktyki
CITES	*ang. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem
COMNAP	*ang. Council of Managers of National Antarctic Programs* Rada Menadżerów Narodowych Programów Antarktycznych
CM	*ang. Conservation Measure* Środek ochronny CCAMLR
CMS	*ang. Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals* Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt
EARMB	Euro-Arktyczna Rada Morza Barentsa

EPB	*ang. European Polar Board* Europejska Rada Polarna
HSM	*ang. Historic Sites and Monuments* Miejsca i Pomniki Historyczne
IASC	*ang. International Arctic Science Committee* Międzynarodowy Komitet Badań Arktycznych
IAATO	*ang. International Association of Antarctica Tour Operators* Międzynarodowe Stowarzyszenie Antarktycznych Operatorów Turystycznych
IHO	*ang. International Hydrographic Organization* Międzynarodowa Organizacja Hydrograficzna
IMO	*ang. International Maritime Organization* Międzynarodowa Organizacja Morska
IWC	*ang. International Whale Commission* Międzynarodowa Komisja Wielorybnicza
KBN PAN	Komitet Badań Polarnych Polskiej Akademii Nauk
KGHM	Kombinat Górniczo-Hutniczy Miedzi
MARPOL	*ang. International Convention for the Prevention of Pollution from Ships* Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki
MoU	*ang. memorandum of understanding* Memorandum o Porozumieniu
MSZ	Ministerstwo Spraw Zagranicznych
NATO	*ang. North Atlantic Treaty Organization* Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego
NCBiR	Narodowe Centrum Badań i Rozwoju
NCN	Narodowe Centrum Nauki
NEAFC	*ang. North-East Atlantic Fisheries Commission* Komisja Rybołówstwa Północno-Wschodniego Atlantyku
NPBP	Narodowy Program Badań Polarnych
NRM	Nordycka Rada Ministrów
OBWE	Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
ONZ	Organizacja Narodów Zjednoczonych
PAIiH	Polska Agencja Inwestycji i Handlu
PAK	Polska Agencja Kosmiczna

PGNiG	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo
PKPol	Polskie Konsorcjum Polarne
PPA	Polski Portal Arktyczny
RA	Rada Arktyczna
ROV	*ang. Remotely Operated Vehicle* Zdalnie kierowany pojazd podwodny
RPMB	Rada Państw Morza Bałtyckiego
SAON	*ang. Sustaining Arctic Observing Networks* Monitorig Pan-Arktyczny
SAR	*ang. International Convention on Maritime Search and Rescue* Międzynarodowa Konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim
SIOS	*ang. Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System* Zintegrowany Monitoring w Europejskim Sektorze Arktyki
SCAR	*ang. Scientific Committee of Antarctic Research* Naukowy Komitet Badań Antarktycznych
SOLAS	*ang. International Convention for the Safety of Life at Sea* Międzynarodowa konwencja o bezpieczeństwie życia na morzu
SOR	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
STCW	*ang. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping* Międzynarodowa Konwencja o wymaganiach w zakresie wyszkolenia marynarzy, wydawania im świadectw oraz pełnienia wacht
UAV	*ang. Unmanned Aerial Vehicle* Bezzałogowy Statek Powietrzny
UE	Unia Europejska
UGV	*ang. Unmanned Ground Vehicle* Pojazd bezzałogowy lądowy
UNCLOS	*ang. United Nations Convention on the Law of the Sea* Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza
UNFCCC	*ang. United Nations Framework Convention on Climate Change* Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu

Autor: Joanna Perchaluk-Mandat

Synteza

Synteza

Niniejszy dokument **„Od ekspedycji z przeszłości ku wyzwaniom przyszłości. Polska Polityka Polarna"** to zarówno bilans dotychczasowej obecności i aktywności Polski w Arktyce i Antarktyce, jak też prezentacja założeń długoterminowych celów polityki Polski w sprawach polarnych i wskazanie wynikających z nich kluczowych kierunków działań do realizacji przez właściwe organy/podmioty. Koncentruje się na wykorzystaniu dotychczasowych, bogatych osiągnięć i ogólnego potencjału Polski w sprawach polarnych (przede wszystkim naukowego), a równocześnie na ramowym przedstawieniu kierunków dalszego rozwoju polityki państwa w tym ważnym i dynamicznie zmieniającym się obszarze. Polska Polityka Polarna (dalej: PPP) skupia się zatem na wzmacnianiu roli i znaczenia Polski w świecie.

Polska Polityka Polarna to ta część polskiej polityki, która ma za zadanie zabezpieczenie kluczowych interesów oraz strategicznych potrzeb Polski związanych z regionami Arktyki i Antarktyki. Zadanie to odnosi się tak do aktywności w ramach realizacji polityki zagranicznej *sensu largo*, jak i działań o charakterze wewnątrzkrajowym. Posiadane doświadczenia oraz świadomość prawdopodobnych wyzwań i zagrożeń w przyszłości (w perspektywie średnio i długookresowej), wymagają obecnie nie tylko podsumowania dotychczasowych dokonań, ale przede wszystkim czytelnego określenia celów i precyzyjnego nakreślenia stanowiska Polski w dynamicznie rozwijającej się problematyce polarnej.

W PPP postuluje się celowość przyjęcia odpowiedniego **mechanizmu koordynacji działań i monitorowania realizacji** polityki polarnej państwa i aktywności podejmowanych przez różne podmioty na tej podstawie. Zalecane jest utworzenie w obrębie administracji rządowej grupy albo zespołu o charakterze międzyresortowym, z zachowaniem wiodącej roli resortu spraw zagranicznych. Proponowany model koordynacji nie ma na celu zastąpienia dotychczasowych rozwiązań przyjętych w poszczególnych resortach, a jedynie doprowadzenie do ich bardziej efektywnej koordynacji.

PPP adresowana jest do **szerokiego grona odbiorców** i powinny być traktowane jako istotny punkt odniesienia do działalności dotyczącej bezpośrednio oraz pośrednio regionów polarnych.

Po pierwsze, jest to dokument pomocny dla wszystkich właściwych resortów, które posiadają kompetencje w sprawach polarnych (w szczególności dotyczy to ministerstw: Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Rozwoju, Klimatu, Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej, Energii, Obrony Narodowej, Sportu), jak i innych organów i urzędów, przy zachowaniu, co zostało wskazane wyżej, roli koordynacyjnej przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych (MSZ), ze względu na właściwość w zakresie polityki zagranicznej. Po drugie, PPP może stanowić punkt odniesienia lub inspiracji dla projektowania polskiej aktywności handlowej, gospodarczej czy inwestycyjnej poza granicami RP zarówno w obszarach stricte polarnych, jak i w relacjach z państwami aktywnymi w sprawach polarnych. Po trzecie, dokument ten stanowi narzędzie referencyjne dla ośrodków uniwersyteckich, badawczych i eksperckich, które prowadzą badania z różnych dziedzin w sprawach polarnych.

Aby niniejsza polityka polarna mogła być skutecznie realizowana, musi uwzględniać również element **finansowania**. Tematyka ta, w tym m.in. badania w obszarach biegunowych, konieczne jest

uwzględnienie stałych i stabilnych źródeł wsparcia materialnego. Implikuje to konieczność odpowiedniego planowania wydatków publicznych przez właściwe organy i urzędy publiczne, w zakresie ich kompetencji. Należy podkreślić, że postulowane rozwiązania czy działania powinny odbywać się w ramach przyznanych środków budżetowych. Równocześnie, wszyscy adresaci tego dokumentu powinni prezentować podejście pro-aktywne, co do poszukiwania innych, dodatkowych środków: zarówno w relacjach zewnętrznych (współpraca z innymi państwami i podmiotami, w tym z uwzględnieniem projektów i grantów), jak i wewnętrznych (wzajemne wsparcie współpracujących ze sobą podmiotów). Zasadne jest również poszukiwanie realnych powiązań między światem nauki a przedsiębiorstwami, czy też wspieranie międzynarodowych projektów gospodarczych. Bez względu na konkretne przykłady czy formy, konieczne jest umieszczenie kwestii zapewnienia stosownych środków w centrum planowania przyszłych aktywności.

PPP jest zgodna z innymi dokumentami o charakterze strategicznym. Przede wszystkim, przedstawione cele i działania polskiej polityki polarnej są zgodne i ściśle powiązane ze „Strategią polskiej polityki zagranicznej 2017–2021", w zakresie realizacji jej 3 głównych priorytetów dotyczących bezpieczeństwa, rozwoju i autorytetu międzynarodowego. Równocześnie niniejszy dokument stanowi rozwinięcie postulatów określonych w „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)", odwołując się zarówno do przyjętych ogólnych celów rozwojowych państwa, jak i przyjętej metodologii. Ponadto w pracach przygotowawczych zostały też wykorzystane takie dokumenty, jak „Strategia polskich badań polarnych. Koncepcja na lata 2017–2027" opracowana przez Polskie Konsorcjum Polarne i Komitet Badań Polarnych Polskiej Akademii Nauk (KBP PAN,) czy też „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego RP". Korzystano też z wiedzy polskich ekspertów i badaczy polarnych, w tym z wybranych prac naukowych i opracowań, jak np. „Cele i narzędzia polityki arktycznej" czy „Układ Antarktyczny. Wybór dokumentów z wprowadzeniem".

Autor: Piotr Andryszczak

Cele i Założenia Polskiej Polityki Polarnej

Cele i Założenia Polskiej Polityki Polarnej

Świat podlega nieustannym ewolucjom o różnym charakterze i konsekwencjach, a obszary polarne nie są z nich wyłączone. Zmiany klimatu oraz kriosfery Ziemi, zanieczyszczenie środowiska, wzrost kwasowości oceanów, a także możliwość całkowitego zaniku pokrywy lodowej na Oceanie Arktycznym w sezonie letnim, czy topnienie lądolodu na Antarktydzie to tylko niektóre przykłady. Z tymi zjawiskami wiążą się też procesy geopolityczne, zwłaszcza dotyczące bezpieczeństwa, często powodowane przez państwa dążące do wzmocnienia swojej pozycji, poszukujące dostępu do nowych zasobów surowców naturalnych, szlaków komunikacyjnych czy technologii. Są to czynniki, które już dziś mają lub mogą mieć wpływ na cały świat, nie tylko w ujęciu lokalnym, ale również w globalnym. Współczesne zmiany środowiska zachodzące w regionach polarnych wskazują, że obszary te ulegają wyraźnej transformacji, której skutki mogą mieć poważne konsekwencje dla istnienia wielu ekosystemów. Ich efektem może być między innymi wzrost intensywności zmian klimatu, w tym zwłaszcza wielkości anomalii termicznych i opadowych oraz zagrożeń z tym związanych w innych regionach świata. Równocześnie zachodzące zmiany niosą za sobą pewne perspektywy i możliwości, które też należy mieć na uwadze. Topniejące lody mogą na przykład otworzyć nowe możliwości transportowe.

Polska obecność w regionach polarnych ma charakter multidyscyplinarny. Obejmuje zarówno aktywność naukowo-badawczą, działania i inicjatywy w wymiarze polityki międzynarodowej i dyplomacji (w wymiarze dwustronnym i wielostronnym), pewną aktywność w wymiarze gospodarczym oraz działania np. dotyczące projektów z zakresu bezpieczeństwa międzynarodowego. W obliczu nowych wyzwań i możliwości należy te różnorodne formy zaangażowania w Arktyce i Antarktyce nie tylko utrzymywać, ale też rozwijać i wspierać w ramach spójnego i kompleksowego podejścia. Powinno być ono oparte na paradygmacie, zgodnie z którym Polska jest aktywnym uczestnikiem procesów zachodzących w świecie, mającym świadomość zachodzących zjawisk, aby móc definiować nową, odpowiedzialną, horyzontalną, multidyscyplinarną i perspektywiczną politykę państwa. Polska jest aktywna na płaszczyźnie międzynarodowej i angażuje się w dialog na temat najważniejszych problemów i wyzwań na świecie. Te doświadczenia oraz gotowość do ponoszenia współodpowiedzialności za losy globu w konsekwencji uzasadniają zwiększenie aktywności również w sprawach polarnych.

Przez politykę polarną rozumie się działania państwa wobec obszarów wokół biegunów północnego oraz południowego. Lokalizacja, a przede wszystkim różne reżimy prawne tych obszarów oraz naturalne różnice geograficzne i przyrodnicze powodują, że mimo elementów wspólnych, tj. strategicznych, Arktyka i Antarktyka wymagają odrębnego potraktowania. Niemniej założenia polskiej polityki polarnej będą stanowić zasadnicze ogniwo dokumentu, natomiast postulowane zadania i działania odnoszące się do Arktyki i Antarktyki, omówienie specyfiki obydwu obszarów oraz wykaz najważniejszych aktów prawnych i dokumentów międzynarodowych będą ujęte w załącznikach, stanowiąc jednak integralną część PPP. Umieszczenie zatem problematyki dotyczącej Arktyki i Antarktyki w aneksach nie ma wyłącznie charakteru informacyjnego, zawarte tam dane uzupełniają i wyjaśniają ogólne założenia i cele polityki polarnej.

1. Cel główny i cele szczegółowe Polskiej Polityki Polarnej

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (SOR) zakłada jeden, główny cel strategiczny, którym jest poprawa zamożności Polaków przy jednoczesnym wzroście spójności w aspekcie społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i naturalnym. Postępujące w świecie zmiany klimatyczne, z jednej strony stanowią poważne zagrożenie dla planety, jej środowiska i mieszkańców, z drugiej – pociągają za sobą konieczność działań o charakterze zapobiegawczym i adaptacyjnym, także w wymiarze rozwojowym. Wreszcie, zachodzące zmiany mogą też być źródłem szans czy nowych możliwości rozwojowych, których na obecnym etapie nie jesteśmy jeszcze świadomi. W pracach nad PPP przyjęto założenie, że zasadne jest powiązanie celów SOR z procesami zachodzącymi na świecie (w tym w regionach polarnych), których konsekwencje w różnych perspektywach czasowych będą dotyczyć Polski.

W konsekwencji niniejszy dokument uznaje za główny cel długoterminowy **zapewnienie stałej i aktywnej obecności Polski w dialogu, współpracy oraz kształtowaniu polityki polarnej na świecie,** przy wykorzystaniu posiadanych zasobów własnych oraz poszukiwaniu nowych. Świadome planowanie w wymiarze strategicznym musi być oparte na wiedzy, na bazie, której prognozuje się różne możliwe scenariusze, co do przyszłości. Aktywność Polski w polityce polarnej musi mieć charakter inkluzywny i z założenia multidyscyplinarny. Wymaga permanentnego monitorowania, analizowania i planowania działań oraz aktywnego uczestniczenia na forum międzynarodowym.

Wykorzystując metodologię SOR, realizacja celu głównego przez szerokie spektrum działań o **charakterze politycznym, prawnym, instytucjonalnym oraz inwestycyjnym**, odbywać się powinna przez realizację poniższych celów szczegółowych:

(1) zapewnienie aktywnego udziału oraz wpływu Polski na procesy kształtujące przyszłość regionów polarnych,

(2) wzmacnianie obecności Polski w regionach polarnych, w tym zapewnienie rozwoju aktywności naukowej polskich badaczy,

(3) zapewnienie problematyce polarnej należytej wagi w polityce wewnętrznej państwa,

(4) aktywne poszukiwanie nowych i innowacyjnych ścieżek rozwoju pozycji Polski w sprawach polarnych.

1.1. Cel szczegółowy pierwszy Polskiej Polityki Polarnej

„Zapewnienie aktywnego udziału oraz wpływu Polski na procesy kształtujące przyszłość regionów polarnych" należy rozumieć szeroko, tj. jako utrzymanie i rozwijanie przez Polskę zaangażowania w politykę polarną na świecie. Obejmuje to zatem wzmocnienie stałej obecności w procesie decyzyjnym (politycznym) w różnych strukturach międzynarodowych, poszukiwanie możliwości aktywnej współpracy w wymiarze społecznogospodarczym (w ujęciu bilateralnym, regionalnym i globalnym), a także kontynuowanie dyplomacji naukowej (aktywności badawczej polskich naukowców

w obu regionach, która stanowi ważną legitymizację dla aktywności politycznej). Dla realizacji tego celu niezbędne jest pełne i efektywne zaangażowanie w wymiarze zagranicznym. Polska dyplomacja, obejmująca także dyplomację publiczną, naukową i kulturalną, ma za zadanie większe włączenie się w różnego rodzaju inicjatywy bądź też samodzielne ich inicjowanie. Cel ten obejmuje także promocję „polskiej marki", nie tylko jako państwa dysponującego wieloletnim dorobkiem i odkryciami naukowymi, ale też jako nowoczesnego, poczuwającego się do współodpowiedzialności za przyszłość planety.

1.2. Cel szczegółowy drugi Polskiej Polityki Polarnej

„Wzmacnianie obecności Polski w regionach polarnych, w tym zapewnienie rozwoju aktywności naukowej polskich badaczy" pociąga za sobą konieczność utrzymania odpowiedniej zdolności organizacyjnej, budżetowej i naukowej o charakterze stałym, z czym wiąże się nie tylko właściwe programowanie w średnich i długich cyklach, ale też stałe finansowanie. Polska posiada unikalne i wieloletnie doświadczenie w szerokim spektrum badań polarnych, co dowodzi posiadania wyjątkowych kompetencji, ale też stanowi o pewnej „polskiej specjalizacji". W szczególności obejmuje ona unikalną kompetencję polskich badaczy we wszystkich najważniejszych dziedzinach badań polarnych, do których odnosi się już wymieniona we wstępie „Strategia polskich badań polarnych. Koncepcja na lata 20172027". Ponadto cel ten ma szerszy zakres przedmiotowy: obejmuje zarówno badania wymagające obecności w regionie polarnym, jak też dyscypliny, które mają inny charakter, np. nauki społeczne (w tym prawne), humanistyczne czy stosunki międzynarodowe, a dotyczą obszarów polarnych. Zmiany środowiska przyrodniczego często pociągają za sobą zmiany np. reżimów prawnych, instytucji społecznych lub są zaczynem nowych teorii. Warto podkreślić, iż stała obecność naukowa Polski w regionach polarnych powinna również stanowić ramy dla innych, uwzględniających postanowienia umów międzynarodowych, inicjatyw w aspekcie działalności naukowej.

1.3. Cel szczegółowy trzeci Polskiej Polityki Polarnej

„Zapewnienie problematyce polarnej należytej wagi w polityce wewnętrznej państwa" ma fundamentalne znaczenie dla pomyślnej realizacji pozostałych celów. Chodzi o wygenerowanie niezbędnego potencjału, zainteresowania oraz skoordynowanego zaangażowania administracji państwowej, biznesu, środowisk naukowych oraz pozostałych interesariuszy w realizację projektów polarnych najlepiej służących interesom państwa i regionu. Wskazywana możliwa skala zmian, zagrożeń i wyzwań jest niezwykle zróżnicowana, a jej konsekwencje są często trudne do precyzyjnego określenia. Skutkuje to brakiem świadomości czy zainteresowania kwestiami polarnymi w kraju. Dlatego też, dla skutecznej realizacji PPP, istotne jest doprowadzenie do zmiany ukierunkowanej do wewnątrz, przy zachowaniu związków z innymi politykami i strategiami krajowymi. Z tego punktu widzenia jeszcze bardziej istotna jest konieczność stworzenia jednolitego mechanizmu koordynacji,

tak aby na forach międzynarodowych Polska była reprezentowana na odpowiednim poziomie oraz aby wszystkie ewentualne zmiany wprowadzone w obszarze międzynarodowym mogły być szybko i skutecznie wdrażane do polskiego ustawodawstwa oraz praktyki administracyjnej.

1.4. Cel szczegółowy czwarty Polskiej Polityki Polarnej

„Aktywne poszukiwanie nowych i innowacyjnych ścieżek rozwoju Polski w sprawach polarnych" również łączy się nierozerwalnie z pozostałymi trzema celami szczegółowymi. Konieczne jest utrzymanie, czy wręcz wzmacnianie otwartości na wyzwania i szanse, aby móc adaptować się do zmieniających się okoliczności. Proponowane obszary to gospodarka, problematyka społeczna oraz wielowymiarowe bezpieczeństwo. Na różnym etapie konieczne będzie zastosowanie różnych narzędzi do realizacji tego celu, jednak niezbędny jest stały monitoring i analiza zachodzących zjawisk zarówno naturalnych, jak i społeczno-politycznych. W szczególności kluczowe znaczenie będzie miało monitorowanie działań oraz programów polarnych państw aktywnych w Arktyce, w tym zwłaszcza w zakresie wykorzystania i ewentualnej eksploatacji surowców oraz zmian klimatu, które w perspektywie mogą spowodować otwarcie nowych szlaków transportowych.

2. Priorytetowe obszary zainteresowania Polski

Mimo szeregu różnic między dwoma regionami polarnymi (m.in. prawnych, geograficznych, przyrodniczych), główne założenia polityki polarnej państwa, realizacja określonego celu głównego i powiązanych z nim celów szczegółowych dotyczą obu obszarów. Dla skutecznego wykonania PPP kluczowe jest zidentyfikowanie obszarów, w których aktywność Polski powinna mieć miejsce. Za kluczowe dla realizacji PPP uznaje się następujące, priorytetowe **obszary zainteresowania państwa:**

(1) współpraca międzynarodowa,

(2) zrównoważony i odpowiedzialny rozwój,

(3) nauka.

„Współpraca międzynarodowa" obejmuje zagadnienia wynikające z realizacji, przez resort spraw zagranicznych i sieć polskich placówek dyplomatycznych, zadań z zakresu polityki zagranicznej państwa, jak również zadań wykonywanych przez poszczególne, właściwe resorty i inne podmioty zajmujące się problematyką polarną. Komponent ten może mieć zarówno wymiar wielostronny (np. uczestnictwo Polski w pracach Rady Arktycznej, w strukturach Układu Antarktycznego czy innych forach, np. ONZ, UE, wyspecjalizowanych organizacjach o charakterze regionalnym lub funkcjonalnie związanych z obszarami polarnymi), jak i dwustronny, przede wszystkim w relacjach z państwami aktywnymi w danym regionie. Wreszcie, obejmuje to aktywny udział w procesie tworzenia i wdrażania norm prawa międzynarodowego publicznego oraz monitorowania przestrzegania przyjętych zobowiązań.

Przez **„zrównoważony i odpowiedzialny rozwój"** należy rozumieć nie tylko otwartość na kompleksowe zwiększanie zdolności państwa w różnych sektorach wiążących się z polityką i szeroko rozumianą obecnością społeczno-gospodarczą w obszarach polarnych. Komponent ten obejmuje zatem nie tylko naukę, lecz również te dziedziny aktywności, które już teraz bądź w przyszłości mogą być przedmiotem zaangażowania. W konsekwencji mogą one wpływać nie tylko na rozwój Polski, ale także na pomyślny rozwój regionów polarnych, za które Polska, jako aktywny członek społeczności międzynarodowej, także ponosi pewną odpowiedzialność. Mogą one obejmować m.in. zaangażowanie się polskich przedsiębiorstw w dziedziny związane z obszarami polarnymi i subpolarnymi w zakresie produkcji, usług czy szeroko rozumianego rozwoju społecznego. Natomiast przez **„naukę"** należy rozumieć rozwijane od wielu dekad badania prowadzone przez polskich badaczy w obszarach polarnych, ale też w kraju i w innych państwach. Polska aktywność naukowa przyczyniła się do wypracowania i wzmocnienia znaczenia Polski jako ważnego i aktywnego partnera na tym polu. Co więcej, osiągnięcia te i wkład do nauki nie mają wyłącznie charakteru krajowego, ale przyczyniając się do podnoszenia wiedzy i świadomości eksperckiej w wymiarze ogólnoświatowym. W dobie intensyfikacji działalności naukowej w badaniach polarnych przez wiele państw, zaangażowanie to nie tylko powinno być kontynuowane, ale też wzmacniane zgodnie z założeniami Strategii Polskich Badań Polarnych na lata 2017–2027.

3. Interesy Polski w Arktyce i Antarktyce

Ze względu na różne reżimy prawne dotyczące obu obszarów, które skutkują różnym statusem Polski, **kluczowe interesy kraju** dotyczące Arktyki i Antarktyki zostały zaprezentowane odrębnie. W świetle rosnącego ogólnoświatowego znaczenia Arktyki, długoletnia oraz wielowymiarowa aktywność Polski we współpracy międzynarodowej dotyczącej tego regionu stanowi ważny czynnik wzmacniający międzynarodową pozycję i bezpieczeństwo naszego państwa, szczególnie w wymiarze unijnym, europejskim oraz transatlantyckim. W kontekście długofalowych potrzeb Polski, jej położenia, potencjału, prowadzonej polityki zagranicznej oraz dotychczasowego zaangażowania w regionie można zidentyfikować następujące interesy Polski dotyczące regionu Arktyki:

1) utrzymanie Arktyki jako strefy pokoju i współpracy międzynarodowej, w tym rozwiązywanie wszelkich kwestii spornych na drodze dialogu w oparciu o prawo międzynarodowe;

2) wzmocnienie międzynarodowego prestiżu Polski i zagwarantowanie wiarygodności państwa na arenie międzynarodowej;

3) wspieranie adaptacji w regionach arktycznych przez polski wkład w poszerzanie wiedzy o zmianach klimatycznych i środowiska przyrodniczego w Arktyce, przy lepszym zrozumieniu oddziaływania tych zmian na warunki pogodowe w Polsce oraz na zagrożenia strefy brzegowej Bałtyku przez wzrost poziomu morza wskutek topnienia lądolodu grenlandzkiego;

4) pełne wykorzystanie szans i możliwości, jakie oferuje status obserwatora w Radzie Arktycznej i wspieranie jej jako głównego forum wzmacniającego efektywną współpracę w regionie;

5) zapewnienie polskim instytucjom mocnej pozycji w subregionalnych i sektorowych (np. naukowych) organizacjach i instytucjach międzynarodowych w Arktyce;

6) rozwój współpracy dwustronnej z partnerami w Arktyce, szczególnie w zakresie badań naukowych oraz działalności gospodarczej;

7) kształtowanie aktywności organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem, w zakresie ich działalności dotyczącej regionu Arktyki, zgodnie z polskimi potrzebami oraz interesami, jak również w ogólnym interesie społeczności międzynarodowej, w tym jako obszaru pokojowej współpracy;

8) edukacja oraz wzmacnianie w polskim społeczeństwie świadomości oraz poczucia odpowiedzialności za pomyślną przyszłość Arktyki, tak ważnej dla dobrostanu całej planety.

Natomiast Antarktyka, jako obszar wciąż słabo zbadany i niezagospodarowany przez człowieka, budzi zainteresowanie wśród państw aktywnych w globalnej polityce, a jego znaczenie ciągle rośnie. Jest obszarem unikalnym i jako taki wymaga specjalnego podejścia i odpowiedzialności ze strony ludzi i państw. Większa część jej obszaru stanowi dziś „rezerwat przyrody". Dzięki swej pierwotnej, chronionej przez państwa Układu Antarktycznego naturze, Antarktyka może stanowić „poligon" badawczy, w ramach którego eksploracja dostarcza nowej, bogatej wiedzy na temat przeszłości Ziemi, zasobów biologicznych i geologicznych, a także w dziedzinie biologii, glacjologii, meteorologii, chemii i astronomii. Ponadto współpraca państw na Antarktyce również jest szczególna w swoim charakterze. Polska, będąc państwem konsultatywnym Układu Antarktycznego, czyli jednym z 29 państw na świecie, które podejmują wiążące decyzje odnośnie prawnomiędzynarodowego statusu Antarktyki, ma obowiązek działania na rzecz pokojowego wykorzystania Antarktyki, ale jednocześnie ma też szansę prowadzenia nowatorskich badań naukowych w tym unikalnym rejonie świata. Polska, jako państwo konsultatywne, z sukcesem prowadzi od lat trudne badania polarne, ale też potrafi zapewnić dla nich logistykę oraz okazać pomoc innym państwom w regionie. Są to ważne czynniki, które wzmacniają międzynarodowe znaczenie i prestiż Polski. Polityka wobec Antarktyki opiera się na czterech założeniach: (1) nieuznawaniu nowych roszczeń terytorialnych wobec obszaru Antarktyki oraz zawieszeniu dotychczasowych roszczeń; (2) uznaniu Antarktydy za rezerwat przyrody poświęcony pokojowi i nauce (zgodnie z prawem międzynarodowym); (3) przyjęciu zasady wolności badań naukowych na całym obszarze Antarktyki wraz z zasadą międzynarodowego współdziałania oraz (4) zarezerwowaniu prawa do uczestniczenia we wszelkiego rodzaju pokojowych przyszłych działaniach w Antarktyce.

W interesie Polski leży:

1) utrzymanie Antarktyki jako obszaru wolnego od politycznych i strategicznych konfliktów;

2) utrzymanie silnego, efektywnie działającego Systemu Układu Antarktycznego;

3) zapewnienie ochrony wszystkich ekosystemów Antarktyki, w tym ekosystemów Oceanu Południowego;

4) prowadzenie światowej klasy badań naukowych w kluczowych, priorytetowych dla Polski dziedzinach;

5) wspieranie nowych możliwości gospodarczych wynikających z polskiej obecności w Antarktyce, z poszanowaniem wszystkich zasad Systemu Układu Antarktycznego.

4. Podstawy realizacji Polskiej Polityki Polarnej

Możliwość zrealizowania wyżej wymienionych celów priorytetowych jest oparta na trzech podstawach, które stanową aksjologiczny wymiar polityki polarnej państwa:

(1) szacunku,

(2) współpracy,

(3) prawie.

Podstawy tej polityki ilustruje poniższy diagram.

Przez **„szacunek"** należy rozumieć uznanie kompetencji i praw państw oraz instytucji międzynarodowych, które ponoszą odpowiedzialność za obszary polarne zgodnie z określonym prawem międzynarodowym, zakresem ich jurysdykcji, jak również poszanowanie praw ludów rdzennych Arktyki oraz traktowanie środowiska naturalnego zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju. Z tym łączy się drugi aspekt aksjologiczny, tj. „prawo". Oznacza to, że implementacja ww. celów musi uwzględniać również wiążące normy prawne, jak i inne ustalenia podjęte przez wspólnotę międzynarodową. Wreszcie, z tym wiąże się też kwestia **„współpracy",** czyli podejmowania działań w taki sposób, aby uwzględniać pokojowe współistnienie, wspólne interesy oraz wzajemne obo-

wiązki nałożone na wspólnotę międzynarodową. Co więcej, współpraca ta również oznacza wyjście poza klasyczne rozumienie podmiotowości w prawie międzynarodowym ograniczonej do państw i organizacji międzynarodowych (międzyrządowych), a zatem obejmuje też współdziałanie z innymi uczestnikami stosunków międzynarodowych, takimi jak inicjatywy międzynarodowe państw (np. Rada Arktyczna), organizacje pozarządowe, ludy rdzenne (dotyczy Arktyki) czy w wyjątkowych przypadkach osoby fizyczne, dysponujące wiedzą ekspercką w danej dziedzinie. Dopiero uwzględnienie tych wszystkich aspektów pozwoli na akceptowalne, jak i efektywne wdrażanie ww. celów PPP, a w konsekwencji: na wzmocnienie roli Polski i jej głosu w sprawach polarnych w świecie.

PPP powinna być wdrażana w ramach przyznanych środków budżetowych. Natomiast jest rekomendowane również pozyskiwanie zewnętrznych (pozabudżetowych) środków finansowania tych aktywności. W szczególności dotyczy to pozyskiwania środków w ramach grantów czy projektów zagranicznych. Na tym etapie nie przesądza się, jak będzie wyglądał w przyszłości ewentualny system finansowania polityki polarnej państwa.

5. Postulowane działania dla realizacji Polskiej Polityki Polarnej

Ze względu na wieloaspektowy charakter różnic odnoszących się do Arktyki i Antarktyki, w tym odmiennego statusu prawnego i różnic instytucjonalnych, postulowane działania zostały podzielone na 3 główne grupy: 1) wspólne dla obu obszarów; 2) dla Arktyki; 3) dla Antarktyki. Ich enumeratywne wyliczenie znajduje się poniżej.

Niemniej należy podkreślić, że postulowane działania w stosunku do regionów polarnych będą także stanowić podstawę do **wypracowania konkretnego planu działania dla Polskiej Polityki Polarnej.** Przedmiotowy plan działania będzie uwzględniał cele i założenia polskiej polityki polarnej, jak również będzie opierał się na zadaniach poszczególnych resortów wynikających z ustawy o działach administracji rządowej oraz uwzględni **rozliczalność wykonywania polityki, horyzont realizacji poszczególnych postulowanych zadań oraz monitorowanie procesu.**

5.1. Realizacja Polskiej Polityki Polarnej wspólna dla obu obszarów

Za wspólne, postulowane cele dla obu obszarów, które miałyby wdrażać cel główny PPP i jej cele szczegółowe, należy uznać następujące:

1) efektywna i długofalowa działalność wszystkich polskich instytucji publicznych, których aktywność wpływa na udział Polski w sprawach polarnych;
2) ciągłość badań polarnych prowadzonych przez polskich naukowców pracujących w kraju i za granicą, a także dalszy rozwój tych badań i istniejącej infrastruktury badawczej oraz wykorzystywanie ich potencjału w dziedzinach pozanaukowych, szczególnie w zakresie dyplomacji naukowej i procesach decyzyjnych;

3) oparta na długofalowym podejściu strategicznym współpraca gospodarcza polskich przedsiębiorstw z partnerami z państw arktycznych i antarktycznych, w dziedzinach istotnych dla regionów polarnych i w obszarach, gdzie polskie podmioty gospodarcze mogą czerpać wyraźne korzyści z kooperacji.

Dla realizacji powyższych celów PPP w odniesieniu do obu regionów postulowane są następujące działania:

Ad. 1)

1. Przygotowanie propozycji utworzenia specjalnego mechanizmu o charakterze międzyresortowym, właściwego w sprawach planowania, koordynacji oraz monitorowania realizacji polskiej polityki polarnej, z zachowaniem wiodącej roli resortu spraw zagranicznych;
2. Zapewnienie mechanizmów bieżącej wymiany informacji o podejmowanych przez poszczególne instytucje publiczne działaniach (tzw. specjalistów ds. Arktyki i Antarktyki w poszczególnych urzędach, dystrybuowanie informacji drogą e-mailową i przez ogłoszenia na Polskim Portalu Arktycznym i Antarktycznym (PPAA) prowadzonym przez Sekretariat Polskiego Konsorcjum Polarnego, regularne spotkania, tj. szkolenia, konferencje, warsztaty);
3. Włączanie do współpracy z administracją publiczną instytucji naukowych, organizacji pozarządowych, a także podmiotów gospodarczych już obecnych lub potencjalnie zainteresowanych obecnością w regionach arktycznych.

Ad. 2)

1. Zagwarantowanie (zarówno w wymiarze personalnym, jak i finansowym) stałej obecności polskich przedstawicieli w kluczowych forach odpowiedzialnych za międzynarodową współpracę naukową w Arktyce, zwłaszcza w Międzynarodowym Komitecie Badań Arktycznych (ang. International Arctic Science Committee, IASC) i Europejskiej Radzie Polarnej (EPB), i Antarktyce, zwłaszcza w ASOC (ang. Antarctic and Southern Ocean Coalition), SCAR (ang. Scientific Committee of Antarctic Research) czy COMNAP (ang. Council of Managers of National Antarctic Programs), oraz zapewnienie stabilności finansowania stałej infrastruktury naukowej, w tym zwłaszcza Polskiej Stacji Polarnej Hornsund na Spitsbergenie (Svalbardzie), Polskiej Stacji Polarnej im. H. Arctowskiego na Wyspie Króla Jerzego, i zapewnienie środków na reaktywację Polskiej Stacji Polarnej im. B. Dobrowolskiego w Oazie Bungera, jako międzynarodowych platform badawczych, będących wizytówkami polskiej nauki, jak również istniejącym bazom uniwersyteckim;
2. Wspieranie implementacji Narodowego Programu Badań Polarnych (NPBP) przez m.in. prowadzenie w ramach właściwych instytucji finansujących badania w Polsce programów ukierunkowanych na wspieranie projektów badawczych (w drodze konkursów) służących pośrednio wzmocnieniu polskiej obecności w rejonach polarnych oraz wspieranie zintegro-

wanych przedsięwzięć badawczo-rozwojowych dotyczących rozwoju technologii mających zastosowanie w warunkach polarnych;

3. Rozwijanie polskiej dyplomacji naukowej dotyczącej Arktyki i Antarktyki;
4. Ustalenie zasad finansowania krajowych projektów ukierunkowanych na stały monitoring środowiskowy w Arktyce i Antarktyce, w tym zasad udziału i finansowania polskich instytucji w międzynarodowych projektach w zakresie monitoringu pan-Arktycznego (ang. Sustaining Arctic Observing Networks, SAON) i zintegrowanego monitoringu w europejskim sektorze Arktyki (ang. Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System, SIOS);
5. Wspieranie dyplomatyczne, informacyjne i finansowe polskich uczelni i przedsiębiorstw w podejmowaniu współpracy badawczo-rozwojowej z partnerami z krajów arktycznych i unijnych oraz państw stron Układu Antarktycznego, w tym przede wszystkim udziału we wspólnych projektach realizowanych w ramach unijnych wieloletnich programów finansowania badań naukowych (np. wsparcie aktywnego udziału PKPol w sieci EUPolarnet). Dotyczy to także problematyki bezpieczeństwa obu obszarów;
6. Zintensyfikowanie współpracy MSZ, KBP PAN i PKPol na rzecz promocji polskich badań, ich wyników i potencjału współpracy naukowej (np. przez prowadzenie Polskiego Portalu Polarnego oraz przy okazji spotkań bilateralnych dotyczących Arktyki i Antarktyki).

Ad. 3)

1. Stałe rozwijanie wsparcia dla polskich podmiotów gospodarczych skoncentrowanego m.in. na:

a. promowaniu potencjału polskich przedsiębiorstw w odniesieniu do potrzeb regionu arktycznego,

b. rozwijaniu bazy danych polskich podmiotów gospodarczych aktywnych na obszarach arktycznych obecnie oraz potencjalnie w przyszłości,

c. identyfikowaniu regionów i sektorów o najwyższym potencjale kooperacji z udziałem polskich firm,

d. rozwijaniu współpracy gospodarczej przez kontakty Polskiej Agencji Inwestycji i Handlu (PAiH) z jej odpowiednikami w państwach arktycznych, izbami handlowymi oraz organizacjami polonijnymi, forami współpracy gospodarczej oraz polskimi firmami w regionie,

e. monitorowaniu możliwości współpracy w ramach programów unijnych, organizacji regionalnych (ang. Arctic Economic Council, AEC) i subregionalnych (Nordycka Rada Ministrów – NRM, Rady Państw Morza Bałtyckiego – RPMB oraz Euro-Arktyczna Rada Morza Barentsa – EARMB);

2. opracowanie specjalnego zbioru porad i wskazówek dla polskich podmiotów publicznych i prywatnych prowadzących aktywność w regionie Arktyki i Antarktyki w kwestii przestrzegania lokalnych standardów środowiskowych i społecznych.

5.2. Realizacja Polskiej Polityki Polarnej w odniesieniu do Arktyki

Wskazany wyżej cel główny oraz powiązane z nim cele szczegółowe polityki polarnej państwa mogą podlegać dalszemu uszczegółowieniu w odniesieniu do Arktyki:

1) ugruntowanie pozycji Polski w Arktyce jako aktywnego i odpowiedzialnego partnera regionu oraz promotora wzmocnionej aktywności obserwatorów w Radzie Arktycznej;
2) aktywne i partnerskie relacje polskich podmiotów publicznych i prywatnych z aktorami społecznymi w regionie Arktyki, w tym szczególnie z organizacjami arktycznych ludów rdzennych;
3) skuteczny wpływ na działalność UE i organizacji międzynarodowych, których Polska jest członkiem, w zakresie ich aktywności dotyczącej regionu Arktyki.

Osiąganie wskazanych celów polskiej polityki arktycznej wymaga działań, inicjatyw oraz mechanizmów, które będą podejmowane i wdrażane przez polskie podmioty dotychczas aktywne w Arktyce oraz te, których działalność może mieć znaczenie dla tego regionu lub polskiej w nim obecności. Postuluje się, aby realizacja PPP w odniesieniu do Arktyki miała następującą formę.

Ad. 1)

1. Podniesienie poziomu polskiego udziału w pracach grup roboczych i grup zadaniowych RA przez:

a. identyfikację mocnych stron i obszarów szczególnego zainteresowania polskich badań naukowych w Arktyce,

b. skoordynowanie i wzmocnienie zaangażowania właściwych resortów w prace wybranych grup roboczych i grup zadaniowych RA (stałe monitorowanie ich prac, wysyłanie ekspertów na spotkania, przedkładanie własnych projektów, aktywna współpraca z partnerami zagranicznymi),

c. zapewnienie finansowego wsparcia aktywnego udziału w spotkaniach RA, jej grup roboczych i zadaniowych polskich badaczy i ekspertów/specjalistów,

d. aktywne włączanie się w te projekty Rady, w których Polska może mieć istotny wkład merytoryczny lub które są istotne z punktu widzenia Polski;

2. Pełnienie roli promotora wzmocnionej aktywności i współpracy obserwatorów w RA przez:

a. rozwinięcie platformy dialogu w ramach tzw. Formatu Warszawskiego (skupienie uwagi na kwestiach praktycznych i rzeczywistych problemach obserwatorów; poszerzenie zakresu dyskutowanej problematyki, np. o tematykę współpracy gospodarczej),

b. zapraszanie przedstawicieli Sekretariatu RA oraz grup roboczych (sekretarzy, przewodniczących) w celu dyskusji nad obecnymi projektami i możliwościami zaangażowania obserwatorów,

c. bliższą współpracę ze Stałymi Uczestnikami (organizacjami reprezentującymi arktyczne ludy rdzenne),

d. wzmożoną promocję na forum Rady przez kontakty z państwami arktycznymi, Sekretariatem RA i grupami roboczymi, jak też poprawę dostępności informacji o polskiej aktywności w Arktyce, m.in. na stronach internetowych MSZ oraz w mediach krajowych i zagranicznych);

3. Aktywny udział w procesach decyzyjnych i działaniach Wymiaru Północnego, RPMB oraz ERMB, jak też zapewnienie środków na udział w spotkaniach organizacji, w których Polska jest reprezentowana przez Komitet Badań Polarnych (KBP) PAN;

4. Częstsze włączanie odpowiednio dobranych zagadnień arktycznych do listy tematów podejmowanych przez Polskę podczas rozmów dwustronnych zarówno z państwami arktycznymi, jak i innymi państwami-obserwatorami przy RA, a szczególnie:

a. promowanie polskich instytucji: ośrodków badawczych, firm w poszczególnych państwach arktycznych,

b. inicjowanie dwustronnych przedsięwzięć, np. naukowych, informacyjnych oraz wspólnych propozycji na forum Rady;

5. Wzmacnianie dyplomacji publicznej (w tym dyplomacji naukowej) dotyczącej Arktyki przez:

a. akcję promocyjną na rzecz międzynarodowej popularyzacji polskiego dorobku, osiągnięć i tradycji aktywności w Arktyce (np. przygotowanie materiałów promocyjnych we współpracy MSZ, KBP PAN, Polskiego Konsorcjum Polarnego (PKPol), ośrodków uniwersyteckich i polskich przedsiębiorstw),

b. rozwijanie międzynarodowej aktywności Polski odnośnie do ochrony środowiska i zmian klimatycznych w Arktyce i globalnie, przy jednoczesnej efektywnej promocji stanowisk w negocjacjach międzynarodowych i na forum UE,

c. udział w debatach międzynarodowych dotyczących problematyki arktycznej (np. zapewnienie konstruktywnej i dobrze widocznej i aktywnej obecności przedstawicieli Polski podczas międzynarodowych wydarzeń o tematyce arktycznej),

d. włączenie się polskich instytucji i podmiotów w międzynarodowe działania edukacyjne przeznaczone przede wszystkim dla młodego pokolenia, które region Arktyki powinno postrzegać jako wspólne dobro;

6. Ogłoszenie dokumentu adresowanego do środowiska międzynarodowego, a zwłaszcza wspólnoty arktycznej, prezentującego i promującego polską politykę arktyczną wraz z opisem konkretnych przykładów polskiej obecności i aktywności w regionie;

7. Stałe rozwijanie polskiej polityki arktycznej m.in. przez monitorowanie oraz analizowanie rozwoju międzynarodowej sytuacji politycznej, społecznej i gospodarczej w regionie (przez specjalistów z poszczególnych resortów, rządowych i pozarządowych ośrodków eksperckich oraz badaczy z zakresu nauk społecznych).

Ad. 2)

1. Współpraca z organizacjami arktycznych ludów rdzennych:

a. na forum i w zakresie działalności RA,

b. w relacjach „dwustronnych", ukierunkowanych na ograniczenie negatywnych następstw zmian klimatycznych (np. przez wykorzystywanie wyników polskich badań naukowych do wspierania działań adaptacyjnych, edukacji dzieci i dorosłych w Polsce i Europie, a także wsparcie międzynarodowej aktywności organizacji arktycznych ludów rdzennych);

2. Współdziałanie z organizacjami polonijnymi w krajach arktycznych, szczególnie wśród nowych fal imigracji i wykorzystanie potencjału polskich imigrantów, w tym eksponowanie w ramach dyplomacji publicznej wkładu polskich imigrantów w rozwój gospodarczo-społeczny państw arktycznych i regionów arktycznych;

3. Aktywna promocja w państwach arktycznych związków przedstawicieli polskiej kultury i techniki z regionem arktycznym w przeszłości i obecnie (szczególnie warto to prowadzić w regionach o znaczącej obecności polskich imigrantów lub aktorów gospodarczych).

Ad. 3)

1. Odzwierciedlanie i promowanie priorytetów polskiej polityki polarnej (dotyczące części arktycznej) w innych wymiarach i obszarach polskiej polityki zagranicznej (w tym zwłaszcza jej wymiaru północnego i członkostwa w RPMB) oraz wyraźnego prezentowania na arenie międzynarodowej polskiej polityki arktycznej;

2. Uzupełnienie planów pracy polskich placówek dyplomatycznych, szczególnie w krajach RA, o zadania promocyjno-informacyjne związane z bieżącą polską aktywnością w Arktyce;

3. Włączanie kwestii arktycznych, tam gdzie to możliwe i zasadne, w proces przygotowania polskich stanowisk w negocjacjach międzynarodowych, których wyniki mają znaczenie dla Arktyki, szczególnie w kwestiach ochrony środowiska i transportu morskiego;

4. Tam gdzie jest to istotne, problematyka arktyczna powinna na stałe wejść do agend rozmów politycznych i sektorowych Polski z partnerami w regionie, tak na forach dwu, jak i wielostronnych;

5. Zwiększenie zaangażowania polskich przedstawicieli w prace prowadzone przez różne organizacje międzynarodowe w odniesieniu do regionu Arktyki;

6. Promowanie i popieranie tych inicjatyw lub działań organizacji międzynarodowych, które są zbieżne z zasadami i celami polskiej polityki arktycznej.

Działania te wymagają troski o rozwój w Polsce niezbędnych kompetencji eksperckich we wszystkich tych dziedzinach. Wskazane jest dokonanie przeglądu polskiego potencjału naukowo-badawczego dotyczącego spraw Arktyki. Niezbędne jest stosowne poszerzenie zainteresowań badawczych polskich specjalistów w zakresie bezpieczeństwa.

5.3. **Realizacja Polskiej Polityki Polarnej w odniesieniu do Antarktyki**

Uszczegółowionymi **celami polskiej polityki polarnej w odniesieniu do Antarktyki** są:

1) utrzymanie i rozszerzanie stałej aktywnej obecności polskiej w Antarktyce, w tym przez badania naukowe, infrastrukturę badawczą i logistyczną;

2) utrzymanie dyplomatycznej obecności i rozszerzenie wpływów Polski w Antarktyce, w tym przez aktywne zaangażowanie na arenie międzynarodowej (zwłaszcza na forum Spotkania Państw Konsultatywnych Układu Antarktycznego, (ang. *Antarctic Treaty Consultative Meeting* – ATCM) we wszelkie działania dotyczące zarządzania Antarktyką;

3) wykorzystanie szansy, jaką jest obecność w Antarktyce, do prowadzenia światowej klasy badań naukowych w kluczowych, priorytetowych dla Polski dziedzinach, w tym również dotyczących ochrony unikalnego środowiska Antarktyki;

4) wykorzystanie możliwości gospodarczych, jakie stwarza obecność w Antarktyce, szczególnie w dziedzinie innowacyjnych technologii.

Postuluje się, aby realizacja PPP w odniesieniu do Antarktyki miała następującą formę:

Ad. 1)

1. Stworzenie mechanizmów umożliwiających utrzymanie oraz modernizację całorocznej Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego wraz z coroczną organizacją wypraw;

2. Reaktywacja Stacji im. B. Dobrowolskiego w Antarktyce Wschodniej oraz stworzenie mechanizmów umożliwiających rozwój infrastruktury rozszerzającej możliwości działania na całym obszarze Szetlandów Południowych oraz w Antarktyce Wschodniej (regularne wysyłanie terenowych grup badawczych na obszarze Szetlandów Południowych, instalacja i obsługa automatycznych stacji pomiarowych na obszarze Szetlandów Południowych, Półwyspu Antarktycznego i Oazy Bungera);

3. Stworzenie mechanizmów umożliwiających regularne rejsy w rejonie Szetlandów Południowych i Półwyspu Antarktycznego (zbieranie danych hydrograficznych w ramach programów koordynowanych przez IHO (ang. International Hydrographic Organisation) z aktywnym udziałem zainteresowanych polskich instytucji naukowych, szkolenie kadry do pracy w ekstremalnych warunkach polarnych i ewentualnego udziału w operacjach poszukiwania i ratownictwa SAR, ang. search and rescue);

4. Stworzenie mechanizmów umożliwiających powstanie polskiej infrastruktury logistycznej obejmującej Szetlandy Południowe (założenie bazy logistycznej w jednych z portów Ameryki Południowej stanowiących tzw. Gateways to Antarctica, dywersyfikacja morskiego i powietrznego transportu ludzi, sprzętu i zaopatrzenia, budowa polskiego statku mogącego pełnić rolę zarówno jednostki badawczej, jak i zaopatrzeniowej w rejonie Szetlandów Południowych i Półwyspu Antarktycznego);

5. Utrzymanie i poszerzenie współpracy logistycznej i naukowej z państwami aktywnymi w ważnych dla Polski obszarach Antarktyki.

Logistyka jest kluczem do Antarktyki zapewniającym sukces wszelkim działaniom w tym obszarze zarówno naukowym, jak i gospodarczym czy turystycznym. Każda działalność prowadzona w Antarktyce ma charakter ekspedycyjny, o czym była mowa wyżej, i tylko dobrze zorganizowana logistyka daje możliwość bezpiecznego i skutecznego działania. Ponadto powiązana z nią możliwość wymiany/świadczenia usług logistycznych innym państwom oraz możliwością udziału w operacjach SAR, podnosi pozycję państwa w Układzie Antarktycznym, poszerza możliwości realizowania założonych celów politycznych, a także umożliwia wywieranie wpływu na plany i zamierzenia innych państw.

Ad. 2)

1. Stworzenie mechanizmu zapewniającego pozyskiwanie, gromadzenie, analizowanie i dzielenie się informacjami między wszystkimi instytucjami/resortami/organami aktywnymi w Antarktyce (w tym identyfikacja interesów poszczególnych państw i organizacji aktywnych w Antarktyce, identyfikacja zagadnień kluczowych dla przyszłości itp.);
2. Stworzenie mechanizmu umożliwiającego Polsce korzystanie z wszelkich instrumentów ATCM/CEP (*ang. Committee of Environmental Protection*, Komitet Ochrony Środowiska), CCAMLR (1) (*ang. The Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*, Komisja do Spraw Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki), SCAR (*ang. Scientific Committee of Antarctic Research*, Naukowy Komitet Badań Antarktycznych), COMNAP (*ang. Council of Managers of National Antarctic Programs*, Rada Menadżerów Narodowych Programów Antarktycznych) pozwalających na przedstawianie swojego stanowiska, prowadzenie dyskusji, udział w podejmowaniu decyzji (zapewnienie grup eksperckich, monitorowanie przebiegu i udział w dyskusyjnych grupach międzysesyjnych, uzgodnienie stanowiska Polski w dyskutowanych tematach itp.);
3. Wypracowanie mechanizmów stałego i systematycznego korzystania z metod dyplomacji publicznej, szczególnie z możliwości stwarzanych przez międzynarodową współpracę między naukowcami w Antarktyce;
4. Utrzymywanie wielopoziomowych relacji z państwami będącymi antarktycznymi partnerami Polski (zawieranie porozumień, wymiana informacji, opinii, wspólne inicjatywy);
5. Utrzymywanie regularnych kontaktów z organizacjami pozarządowymi aktywnymi w Antarktyce (wymiana informacji, opinii, wspólne inicjatywy – zwłaszcza w dziedzinie ochrony środowiska);
6. Wykorzystanie i dostosowanie infrastruktury Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego, jako miejsca oficjalnych spotkań z przedstawicielami innych państw (organizacja konferencji, warsztatów itd.)

Ad. 3)

2. Zapewnienie wsparcia dla multidyscyplinarnych programów naukowych korzystających z najnowszych technologii (satelity, samoloty bezzałogowe, ROV (*ang. Remotely Operated Vehicle* – zdalnie kierowany pojazd podwodny), UGV (*ang. Unmanned Ground Vehicle* – pojazd bezzałogowy lądowy), automatyczne stacje badawcze, roboty autonomiczne itp.) realizowanych we współpracy z instytutami technicznymi i firmami technologicznymi;
2. Utrzymanie i poszerzenie współpracy naukowej z państwami aktywnymi w ważnych dla Polski obszarach Antarktyki;
3. Zapewnienie możliwości wymiany naukowej między krajami zaangażowanymi w badania Antarktyki;
4. Zapewnienie wsparcia dla realizacji Narodowego Programu Badań Polarnych, uwzględniającego zarówno polskie dotychczasowe osiągnięcia i doświadczenia antarktyczne, jak i obszary badawcze wspólne z innymi państwami aktywnymi w Antarktyce, stwarzające możliwość międzynarodowej współpracy;
5. Stworzenie mechanizmu identyfikacji, we współpracy szerokich środowisk naukowych, kluczowych dla Antarktyki priorytetów badawczych, mających potencjał, aby stać się polską „specjalnością". Zapewnienie – w ramach konkursów Narodowego Centrum Nauki (NCN) i Narodowego Centrum Badań i Rozwoju (NCBiR) w formie stabilnych, wieloletnich mechanizmów finansowania;
6. Stworzenie mechanizmów zapobiegających rozproszeniu i scalających naukowe projekty realizowane w Antarktyce (lub na materiałach i danych zebranych w Antarktyce) przez polskie instytucje naukowe. Stworzenie mechanizmu ułatwiającego i zachęcającego do wymiany danych i próbek między placówkami badawczymi;
7. Wsparcie działań dotyczących wykorzystania najnowszych technologii w zakresie monitoringu, ochrony i zarządzania środowiskiem w Antarktyce, w tym ustalenie zasad finansowania dla działań w tej dziedzinie;
8. Wsparcie działań edukacyjnych i popularyzatorskich prowadzonych w oparciu o Polską Stację Antarktyczną im. H. Arctowskiego.

Ad. 4)

1. Monitorowanie sytuacji i możliwości wsparcia polskiego przemysłu rybackiego/polskich przedsiębiorców w celu wznowienia połowów kryla na Oceanie Południowym. Wiąże się z tym poszukiwanie firm biotechnologicznych, które byłyby zainteresowane przetwórstwem kryla;
2. Stworzenie mechanizmu synergii nauka antarktyczna – nowe technologie, włączającego w antarktyczne badania podmioty, takie jak uczelnie i instytuty techniczne, Polską Agencję Kosmiczną (PAK), firmy technologiczne i startupy;

3. Identyfikacja obszarów wspólnych zainteresowań nauki i technologii. Stworzenie katalogu potencjalnych rozwiązań technologicznych i informatycznych otwierających nowe możliwości badawcze;
4. Zapewnienie – w ramach konkursów np. NCBiR – mechanizmów finansowania nowych technologii opracowywanych dla potrzeb badań antarktycznych;
5. Stworzenie mechanizmów ułatwiających partnerstwo instytucji badawczych i firm technologicznych (w tym biotechnologicznych), włączając mechanizm finansowania startupów;
6. Stworzenie i rozpropagowanie katalogu istniejących w Polsce kolekcji mikroorganizmów antarktycznych i innych materiałów biologicznych potencjalnie przydatnych biotechnologii.

6. Mechanizm koordynacji dla realizacji Polskiej Polityki Polarnej

Dla skutecznej realizacji PPP na poziomie krajowym niezbędne jest utworzenie dedykowanego mechanizmu koordynacji i monitorowania procesu realizacji przez właściwe organy i inne podmioty krajowe zaangażowane w ten proces. Od 2010 r. działa robocza struktura tzw. Polar Task Force, powołana z inicjatywy MSZ, w skład której wchodzą przedstawiciele tego ministerstwa, innych resortów oraz świata nauki (badań polarnych), a której głównym celem jest zapewnienie forum do wymiany informacji, zgłaszania postulatów środowiska naukowego i innych potrzeb związanych z problematyką polarną, a także innych projektów czy inicjatyw w ramach tej problematyki. Niemniej z punktu widzenia strategicznego taka formuła jest już niewystarczająca do przekrojowego planowania, ale przede wszystkim zadaniowania organów państwa do podejmowania i realizowania inicjatyw z zakresu polityki polarnej państwa.

W konsekwencji postuluje się utworzenie stosownej struktury w obrębie administracji rządowej, z udziałem przedstawicieli resortów odpowiedzialnych za poszczególne aspekty wchodzące w zakres przedstawionej tu polityki polarnej państwa, jak również innych właściwych organów i podmiotów, jak m.in. PAN. W ramach takiego mechanizmu rolę wiodącą powinien zachować minister właściwy w sprawach zagranicznych, a finansowanie takiego mechanizmu pochodziłoby ze środków budżetowych określonych w dziale „sprawy zagraniczne".

Do głównych zadań takiego mechanizmu należałoby:

1) Analizowanie, planowanie i wskazywanie zadań do realizacji przez podmioty wchodzące w jego skład, a które wdrażałyby PPP;
2) Koordynowanie aktywności organów administracji rządowej w ramach realizacji PPP;
3) Przyjęcie modelu wymiany informacji między właściwymi komórkami organizacyjnymi resortów w sprawach wypracowania stanowiska Polski w sprawach polarnych;
4) Opracowanie Planu Działania w określonym przedziale czasowym, który wskazywałby uszczegółowione zadania, podmioty, narzędzia i czas realizacji tych zadań;
5) Monitorowanie realizacji PPP i przyjmowanie sprawozdań właściwych podmiotów, a także

przygotowywanie ogólnego raportu z realizacji PPP na potrzeby kluczowych odbiorców w państwie;

6) Proponowanie zmian w PPP.

7. Zakończenie

Realizacja PPP będzie zadaniem długoterminowym. Niemniej przyjęcie ich przez rząd RP będzie miało charakter ujednolicający i porządkujący dotychczasowe, jak wyżej wspomniano, często rozproszone aktywności, często też działania niepodejmowane w ogóle bądź realizowane w ograniczonym zakresie. Niniejszy dokument należy też postrzegać przez pryzmat jego ukierunkowania, tj. zarówno do wewnątrz, jak i na zewnątrz. W odniesieniu do odbiorców wewnętrznych (podmiotów krajowych) ma on przedstawiać wizję i postulowany kierunek działań państwa w sprawach polarnych, stymulować do poszukiwania nowych ścieżek aktywności prorozwojowych, a także stanowić odpowiednią podstawę do koordynacji oraz monitorowania działań. Natomiast w wymiarze zewnętrznym, ma być widocznym sygnałem zainteresowania Polski przyszłością nie tylko samych regionów, ale też procesów tam zachodzących oraz potwierdzeniem woli państwa do włączenia się w nie. Państwo polskie ma nie tylko bogate tradycje, ale też posiada zasoby i środki, a równocześnie, przyjmując dedykowane podejście programowe, daje czytelny sygnał o woli i gotowości do ponoszenia współodpowiedzialności za losy planety, z poszanowaniem właściwych norm prawnych oraz tradycji.

Po przyjęciu PPP planuje się przygotowanie specjalnej wersji na użytek zewnętrzny, w języku angielskim. W konsekwencji w wymiarze międzynarodowym zatwierdzony przez Radę Ministrów dokument będzie, z jednej strony skutecznym narzędziem do prowadzenia oraz promowania polskiej polityki zagranicznej w odniesieniu do obszarów polarnych, z drugiej zaś strony formalnym i symbolicznym potwierdzeniem, że Polska jest i planuje pozostać stabilnym i aktywnym partnerem o długofalowej wizji w relacji do Arktyki oraz Antarktyki. To zaś powinno przełożyć się również na zwiększenie zainteresowania i wypracowanie lepszych możliwości współpracy w kraju i zagranicą. Należy też podkreślić, że od dłuższego czasu podobne podejście stosuje szereg państw, przyjmując strategie rządowe dotyczące obu obszarów polarnych czy też przygotowując odrębne polityki dla Arktyki i Antarktyki.

Autor: Joanna Perchaluk-Mandat

Aneks nr 1
Arktyka

Aneks nr 1: Arktyka

1. Arktyka w świecie

Region Arktyki od kilkunastu lat jest obiektem wzrastającego zainteresowania ze strony coraz większej ilości państw i organizacji międzynarodowych. W szczególności dotyczy to państw arktycznych (USA, Rosja, Kanada, Norwegia, Szwecja, Dania, Islandia i Finlandia), ale i najbogatszych państw świata (Chiny, Japonia, Korea Południowa, Indie) czy wybranych państw UE, jak i samej organizacji. Głównymi czynnikami kształtującymi tę nową sytuację są: (1) następstwa zmian klimatycznych w Arktyce i ich wpływ na klimat i środowisko w skali globalnej oraz (2) nowe perspektywy rozwoju społeczno-gospodarczego regionu o ogólnoświatowym znaczeniu ekonomicznym i geopolitycznym. Tempo zmian klimatycznych w Arktyce jest, zdaniem większości badaczy, dwukrotnie szybsze niż w innych miejscach na Ziemi, co przyczynia się do radykalnych zmian w regionie. Równocześnie państwa coraz mocniej zaczynają postrzegać ten region jako szansę dla dalszego rozwoju ekonomicznego i nowych perspektyw gospodarczych m.in. przez ustępującą pokrywę lodową czy możliwości pozyskiwania zasobów naturalnych. Wreszcie, nie można pomijać faktu, że zmiany te i polityki państw mogą prowadzić do napięć w tym zakresie.

W konsekwencji należy wskazać, iż: (1) region arktyczny jest integralną częścią zmian zachodzących na globie w wyniku zmian klimatu; (2) zmiany klimatyczne przyczyniają się do międzynarodowego zainteresowania regionem, ale nie są jedynym czynnikiem determinującym społeczno-gospodarczą transformację w Arktyce; (3) światowe zapotrzebowanie na surowce naturalne Arktyki jest ważne dla kondycji i perspektyw rybołówstwa, transportu morskiego oraz przemysłu wydobywczego w regionie, jednak to międzynarodowe zainteresowanie aktualnie jeszcze nie przekłada się na prognozowaną znaczącą ekspansję aktywności gospodarczej w regionie.

Polska nie może pozostawać obojętna na sytuację w tym regionie, mając chociażby na uwadze współodpowiedzialność za zmiany zachodzące w świecie, wobec których Polska często zajmuje postawę aktywną (jak np. w przypadku paktu klimatycznego, polityki bezpieczeństwa, pomocy rozwojowej). W przyszłości nasz kraj będzie jednocześnie coraz silniej doświadczać konsekwencji przemian zachodzących w Arktyce, nie tylko w znaczeniu środowiskowym. Przykładowo, wzrost napięć politycznych w Arktyce nie będzie bez konsekwencji dla współpracy międzynarodowej i dialogu politycznego. Wreszcie, Polska nauka ma znaczący wkład w poszerzanie wiedzy na temat regionu, a polskie przedsiębiorstwa mają szansę włączyć się w odpowiedzialne tworzenie potencjału gospodarczego i społecznego tego obszaru, zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju.

1.1. Uwarunkowania prawno-instytucjonalne

Odpowiedzialność za sprawy Arktyki spoczywa w pierwszej kolejności na ośmiu państwach, które posiadają terytoria lądowe i strefy morskie w obrębie północnego koła podbiegunowego

i które są członkami tzw. **Rady Arktycznej** (RA): Danii (z Grenlandią i Wyspami Owczymi), Kanadzie, Norwegii, Federacji Rosyjskiej, Stanach Zjednoczonych, Islandii, Finlandii i Szwecji. **Zgodnie z Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawie morza** z 1982 r.[1]) (*ang. United Nations Convention on the Law of the Sea, UNCLOS*) oraz zwyczajowym prawem morza, państwa te korzystają z przysługujących im jurysdykcji oraz suwerennych praw do części Oceanu Arktycznego i mórz przyległych, zaś pozostała część tych akwenów posiada status wód międzynarodowych (morze otwarte). Transport morski, rybołówstwo i kwestie środowiskowo-ekologiczne – także w obszarze wyłącznych stref ekonomicznych poszczególnych państw arktycznych – są również regulowane przez szereg globalnych, regionalnych i bilateralnych instrumentów prawnych (np. w ramach właściwych organizacji międzynarodowych, jak Międzynarodowa Organizacja Morska – ang. International Maritime Organization, IMO). Prawa pięciu państw nadbrzeżnych Oceanu Arktycznego obejmują również prawa do zasobów znajdujących się w arktycznych szelfach kontynentalnych. W zakresie, w jakim państwa te chcą wytyczyć zewnętrzne granice szelfu w odległości ponad 200 mil morskich od linii podstawowej, mogą to uczynić po uzyskaniu stosownych zaleceń Komisji Granic Szelfu Kontynentalnego (instytucji utworzonej na mocy UNCLOS). Niezależnie od powyższego, gdy powyższy proces zakończy się, należy oczekiwać, że pewna część arktycznego dna i podziemia oceanicznego nadal będzie stanowić tzw. Obszar w rozumieniu konwencji.

Współpraca polityczna oraz sektorowa (np. naukowa, gospodarcza, w sferze kontaktów społecznych) jest rozwijana w Arktyce zarówno na szczeblu regionalnym, jak i subregionalnym, często w powiązaniu z innymi geograficznie nieodległymi instytucjami. Przede wszystkim wskazać tu należy na tzw. cztery rady północy: RA, EARMB, Nordycką Radę Ministrów (NRM) oraz RPMB. Współtworzą one nakładające się na siebie sieci powiązań i współpracy, w ramach których Polska jest zaangażowana jako obserwator (RA, EARMB) oraz jako państwo członkowskie (RPMB). Istotną rolę w rozwoju europejskiej części Arktyki odgrywa Wymiar Północny skupiający UE, Islandię, Norwegię i Rosję. Polska bierze w nim aktywny udział jako państwo członkowskie UE (rolę wiodącą w Wymiarze posiada właśnie UE).

Z uwagi na bliskość geograficzną oraz liczne powiązania funkcjonalnoinstytucjonalne, we współpracę międzynarodową państw w Arktyce od kilku lat coraz aktywniej włącza się także Unia Europejska. Szczególnymi obszarami jej zainteresowania są badania naukowe, ochrona środowiska oraz szeroko rozumiane następstwa zmian klimatycznych. W najnowszych założeniach zintegrowanej polityki UE wobec Arktyki z 2016 r. wskazane zostały następujące obszary priorytetowe: (1) zmiana klimatu i ochrona środowiska Arktyki; (2) zrównoważony rozwój w Arktyce i wokół niej; (3) współpraca międzynarodowa w kwestiach dotyczących Arktyki.[2]) Polska polityka arktyczna powinna wpisywać się w politykę UE wobec Arktyki jako istotny element jej kształtowania i wzmacniania. Efekt synergii przyniesie wymierne korzyści (np. polityczne, naukowe, ekonomiczne) także Polsce jako państwu członkowskiemu. Zwiększenie wpływu na procesy decyzyjne w UE dotyczące polityki

[1] Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r., została ogłoszona w Dz. U. z 2002 r. poz. 543.

[2] Wspólny Komunikat Komisji i wysokiej przedstawiciel Unii do spraw zagranicznych i polityki bezpieczeństwa (WP) z dnia 27 kwietnia 2016 r. do Parlamentu Europejskiego i Rady: Zintegrowana polityka Unii Europejskiej w sprawie Arktyki, JOIN(2016) 21 final.

arktycznej wiąże się bowiem z możliwością politycznego wpływania na jej planowanie i realizację, jak i na identyfikowanie obszarów aktywności, które mogłyby być w zasięgu kompetencji polskich podmiotów (np. ekspertów i ośrodków naukowych, organizacji społecznych, przedsiębiorstw, przemysłu, itp.) . Należy podkreślić, że wiele skutków pozytywnych takiego zaangażowania jest jeszcze trudne do określenia, ponieważ jest dopiero na etapie prognoz. Niemniej zakładana radykalna zmiana warunków klimatycznych jest bardzo prawdopodobna, co wymusza konieczność wyprzedzającego planowania tak, aby jak najlepiej zabezpieczyć interes Polski.

Wraz z rosnącą dostępnością Arktyki oraz postępem procesów integracyjnych zmienia się charakter współpracy w Europie Północnej. Coraz częściej region ten postrzegany jest jako jednolita przestrzeń będąca polem działania wielu międzynarodowych organizacji i formatów współpracy, często realizujących zbliżone cele. Stąd wzrost znaczenia harmonizacji podejmowanych przez nie działań. Wzmacnianie regionalnej spójności i synergii leży w interesie Polski oraz całego regionu. Polska polityka arktyczna powinna więc funkcjonować w korelacji z aktywnościami podejmowanymi przez nasz kraj na pozostałych forach współpracy w Europie Północnej.

Rośnie też znaczenie Arktyki w politykach bezpieczeństwa zainteresowanych państw (odmarzanie tzw. Drogi Północnej, spory o delimitacje szelfu podmorskiego) oraz jako wyzwanie dla międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. Postępuje powolna militaryzacja tego regionu (Rosja – rewitalizacja baz wojskowych, nowe inwestycje w infrastrukturę wojskową, nowe typy zdolności wojskowych), co spotyka się z obawami ze strony innych państw. Problematyka ta pojawia się w dyskusjach na forum NATO (*ang. North Atlantic Treaty Organization*, Organizacja Paktu Północnoatlantyckiego) jako wspólne wyzwanie dla państw członkowskich. Konsekwencje wzrostu napięć, odejście od charakterystyki Arktyki, jako tzw. *low tension area* mogą pośrednio dotyczyć Polski lub też bezpośrednio – w wypadku przeniesienia się ewentualnego konfliktu na inne regiony Europy.

1.2. **Arktyka: zmiany i wyzwania**

Specyfiką środowiskowych, społecznych i ekonomicznych zmian w Arktyce jest ich bezprecedensowy charakter i związana z nimi wysoka niepewność odnośnie do przyszłości regionu. Rozpoznanie ogółu tych zmian oraz ich konsekwencji pozostaje niewystarczające. Z jednej strony, zmiany te oznaczają spadek stabilności stosunków w regionie, z drugiej skłaniają do współpracy na rzecz utrzymania odporności (*ang. resilience*) środowiska naturalnego i ludów rdzennych Arktyki na skutki rozwoju cywilizacyjnego. Ze względu na globalne współzależności do współpracy tej powinny włączyć się również państwa spoza regionu i inni uczestnicy stosunków międzynarodowych.

Zmiany klimatyczne oraz procesy związane z globalizacją są czynnikami kształtującymi ogólną sytuację w regionie. Zmiany klimatyczne wpływają intensywnie na arktyczne ekosystemy tak w środowisku morskim (ze względu na zmiany w pokrywie lodowej i zakwaszenie oceanów), jak i na lądach (zmiany w pokrywie śnieżnej, szybka recesja lodowców oraz zanik wieloletniej zmarzliny). Przemiany te mają istotny wpływ zarówno na środowisko biotyczne, jak i abiotyczne.

Wskazuje się na możliwe perspektywy rozwoju ekonomicznego w Arktyce (m.in. przez nowe

szlaki transportowe, dostęp do zasobów naturalnych, rozwój turystyki), jednak należy podchodzić ostrożnie do zbyt optymistycznych przewidywań i skrajnych uproszczeń odnośnie do przyczyn przemian społecznych, gospodarczych i politycznych. Zmiany te są w dużej mierze zależne od czynników zewnętrznych. Szczególnie dotyczy to popytu na arktyczne surowce, który warunkuje opłacalność relatywnie kosztownej aktywności wydobywczej w regionie. Bardziej realistyczne oceny potencjału gospodarczego Arktyki idą w ostatnich latach w parze ze wzrostem wiedzy na temat pozytywnych i negatywnych aspektów transformacji regionu.

Obecnie w regionie arktycznym wydobywa się ropę naftową i gaz, głównie ze złóż lądowych. Wydobycie z pokładów morskich odbywa się jedynie w kilku lokalizacjach skoncentrowanych wokół Morza Barentsa, na Morzu Beauforta u północnych wybrzeży Alaski (*Northstar)* oraz na Morzu Peczorskim u wybrzeży Rosji (*Prirazlomnaja*). Kilka lat temu dość powszechnie przewidywano, że zmiany klimatyczne pozwolą na otwarcie nowych obszarów dla wydobycia surowców w Arktyce, jednak wiele projektów wydobywczych oraz działań poszukiwawczych zakończyło się w ostatnich latach niepowodzeniem lub zostało przerwanych ze względu na spadek cen ropy i gazu, trudności technologiczne oraz związane z nimi wysokie ryzyko ekologiczne i koszty operacyjne. Działalność wydobywcza napotyka także opór części społeczeństw, tj. przede wszystkim ludów rdzennych zamieszkujących terytoria państw arktycznych. Dodatkowo w dłuższej perspektywie wydobycie surowców energetycznych może stać się mniej atrakcyjne na skutek ograniczeń wynikających ze światowej polityki klimatycznej na poziomie międzynarodowym i krajowym. Potencjał górnictwa surowców nieenergetycznych w Arktyce (istotnych zwłaszcza dla sektora nowych technologii) również zależy od wysoce zmiennego globalnego popytu.

Obserwowany rozwój arktycznego transportu morskiego także nie odzwierciedla wcześniejszych oczekiwań. Ruch statków wywożących surowce wydobyte w regionie stopniowo rośnie, natomiast ruch tranzytowy nie wykazuje na razie stałej i znaczącej tendencji wzrostowej. Wyzwaniem jest między innymi międzyroczna i sezonowa zmienność warunków lodowych, przy ogólnym trendzie zmniejszania zasięgu lodów morskich na koniec lata. Perspektywy dla rybołówstwa w regionie – szczególnie w centralnej części Oceanu Arktycznego – są obarczone znacznym stopniem niepewności, przede wszystkim w zakresie opłacalności i możliwości połowowych. Wiele regionów arktycznych koncentruje się obecnie na rozwoju sektorów, takich jak turystyka lub zaawansowane technologie. Arktyka jest również obszarem znaczących inwestycji w odnawialne źródła energii, przede wszystkim wodnej i wiatrowej.

Obecnie trwa wiele międzynarodowych procesów dyplomatycznych i regulacyjnych istotnych dla przyszłej działalności gospodarczej w Arktyce. 1 stycznia 2017 r. wszedł w życie tzw. Kodeks Polarny (tj. Międzynarodowy Kodeks dla Statków Uprawiających Żeglugę na Wodach Polarnych), czyli zbiór wiążących standardów konstrukcyjnych, szkoleniowych, środowiskowych i bezpieczeństwa statków operujących w regionie. Państwa nadbrzeżne wraz z partnerami, takimi jak: Chiny, Islandia, Japonia, Republika Korei i UE podpisały Porozumienie w sprawie rybołówstwa na wodach międzynarodowych Oceanu Arktycznego 3 października 2018 r.[3] Rada Arktyczna wdraża natomiast

[3] Porozumienie nie weszło jeszcze w życie (stan na luty 2020 r.). Będzie obowiązywało, co najmniej 16 lat od dnia wejścia w życie.

działania odnośnie do ograniczenia emisji sadzy (w regionie, ale i poza nim), która ma negatywny wpływ na zmiany klimatyczne i zdrowie mieszkańców regionu, starając się włączyć w nie państwa nie-arktyczne.

W obliczu zachodzących w Arktyce zmian niezwykle istotną i pilną kwestią jawi się zapewnienie ochrony praw, tradycji i kultury ludności tubylczej, jak też należyte przygotowanie jej do głębokich przeobrażeń w warunkach i sposobie życia. To odpowiedzialne zadanie spoczywa na barkach całej zaangażowanej w Arktyce międzynarodowej społeczności. Kompleks problemów tego regionu tworzy też potencjał rywalizacji i konfliktów państw bezpośrednio nim zainteresowanych (przede wszystkim arktycznych, ale też państw obserwatorów Rady Arktycznej). Mogą one nabierać charakteru militarnego, także jako skutek ochrony narodowych interesów lub być przenoszone na inne części świata. Dlatego tak ważne jest, aby jakakolwiek „eksploracja" Arktyki w przyszłości miała na uwadze konieczność zagwarantowania pokojowego współistnienia i eliminacji partykularnych interesów, które mogłyby zagrażać stabilności stosunków międzynarodowych.

2. Arktyka a Polska

Region Arktyki znalazł się w kręgu zainteresowania Polski w okresie międzywojennym. Stało się to zarówno z powodów naukowych (udział w międzynarodowych inicjatywach na rzecz badania Dalekiej Północy i weryfikacji dokonań eksploratorów tego regionu – jeszcze przed okresem odzyskania przez Polskę niepodległości), jak też aspiracji politycznych (Polska stała się wówczas jednym z sygnatariuszy tzw. **Traktatu Svalbardzkiego** z 1920 r.[4]). Aktywność naukowa polskich badaczy w Arktyce – głównie w jej europejskiej części – była rozwijana od połowy lat 50. XX wieku, m.in. przez stworzenie całorocznej stacji naukowej w Hornsundzie na Spitsbergenie (Svalbard, pod jurysdykcją Norwegii) oraz kilku baz uniwersyteckich. Po zakończeniu zimnej wojny, która w istotny sposób ograniczała politykę międzynarodową na dalekiej północy, Polska uzyskała możliwość włączenia się we współpracę nie tylko badawczą, lecz także polityczną, ukierunkowaną przede wszystkim na kwestie środowiskowe. W 1996 r. Polska uczestniczyła w utworzeniu RA, a formalnie status obserwatora został potwierdzony w 1998 r. Status obserwatora stanowi kluczową formę politycznego zaangażowania Polski w sprawy regionu, przez m.in. możliwość uczestniczenia w dialogu eksperckim na poziomie grup roboczych RA i innych inicjatyw oraz pewien polityczny wpływ na proces decyzyjny na poziomie tzw. Wyższych Urzędników Arktycznych (przedstawicieli wyższego szczebla resortów spraw zagranicznych państw). Status ten w przypadku Polski jest w znacznym stopniu warunkowany aktywnością naukowo-badawczą. Ma on jednak także wymiar polityczny, stanowiąc potencjał do wykorzystania w innych dziedzinach aktywności międzynarodowej Polski.

Od 2008 r. Polska stopniowo określa swoje stanowisko w kwestiach dotyczących tego regionu. Polskie podejście opiera się na tzw. czterech filarach: (1) przestrzeganiu obowiązujących uregulowań prawno-międzynarodowych i rozbudowie sieci różnego typu porozumień o współpracy naukowej i innej w Arktyce; (2) aktywnym udziale Polski w kształtowaniu europejskiej polityki wobec

[4] Traktat dotyczący Spitsbergenu, podpisany w Paryżu dnia 9 lutego 1920 r., został ogłoszony w Dz. U. z 1931 r. poz. 747.

Arktyki; (3) współpracy Polski z Radą Arktyczną; oraz (4) rozwijaniu dyplomacji publicznej. Polska jest też aktywna w gronie państw obserwatorów Rady i od 2010 r. organizuje spotkania tzw. formatu warszawskiego, czyli forum dialogu państw-obserwatorów i Unii Europejskiej z państwem przewodniczącym RA.

2.1 Pozycja prawno-międzynarodowa Polski w Arktyce

Zgodnie z obowiązującymi normami prawa międzynarodowego aktywność państwa polskiego na lądowym i morskim obszarze Arktyki jest prowadzona na podstawie umów międzynarodowych. Szczególne znaczenie mają dla Polski regulacje zawarte w ww. Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza z 1982 r. oraz w Traktacie Svalbardzkim z 1920 r. Dodatkowo istotne są wszelkie umowy i porozumienia, które dotyczą obszarów arktycznych w wymiarze geograficznym i funkcjonalnym, takie jak np. ustalony w listopadzie 2014 r. i maju 2015 r. na forum IMO obowiązkowy (a nie, jak wcześniej fakultatywny) ww. tzw. Kodeks Polarny. Wykaz tych dokumentów jest zawarty w aneksie.

Aktywność Polski w wymiarze politycznym obejmuje udział w charakterze obserwatora w pracach forów, takich jak RA i EARMB. Dodatkowo Polska jest członkiem arktycznych organizacji naukowych, takich jak Międzynarodowy Komitet Badań Arktycznych (ang. *International Arctic Science Committee*, IASC) czy Europejskiej Rady Polarnej (ang. *European Polar Board*, EPB), które koordynują międzynarodową współpracę naukową na dalekiej północy

Istotnym elementem zaangażowania Polski w regionie arktycznym jest potencjał związany z obecnością stosunkowo licznej Polonii w państwach arktycznych, szczególnie na Islandii i w Norwegii (odpowiednio: ok. 11 tys. i ok. 85 tys., dane z 2017 r.). Rozwój współpracy społecznej i ekonomicznej opartej na kontaktach polskich podmiotów i instytucji z Polakami żyjącymi na dalekiej północy powinien stanowić integralny element dalszego rozwoju aktywności Polski w Arktyce.

2.2 Dotychczasowe zaangażowanie Polski w Arktyce

Obszar: nauka

Polska aktywność naukowa dotycząca Arktyki obejmuje zarówno badania prowadzone na obszarach położonych za północnym kołem podbiegunowym (głównie z zakresu nauk przyrodniczych), jak i prowadzone w kraju dotyczące różnych aspektów regionu (głównie z perspektywy nauk społecznych i humanistycznych). W ponad dwudziestu polskich ośrodkach naukowych (instytuty PAN, uczelnie wyższe) pracuje w sumie kilkuset naukowców specjalizujących się w badaniach arktycznych.

Polska Akademia Nauk (PAN) prowadzi od 60 lat całoroczną stację badawczą w Hornsundzie,

natomiast kilka polskich uniwersytetów (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Adama Mickiewicza i Uniwersytet Marie Curie Skłodowskiej) posiada swoje sezonowe bazy naukowe w różnych miejscach Archipelagu Svalbardzkiego. Istotnymi elementami infrastruktury polskiej w Arktyce są również wykorzystywane od lat: statek badawczy r/v Oceania oraz zaopatrzeniowo-badawczy statek m/s Horyzont II.

Dwa podmioty: KBP PAN (od 1977 r.) oraz PKPol (od 2014 r.) pełnią zarówno funkcje merytoryczne, jak też organizacyjne i reprezentacyjne w kraju i na arenie międzynarodowej. Istotną rolę edukacyjną obok kilku uczelni wyższych pełni Centrum Studiów Polarnych, które posiada status Krajowego Naukowego Ośrodka Wiodącego, a zostało utworzone przez Wydział Nauk o Ziemi Uniwersytetu Śląskiego (jednostkę wiodącą), Instytut Geofizyki PAN i Instytut Oceanologii PAN.

Obszar: ochrona środowiska

Źródła wielu arktycznych problemów środowiskowych znajdują się poza regionem. Zmiany klimatyczne postrzega się jako główny czynnik wpływający w dłuższym okresie na stan środowiska arktycznego. Ponadto trwałe zanieczyszczenia organiczne, tlenki siarki i azotu, rtęć oraz pyły, a przede wszystkim sadza, docierają do Arktyki z uprzemysłowionych obszarów położonych na południe od północnego koła podbiegunowego.

Działania nakierowane na zapobieganie zanieczyszczeniom powietrza na poziomie unijnym (przede wszystkim nowa unijna polityka na rzecz jakości powietrza z 2013 r.[5]) oraz krajowym mają zatem wpływ także na środowisko arktyczne. Kwestie te są przedmiotem międzynarodowych konwencji i procesów negocjacyjnych, w których Polska bierze udział. Do istotnych instrumentów zaliczają się: Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, Konwencja sztokholmska o trwałych zanieczyszczeniach organicznych oraz Konwencja Europejskiej Komisji Gospodarczej Narodów Zjednoczonych w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości.[6] Należy podkreślić, że w ramach tych porozumień międzynarodowych Polska raportuje poziom krajowych emisji.

Zmianom klimatycznym i zanieczyszczeniom dalekiego zasięgu wiele uwagi poświęca także Rada Arktyczna, zaś od 2015 r. państwa arktyczne, obok podejmowanych przez siebie zobowiązań, zachęcają obserwatorów do współpracy, raportowania i podejmowania określonych działań, przede wszystkim w zakresie wdrażania zaleceń ukierunkowanych na ograniczanie negatywnego wpływu na Arktykę. Polska przekazała Radzie raport na temat zanieczyszczeń i w przyszłości może

[5] Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Program „Czyste powietrze dla Europy", 18 grudnia 2013 r., COM(2013) 918 final.

[6] Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzona w Nowym Jorku dnia 9 maja 1982 r., została ogłoszona w Dz. U. z 1996 r. poz. 238; Konwencja Sztokholmska w sprawie trwałych zanieczyszczeń organicznych, sporządzona w Sztokholmie dnia 22 maja 2001 r., została ogłoszona w Dz. U. z 2009 r. poz. 76; Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczania powietrza na dalekie odległości, sporządzona w Genewie dnia 13 listopada 1979 r., została ogłoszona w Dz. U. z 1985 r. poz. 311.

brać udział w dyskusjach nad ich dalszym ograniczeniem. Polska Stacja Badawcza na Svalbardzie prowadzi ciągły monitoring chemizmu opadów atmosferycznych i jakości powietrza, na który wpływa przede wszystkim długodystansowy transport zanieczyszczeń.

Obszar: współpraca gospodarcza

Polskie przedsiębiorstwa prowadzą eksplorację na Morzu Barentsa (Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo – PGNiG Upstream) i na Grenlandii (Kombinat Górniczo-Hutniczy Miedzi – KGHM). Szczególną uwagę należy jednak zwrócić na perspektywy funkcjonowania polskich przedsiębiorstw dostarczających urządzenia oraz działających jako podwykonawcy. Polskie uczelnie posiadają silne podstawy do współpracy przy projektach badawczo-rozwojowych wespół z partnerami z regionów arktycznych.

Bieżące działania w kierunku poprawy bezpieczeństwa żeglugi w Arktyce w dużej mierze opierają się na dopuszczaniu do żeglugi arktycznej odpowiednich kategorii statków. Może mieć to istotne znaczenie dla Polski, aktywnej, jeśli chodzi o budowę statków, w tym przeznaczonych do eksploatacji w trudnych warunkach arktycznych. Natomiast rola Polski jako ważnego miejsca przeładunkowego i docelowego na Morzu Bałtyckim warta jest rozpatrzenia z uwagi na nasilanie się morskiego ruchu tranzytowego między Europą a Azją. W kontekście tym należy wziąć pod uwagę potencjał polskich armatorów, którzy mają już pewne doświadczenia w żegludze arktycznej.

Obecnie nie przewiduje się znaczącej ekspansji rybołówstwa w obrębie środkowego Oceanu Arktycznego do 2030 r., m.in. w związku z ww. porozumieniem w sprawie rybołówstwa na wodach międzynarodowych Oceanu Arktycznego, podpisanym w 2017 r., (które jednak nie weszło jeszcze w życie). Natomiast istotne jest zabezpieczenie polskich interesów na wodach północnych, gdzie Polska posiada historyczną bazę połowową, przede wszystkim na Morzu Barentsa. Z uwagi na wspólną politykę rybołówstwa, są to kompetencje Unii Europejskiej. W konsekwencji Polska powinna tu zwracać uwagę na możliwości rozwoju rybołówstwa na wodach arktycznych. Mimo znacznej redukcji polskiej floty dalekomorskiej w ostatnich latach, polski przemysł stoczniowy ma wciąż pewien potencjał rozwojowy, przy stosownym zaangażowaniu państwa. Dlatego też warto monitorować rybołówstwo w Arktyce.

Obszar: bezpieczeństwo

Oczekiwania związane z eksploatacją zasobów naturalnych, otwarciem szlaków żeglugowych oraz plany ogólnego zwiększenia działalności człowieka w Arktyce stały się główną przyczyną naturalnej aktywności państw regionu w celu zapewnienia bezpieczeństwa narodowego. Wzmożona aktywność w rejonach wielkich obszarów pozbawionych siedzib ludzkich i infrastruktury, uważanych dotąd za chronione przez naturalne bariery w postaci zamarzniętych wód, spowodowały działania mające na celu zwiększenie możliwości ochrony interesów narodowych i suwerenności na da-

lekiej północy przez państwa regionu. Sytuacja ta wzbudza obawy dotyczące możliwej militaryzacji Arktyki i potencjalnego wzrostu napięcia mogącego prowadzić do konfliktów w tym regionie. NATO oraz Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) od początku XXI w. zaczęły wprowadzać odrębnie zagadnienia bezpieczeństwa w Arktyce w zakres swoich zainteresowań i aktywności.

Istotne znaczenie dla budowy zaufania między państwami arktycznymi a innymi aktorami aktywnymi w regionie ma współpraca w obszarach „miękkiego" bezpieczeństwa, takich jak badania naukowe oraz kwestie środowiskowe i zrównoważonego rozwoju. Główną rolę odgrywa w tym kontekście współdziałanie w ramach Rady Arktycznej, mimo wyłączenia z zakresu jej prac kwestii bezpieczeństwa wojskowego. W czasie obecnego ogólnego napięcia w stosunkach międzynarodowych współpraca w ramach tej instytucji jest jednym z obszarów współdziałania państw NATO z Rosją. Współpraca i dialog wojskowy podejmowane są na forum regionalnym w ramach Okrągłego Stołu Arktycznych Sił Zbrojnych (*ang. Arctic Armed Forces Roundtable*, AAFR) działającego od 2011 r. w formule spotkań ośmiu państw arktycznych oraz przedstawicieli Francji, Holandii, Niemiec i Wielkiej Brytanii oraz spotkań szefów sztabów państw arktycznych (od 2012 r.). Współpraca ta została ograniczona lub zawieszona po aneksji Krymu przez Federację Rosyjską w 2014 r. Współpraca wojskowa skupia się na problemach koordynacji i wymiany informacji, przede wszystkim dotyczących poszukiwania i ratownictwa (*ang. Search & Rescue*, SAR).

Ponadto Polska, realizując zobowiązania państwa członkowskiego, angażuje się też we wspólne ćwiczenia arktyczne w ramach NATO. Siły Zbrojne RP brały udział w dorocznych ćwiczeniach „Cold Response" w północnej Skandynawii oraz „Rafale Blanche" w Kanadzie.

Autor: Joanna Perchaluk-Mandat

Aneks nr 2
Antarktyka

Aneks nr 2: Antarktyka

1. Antarktyka w środowisku międzynarodowym

W ostatnich latach znacznie wzrosło międzynarodowe zainteresowanie Antarktyką, rozumianą jako system przyrodniczy obejmujący kontynent Antarktydy, otaczający go Ocean Południowy oraz znajdujące się na nim wyspy. Postępujące zmiany klimatyczne i ich przewidywane globalne konsekwencje, kontrowersje wokół idei powołania morskich obszarów chronionych na Oceanie Południowym oraz rosnące zainteresowanie gospodarczym wykorzystaniem zasobów Antarktyki, włączając w to turystykę, rybołówstwo czy tzw. bioposzukiwania (*ang. bioprospecting*) ożywiły dyskusje wokół spraw antarktycznych. Nowe spojrzenie i jednocześnie nowa ocena ogromnego potencjału Antarktyki jako regionu zwiększającego bezpieczeństwo żywnościowe poszczególnych państw, potencjalnego źródła nowych technologii oraz wiedzy niezbędnej dla zrozumienia globalnych zmian pogodowych, spowodowały wzrost zainteresowania państw Układu Antarktycznego rozwojem nowej infrastruktury antarktycznej, a także pobudziły aktywność państw do tej pory nieuczestniczących w badaniach Antarktyki[7]. Państwa aktywne w Antarktyce działają w ramach systemu prawnego, w którym nierozstrzygnięte pozostają podstawowe problemy suwerenności i jurysdykcji (w szczególności problem tzw. „zamrożonych" roszczeń terytorialnych do części kontynentu antarktycznego)[8].

[7] Układ Antarktyczny, podpisany w Waszyngtonie dnia 1 grudnia 1959 r., ogłoszony w Dz. U. z 1961 r. poz. 237, z 2000 r. poz. 1087 oraz z 2017 r. poz. 2165; Protokół o ochronie środowiska do Układu Antarktycznego, sporządzony w Madrycie dnia 4 października 1991 r., ogłoszony w Dz. U. z 2001 r. poz. 52 oraz z 2017 r. poz. 1860 i 1982; Konwencja o ochronie fok antarktycznych, sporządzona w Londynie dnia 1 czerwca 1972 r., ogłoszona w Dz. U. z 1980 r. poz. 119 oraz z 2017 r. poz. 2207; Konwencja o zachowaniu żywych zasobów morskich Antarktyki, sporządzona w Canberze dnia 20 maja 1980 r., ogłoszona w Dz. U. z 1984 r. poz. 314 oraz z 2017 r. poz. 2165 tworzą ramy prawno-międzynarodowe tzw. Systemu Układu Antarktycznego.

[8] Art. IV Układu stanowi: 1. Żadne postanowienie niniejszego Układu nie będzie interpretowane jako:

a) zrzeczenie się przez którąkolwiek z Umawiających się Stron zgłoszonych poprzednio praw lub roszczeń do suwerenności terytorialnej w Antarktyce,
b) całkowite lub częściowe zrzeczenie się przez którąkolwiek z Umawiających się Stron jakiejkolwiek podstawy roszczeń do suwerenności terytorialnej w Antarktyce, którą ta Strona może posiadać w wyniku swej działalności lub działalności swoich obywateli w Antarktyce lub na skutek innych przyczyn,
c) narażenie na szwank pozycji którejkolwiek z Umawiających się Stron odnośnie do uznawania bądź nieuznawania przez nią prawa lub roszczeń, lub podstawy roszczeń do suwerenności terytorialnej w Antarktyce jakiegokolwiek innego państwa.

2. Żadne posunięcia lub działania, dokonane w okresie pozostawania niniejszego Układu w mocy, nie stwarzają podstawy do zgłoszenia, podtrzymania lub negowania roszczeń do suwerenności terytorialnej w Antarktyce i nie stwarzają żadnych praw do suwerenności w Antarktyce. Żadnego nowego roszczenia lub zwiększenia istniejącego roszczenia do suwerenności terytorialnej w Antarktyce nie można zgłaszać w okresie pozostawania niniejszego Układu w mocy.

Polska, jako jedno z 29 państw konsultatywnych[9], ma przywilej i obowiązek nie tylko uczestniczenia w dyskusjach, ale także stanowienia o dalszych losach Antarktyki. W materii tej Polska wnosi doświadczenia i szczególną perspektywę państwa od dziesięcioleci aktywnie zaangażowanego w sprawy antarktyczne, lecz nieposiadającego roszczeń terytorialnych. Dobre wykorzystanie dotychczasowego polskiego antarktycznego dorobku naukowego, posiadanej infrastruktury i doświadczeń zebranych podczas długoletnich działań w surowym środowisku Antarktyki daje Polsce szansę korzystania z możliwości, jakie daje obecność w Antarktyce.

1.1. **Uwarunkowania prawno-instytucjonalne**

Antarktyka obejmuje obszar kontynentu Antarktydy i otaczający ją Ocean Południowy, którego umowną granicę stanowi 60 równoleżnik szerokości geograficznej południowej. Od początku XX. wieku 7 państw, tj.: Argentyna (1940/1942 r. do obszaru 550.00 mil2), Australia (1933 r. do obszaru 2,4 mln. mil2), Chile (1940 r. do obszaru 500.000 mil2), Francja (1924 r. 150.000 mil2), Norwegia (1939 r. do obszaru 1,2 mln. mil2), Nowa Zelandia (1923 r. do obszaru 175.000 mil2) i Wielka Brytania (1908 r. do obszaru ok. 700.000 mil2) zgłosiło roszczenia terytorialne w sumie do obszaru ok. 5/6 powierzchni Antarktydy. Co do zasady, przyjmują one formę trójkątnych sektorów, gdzie podstawą jest północna linia graniczna" wyznaczona zakresem zastosowania dzisiejszego Układu (600S szerokości geograficznej), a „wierzchołek" wyznacza biegun południowy. Roszczenia Argentyny, Chile i Wielkiej Brytanii obejmujące rejon Półwyspu Antarktycznego nakładają się na siebie w znacznym stopniu. Roszczenia Argentyny i Wielkiej Brytanii nie tylko nakładają się na siebie, ale wykraczają poza powyżej opisany zakres terytorialny (dotyczy to sporu o Falklandy/Malwiny). Roszczenia norweskie natomiast nie zostały opisane przez odwołanie się do współrzędnych geograficznych. Jednakże żadne z roszczeń nie jest uznawane przez państwa, które takich roszczeń nie posiadają. W związku z powyższym tylko około 20% całego kontynentu nie jest przedmiotem żadnych roszczeń (obszar między 900W a 1500W długości geograficznej, to znaczy Ellsworth Land oraz Marie Byrd Land, inaczej zwany największym obszarem na Ziemi, niebędącym przedmiotem żadnego roszczenia). Tylko niektóre z roszczeń tu wymienionych są wzajemnie uznawane przez państwa je wysuwające. Tylko Australia, Nowa Zelandia, Norwegia i Francja wzajemnie uznają swoje roszczenia. Argentyna, Chile i Wielka Brytania. Rosja i USA nie uznają natomiast żadnych z wymienionych roszczeń i nie wysunęły formalnie swoich, chociaż zastrzegły taką możliwość w przyszłości.

[9] Państwa mające status Stron Konsultatywnych, które mają prawo do podejmowania decyzji podczas ATCM, to: Argentyna, Australia, Belgia Brazylia, Bułgaria, Chile, Chiny, Czechy, Ekwador, Finlandia, Francja, Niemcy, Indie, Włochy, Japonia, Republika Korei, Holandia, Nowa Zelandia, Norwegia, Peru, Polska, Rosja, RPA, Hiszpania, Szwecja, Ukraina, Wielka Brytania, USA i Urugwaj.

Doświadczenia III Międzynarodowego Roku Geofizycznego (19571958) stały się zachętą dla ustalenia reżimu prawnego zapobiegającego konfliktom, a jednocześnie wspierającego działania państw aktywnych w tym rejonie. Efektem negocjacji stał się **Układ Antarktyczny** zakładający demilitaryzację i denuklearyzację[10] Antarktyki, zamrożenie roszczeń terytorialnych, swobodę badań naukowych i współpracę międzynarodową, a także szeroką wymianę informacji między państwami działającymi w Antarktyce wraz z prawem do inspekcji wszelkich znajdujących się tam instalacji. Układ Antarktyczny jest pierwszym rozbrojeniowym traktatem okresu zimnej wojny. Jego działanie obejmuje kontynent Antarktydy wraz z wodami szelfu kontynentalnego oraz wszystkie wyspy leżące na południe od 60 równoleżnika wraz z ich wodami szelfowymi. Jednocześnie ustalono, że organem, który może podejmować decyzje dotyczące tego obszaru, jest, odbywające się współcześnie corocznie, **Spotkanie Konsultatywne Państw Stron Układu Antarktycznego** (ATCM). Wszelkie decyzje zapadają jednogłośnie, a każde państwo konsultatywne ma jeden głos.

Pierwszymi państwami konsultatywnymi zostały: Argentyna, Australia, Belgia, Chile, Francja, Japonia, Nowa Zelandia, Norwegia, RPA, USA, Wielka Brytania i ZSRR, których naukowcy byli aktywni w Antarktyce podczas III Międzynarodowego Roku Geofizycznego. Obecnie stronami Układu Antarktycznego są 54 państwa, lecz tylko 29 (wśród nich Polska) to państwa konsultatywne. Warunkiem uzyskania statusu państwa konsultatywnego jest „prowadzenie istotnej pracy naukowo-badawczej, jak założenie stacji naukowej lub wysłanie wyprawy naukowej" oraz zgoda wszystkich państw konsultatywnych (Art. IX i XIII Układu Antarktycznego).

Protokół o ochronie środowiska (Protokół madrycki) wyznacza Antarktykę na rezerwat naturalny wykorzystywany wyłącznie w celach pokojowych i naukowych. Reguluje on takie kwestie, jak obowiązek dokonywania oceny skutków dla środowiska wszelkich podejmowanych w Antarktyce działań, zachowanie antarktycznej fauny i flory (w tym zasada zapobiegania wprowadzaniu gatunków obcych), właściwa gospodarka odpadami powstającymi w wyniku działalności człowieka, zapobieganie zanieczyszczeniom morskim oraz ochrona miejsc szczególnie cennych przyrodniczo lub historycznie. Artykuł 7 Protokołu zabrania podejmowania jakiejkolwiek aktywności (za wyjątkiem naukowej) zmierzającej do eksploatacji zasobów mineralnych. Na mocy protokołu został powołany **Komitet Ochrony Środowiska** (*ang*. *Committee of Environmental Protection*, CEP) jako organ doradczy ATCM w sprawach podlegających Protokołowi. Pięć aneksów do Protokołu precyzuje zasady odnoszące się do poszczególnych dziedzin działalności człowieka w Antarktyce. Załącznik V Protokołu (Ochrona i zarządzanie obszarem) umożliwia zapewnienie dodatkowej ochrony obszarom szczególnie cennym lub zagrożonym. Załącznik VI „Odpowiedzialność za wypadki ekologiczne" do tej pory nie został ratyfikowany przez wszystkie państwa konsultatywne, a więc nie wszedł w życie (stan na dzień przygotowania niniejszego dokumentu).

[10] Art. V Układu stanowi:
„1. Zabrania się wszelkich wybuchów jądrowych w Antarktyce oraz usuwania w tym rejonie odpadów promieniotwórczych.
2. W razie zawarcia umów międzynarodowych w sprawie wykorzystania energii jądrowej, włączając w to wybuchy jądrowe i usuwanie odpadów promieniotwórczych, w jakich będą uczestniczyć wszystkie Umawiające się Strony, których przedstawiciele uprawnieni są do udziału w naradach przewidzianych w artykule IX, ustanowione przez takie umowy zasady stosowane będą w Antarktyce."

Konwencja o ochronie żywych zasobów morskich Antarktyki ma zastosowanie do żywych zasobów morskich obszaru leżącego na południe od 60° szerokości geograficznej południowej oraz do antarktycznych żywych zasobów morskich obszaru znajdującego się między tą szerokością a konwergencją antarktyczną[11], które stanowią część morskiego ekosystemu Antarktyki. Celem Konwencji jest zachowanie żywych zasobów morskich Antarktyki, przy czym określenie „zachowanie" obejmuje racjonalne wykorzystanie. W ramach Konwencji powołana została **Komisja do Spraw Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki** (*ang. Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*, CCAMLR (1)) – organ decyzyjny, ustanawiający ramy regulacyjne, mające zastosowanie przy zarządzaniu połowami na obszarze objętym Konwencją oraz ochroną ekosystemów morskich Antarktyki. Członkami CCAMLR (1) jest 25 państw (Namibia, i państwa konsultatywne Układu Antarktycznego) oraz Unia Europejska. Komisja zajmuje się również kwestiami ustanawiania morskich obszarów chronionych mających służyć zachowaniu biologicznej różnorodności Oceanu Południowego, zapewnieniu ochrony zagrożonych gatunków, ich zespołów lub całych ekosystemów.[12]

Międzynarodowa współpraca w Antarktyce rozwijana jest również w ramach organizacji około-traktatowych, wchodzących w szeroko pojęty system Układu Antarktycznego. Organizacje, o których mowa powyżej to:

1. Naukowy Komitet Badań Antarktycznych (*ang. Scientific Committee on Antarctic Research*, SCAR). którego celem jest inicjowanie, rozwijanie i koordynowanie międzynarodowych badań naukowych w Antarktyce oraz pełnienie funkcji niezależnego doradcy naukowego ATCM.
2. Rada Menadżerów Narodowych Programów Antarktycznych (*ang. Council of Managers of National Antarctic Programs*, COMNAP), której aktywność skoncentrowana jest na tworzeniu optymalnych warunków do efektywnego prowadzenia badań naukowych, przy jednoczesnej konieczności sprostania rygorystycznym zasadom ochrony środowiska.

W ciągu ponad 50 lat swojego funkcjonowania Układ Antarktyczny przekształcił się z traktatu rozbrojeniowego w sprawny instrument zarządzania **1/10 powierzchni** globu ziemskiego. Układ, wraz z Protokołem madryckim, umożliwia państwom pokojowe i zgodne działanie w Antarktyce, minimalizuje konflikty, jest otwarty na nowych uczestników i stwarza mechanizm włączania ich w system podejmowania decyzji. Identyfikacja nowych zagrożeń i wyzwań staje się bodźcem do uzupełniania Układu o nowe prawne instrumenty tworzące spójny system. Miarą sukcesu Układu i Protokołu madryckiego stało się prawne zapewnienie ochrony unikalnej przyrody Antarktyki i jej ekosystemów, przy jednoczesnym zapewnieniu możliwości racjonalnego korzystania z jej zasobów.

[11] Strefa Konwergencji Antarktycznej (w skrócie Konwergencja zwana również Antarktycznym Frontem Polarnym) jest to wąski pas wód powierzchniowych, miejsce zetknięcia się zimnych wód antarktycznych (płynących od kontynentu), „wślizgujących" się klinem pod warstwę cieplejszych wód z północy. Strefa konwergencji opasuje kontynent Antarktyczny przebiegając pomiędzy 47°S a 62°S. Najbardziej na południe sięga w sektorze pacyficznym. Oceanu Południowego Jej przebieg zmienia się sezonowo: latem przesuwa się ku południu, zimą zaś ku północy.
[12] Np. CCAMLR (1) Conservation Measure 91-05 (2016), Ross Sea region marine protected area, ustanawiający morski obszar chroniony na Morzu Rossa.

Jednocześnie Antarktyka powoli staje się częścią zglobalizowanego świata wraz ze wszystkimi tego konsekwencjami. Nierozstrzygnięte problemy suwerenności i jurysdykcji, problemy związane z ewentualną regulacją bioposzukiwań czy – szerzej – wykorzystania bioróżnorodności[13], turystyki, połowów wielorybów, rosnącego zainteresowania mineralnymi bogactwami szelfu kontynentalnego i żywymi zasobami Oceanu Południowego czy okresowo powracająca debata między koncepcją wyjątkowości Antarktyki (ekscepcjonalizm – zachowanie Antarktyki jako obszaru zarządzanego wyłącznie przez rozwijający się System Układu Antarktycznego) a dążeniem do jej włączenia w globalny system prawa międzynarodowego (m.in. przez podjęcie tej tematyki na forum ONZ), to tylko niektóre z wyzwań stojących przed państwami Układu.

1.2. **Antarktyka: zmiany i wyzwania**

Podstawową cechą Antarktyki jest jej izolacja, tak przez skrajnie surowe warunki klimatyczne oraz odległości dzielące Antarktydę od innych kontynentów, jak i przez układ okrążających ją prądów morskich i atmosferycznych, a także strefę konwergencji. W przeciwieństwie do młodej (3–4 mln lat) zlodowaconej Arktyki będącej morzem otoczonym kontynentami, Antarktyka jest izolowanym przez morze kontynentem, którego ekosystemy ewoluowały w odcięciu od reszty świata przez ok. 30–40 mln lat, co zaowocowało wysokim stopniem endemizmu oraz powstaniem unikalnych ekosystemów.

Antarktyda jest też jedynym kontynentem bez ludności rdzennej. Obecnie na obszarze Antarktyki znajduje się około 80 stacji naukowych, w tym 40 całorocznych. Liczba pracujących tam ludzi waha się od ok. 1000 (antarktyczna zima) do 4000 osób (antarktyczne lato).

Wszystkie działania prowadzone w Antarktyce zarówno badania naukowe, jak i turystyka czy rybołówstwo, mają charakter ekspedycyjny i muszą być samowystarczalne. W Antarktyce nie istnieje inna infrastruktura niż stworzona dla – często sezonowych lub incydentalnych – potrzeb wypraw naukowych, turystycznych czy połowowych. Wszystko, co potrzebne jest do przeżycia i pracy w Antarktyce, musi być wcześniej zapewnione przez organizatorów wyprawy. Warunki naturalne panujące w Antarktyce wymuszają szczególne starania o zapewnienie bezpieczeństwa ludzi i sprzętu i pociągają za sobą konieczność przygotowywania planów awaryjnych. Pomoc w razie nieszczęśliwego wypadku organizowana jest – jeśli to możliwe (warunki lodowe, pogoda, odległości itp.) – ograniczonymi zwykle siłami znajdujących się w pobliżu wypraw czy baz naukowych. Czynniki te powodują, że wszelkiego rodzaju działania prowadzone w Antarktyce wymagają dużego wysiłku zarówno finansowego, jak i logistycznego i organizacyjnego, a ludzie tam pracujący muszą odznaczać się wysokim stopniem profesjonalizmu.

[13] Nie ma uzgodnionej międzynarodowo definicji bioposzukiwań (ang. bioprospecting), ale najczęściej rozumie się, że polega ona na działalności badawczej, która ma na celu odnalezieniu i zidentyfikowaniu elementów różnorodności biologicznej. Badania te są prowadzone w celu odnalezienia wartościowych, z komercyjnego punktu widzenia, elementów bioróżnorodności. Komercyjne bioposzukiwania są ściśle uzależnione i związane z badaniami naukowymi, stąd granica między „podstawowymi" badaniami naukowymi a tymi, o zastosowaniu przemysłowym jest często trudna do uchwycenia.

Połowy na obszarze objętym Konwencją są obecnie ukierunkowane na antara patagońskiego *(Dissostichus eleginoides*), antara antarktycznego (*Dissostichus mawsoni*), kergulenę (*Champsocephalus gunnari*) i kryla antarktycznego (*Euphausia superba*). Ocenia się, że wartość połowów sięga ok. 650 mln USD rocznie. Oba gatunki antara są bardzo cenione i poszukiwane na rynkach światowych. Ryby te nazywane często „białym złotem" stają się dosyć często „ofiarą" nielegalnych, nieraportowanych i nieuregulowanych połowów na obszarze działania Konwencji. Roczna wielkość połowów wynosi ok. 16 tys. ton. Połowy kryla będącego jednym z największych źródeł białka na ziemi i stanowiącego bardzo ważne ogniwo łańcucha pokarmowego w pożywieniu morskich ptaków, fok i wielorybów wynoszą ponad 300 tys. ton rocznie.

Wielkości limitów połowów w poszczególnych obszarach Oceanu Południowego są uzgadniane przez Komisję CCAMLR (1) w celu zapewnienia długoterminowej stabilności łowiska. Limity i inne aspekty operacyjne są określone w środkach ochronnych CCAMLR (*Conservation Measure* – CM), które są przyjmowane przez Komisję. Określają, kiedy, gdzie i jak prowadzone są połowy, w celu zarządzania potencjalnym wpływem na ekosystem.

W Antarktyce stwierdzono występowanie wielu surowców mineralnych, takich jak: węgiel, rudy żelaza, miedź, ołów, chrom, nikiel, cynk, molibden, uran, mangan, kobalt, platyna, złoto i srebro, ropa naftowa, gaz ziemny i hydraty metanu. Wielkość złóż trudna jest do oszacowania ze względu na warunki naturalne. Artykuł 7 Protokołu o ochronie środowiska zabrania podejmowania jakiejkolwiek aktywności (za wyjątkiem naukowej) zmierzającej do eksploatacji zasobów mineralnych, choć istnieje opcja rewizji Protokołu po upływie 50 lat od jego wejścia w życie. Wiele państw prowadziło badania geologiczne surowców mineralnych w latach poprzedzających przyjęcie Protokołu, a do dzisiaj w niektórych artykułowane jest zainteresowanie bogactwami mineralnymi Antarktyki. Jednocześnie ewentualna eksploatacja złóż byłaby niezwykle kosztowna ze względu na ryzyko związane z geograficzną izolacją, ekstremalnym klimatem, warunkami lodowymi na Oceanie Południowym oraz brakiem niezbędnej infrastruktury.

Jednym z rokujących na przyszłość gospodarczych działań człowieka w Antarktyce jest prowadzenie tzw. bioposzukiwań, czyli uzyskiwania z żywych organizmów genów oraz związków chemicznych, które mogą być wykorzystywane gospodarczo np. w przemyśle farmaceutycznym, kosmetycznym, spożywczym czy w badaniach biotechnologicznych oraz ochronie środowiska. Wiele światowych firm (większość firm działających na tym polu ma swoje siedziby w państwach zachodnich m.in. w USA, Wielkiej Brytanii, Szwajcarii, Holandii, Japonii czy Niemczech) interesuje się antarktycznymi mikroorganizmami oraz krylem i bezkręgowcami morskimi, zwłaszcza bentosowymi endemitami oraz zyskami z ich połowu lub wydobycia. Obecnie trudno jest ocenić wielkość zysków wynikających z wykorzystania bioróżnorodności antarktycznej, natomiast zainteresowanie tą tematyką wyraźnie rośnie, co znajduje swoje odzwierciedlenie na forum ATCM.

Obecnie Antarktykę (przeważnie rejon Półwyspu Antarktycznego) odwiedza w trakcie sezonu letniego 30–40 tysięcy turystów. Turystyka ma głównie charakter rejsów morskich połączonych z krótkimi wizytami na lądzie w celu obserwacji kolonii pingwinów i ssaków morskich oraz zwiedzania zabytków historycznych czy stacji naukowych. W ostatnich latach pojawiły się nowe rodzaje aktywności turystycznej (m.in. wyprawy na biegun południowy, wspinaczka górska, kajakarstwo, narciarstwo i snowboard, biegi maratońskie, nurkowanie itp.), a wraz z nimi skromne zaczątki sezo-

nowej infrastruktury turystycznej. Rozwój tego typu infrastruktury mógłby pociągnąć za sobą cały szereg problemów związanych z prawem własności, jurysdykcją, a nawet suwerennością terytorialną. Większość podmiotów działających w turystyce antarktycznej zrzeszona jest w organizacji IAATO (*ang. International Association of Antarctica Tour Operators*, Międzynarodowe Stowarzyszenie Antarktycznych Operatorów Turystycznych) i podlega – oprócz prawa Systemu Układu Antarktycznego – również przepisom branżowym. Ocenia się, że wartość usług turystycznych w Antarktyce przekracza 300 mln USD rocznie. Polska nie czerpie dotychczas zysków z tego obszaru, firmy zarejestrowane na terytorium RP nie realizują komercyjnych rejsów na Antarktykę. Jedyna aktywność turystyczna to prywatne rejsy w wymiarze 4–5 rocznie, w sezonie lata antarktycznego.

Antarktyda i otaczający ją Ocean Południowy jest rejonem, w którym prowadzić można unikalne badania dotyczące roli regionów polarnych w obecnych i przyszłych globalnych zmianach środowiska, ewolucji i biologicznej adaptacji organizmów do życia w środowisku ekstremalnym czy tektonicznej ewolucji litosfery Ziemi oraz interakcji Słońce – Ziemia. Obecnie w Antarktyce pozycja państwa zależy w dużej mierze od prowadzonej działalności naukowej, od rozległości i ambicji prowadzonych tu programów badawczych. Stacje badawcze, statki i programy naukowe są instrumentami, za pomocą których państwa prowadzą politykę w Antarktyce i realizują swoje interesy. Stąd też badania obszarów polarnych, ich waga naukowa, geopolityczna i ekonomiczna są przedmiotem aktywnego zainteresowania wielu państw, czego wyrazem są specjalne programy rządowe. Jednocześnie prowadzenie szeroko zakrojonych programów naukowych w Antarktyce przekracza często możliwości jednego kraju (kosztowne technologie, trudności logistyczne, ogromny obszar badań), co wymusza międzynarodową współpracę.

Ponadto wyraźnie zauważalny jest wzrost zainteresowania państw stron Układu rozwojem infrastruktury antarktycznej, w tym infrastruktury transportowej m.in. dotyczącej modernizacji szeregu stacji, zakupu nowych statków oraz samolotów i budowy nowych lotnisk. Rozpoczynane obecnie inwestycje umożliwią w niedalekiej przyszłości otwarcie niedostępnych do tej pory obszarów Oceanu Południowego i wnętrza kontynentu dla nowych badań. Działania te połączone są z dostrzegalnym naciskiem kładzionym na szerokie wykorzystanie nowych technologii służących do szybkiego i sprawnego gromadzenia, przesyłania i analizowania dużych zbiorów danych (takiej jak np. UAV – *ang. Unmanned Aerial Vehicle*, bezzałogowy statek powietrzny; ROV – *ang. Remotely Operated Vehicle*, zdalnie kierowany pojazd podwodny; nowe typy sensorów i systemów pomiarowych; automatyzacja i autonomizacja urządzeń okitp.). Można przypuszczać, że wszystkie te działania dadzą po kilku latach efekt w postaci inicjacji nowych, przełomowych projektów badawczych o szerokim zakresie działań. Jeśli programy te zakończą się sukcesem, to zdefiniują one na najbliższych kilkanaście lub nawet kilkadziesiąt lat zarówno kształt nauki antarktycznej, jak i pozycję państw tam działających. Jednocześnie Antarktyką zaczynają interesować się państwa nieuczestniczące wcześniej w programach naukowych, takie jak Szwajcaria, Kanada czy Turcja.

2. Antarktyka a Polska

Polska obecność w Antarktyce zaczęła się w ostatnich latach XIX wieku wraz z wyprawą statku

badawczego „Belgica", na którego pokładzie prowadzili badania Henryk Arctowski i Bolesław Dobrowolski. Ich losy i późniejsza kariera naukowa stały się inspiracją dla kolejnych pokoleń polskich polarników. W 1959 r. – z okazji przekazania Polsce przez ZSRR stacji Oasis (nazwanej następnie Stacją im. B. Dobrowolskiego) – Antarktykę odwiedziła pierwsza grupa polskich naukowców, a systematyczne polskie badania naukowe zaczęły się w latach sześćdziesiątych ubiegłego wieku wraz z uczestnictwem polskich badaczy w morskich i lądowych wyprawach radzieckich i amerykańskich. W końcu lat osiemdziesiątych ubiegłego wieku Stacja im. B. Dobrowolskiego zawiesiła swoją działalność. Ze względu na położenie Stacja jest trudnodostępna i całkowicie uzależniona od logistyki zewnętrznej, a jej eksploatacja kosztowna. Jednak w ostatnim czasie ponownie zaistniały możliwości jej uruchomienia i wznowienia działalności. Zaletą stacji z naukowego punktu widzenia jest jej unikalne położenie na skałach (a nie na lądolodzie) kontynentu Antarktycznego, co sprzyja prowadzeniu tam badań geologicznych i geofizycznych.

Decydującym impulsem dla polskich badań antarktycznych stała się morska wyprawa na statkach „Profesor Siedlecki" i „Tazar" (1975/1976 r.) w rejon Półwyspu Antarktycznego. Rozpoczynające się w tym okresie trudności z rybołówstwem (m.in. utrata niektórych położonych bliżej Polski łowisk, ograniczenia kwot połowowych) spowodowały wzrost zainteresowania nowymi, potencjalnie bogatymi dla rybołówstwa lokalizacjami. Program naukowy wyprawy dotyczył przede wszystkim badań antarktycznego kryla jako przyszłego źródła zasobów białka i potencjalnie nowych łowisk dla polskiej floty rybackiej. Jednocześnie wyprawa miała wybrać lokalizację nowej stałej polskiej stacji antarktycznej, która miała służyć również polskim interesom gospodarczym.

Polska Stacja Antarktyczna im. H. Arctowskiego rozpoczęła działalność 26 lutego 1977 r. i funkcjonuje nieprzerwanie do dziś jako stacja całoroczna. Stacja wybudowana została na Wyspie Króla Jerzego w Archipelagu Szetlandów Południowych jako ważne przedsięwzięcie nie tylko naukowe, ale również polityczne i gospodarcze. Usytuowanie na wyspie położonej na północ od Półwyspu Antarktycznego stwarza dogodne warunki do utrzymywania stacji i prowadzenia programów badawczych.

W latach 19811986 Polska, siłami kilku instytutów badawczych, uczestniczyła w międzynarodowym programie BIOMASS (*ang. Biological Investigations of Marine Antarctic Systems and Stocks*, Badania biologiczne morskich systemów i zasobów antarktycznych), w ramach którego zorganizowała 4 wyprawy morskie na statku „Profesor Siedlecki". Badania te ugruntowały pozycję Polski jako kraju będącego jednym z liderów w sprawach dotyczących wszelkich aspektów biologii, technik połowów i przetwórstwa kryla.

W latach 1987/88 i 1990/91 Polska pomogła Hiszpanii w budowie stacji badawczej „Juan Carlos I" na Wyspie Livingstone, leżącej w tym samym archipelagu Szetlandów Południowych co Polska Stacja Antarktyczna im. H. Arctowskiego. Pomoc dotyczyła m.in. transportu domków kontenerowych i wyposażenia stacji statkiem szkolno-towarowym PLO/WSM m/v „Antoni Garnuszewski" i statkiem ORP „Heweliusz", przeładunku przy użyciu polskiego sprzętu przeprawowego i z pomocą pracowników stacji oraz ogólnego wsparcia logistycznego. Założenie antarktycznej stacji badawczej umożliwiło Hiszpanii osiągnięcie statusu państwa konsultatywnego. Obecnie Polska będzie przebudowywała stacje H. Arctowskiego, korzystając z pomocy, również logistycznej, państw sąsiadujących w obszarze Antarktycznym.

Na przełomie 1990 i 1991 r. Polska udzieliła Holandii pomocy przy organizacji naukowej wyprawy antarktycznej w postaci transportu statkiem ORP „Arctowski" i innej pomocy logistycznej. W uznaniu dla przeprowadzonych z sukcesem wypraw badawczych, Holandia została pierwszym państwem konsultatywnym, które nie posiada własnej stacji (natomiast posiada laboratorium badawcze, całoroczne, które jest przy stacji brytyjskiej). Współpraca naukowa przekłada się na prace badawcze, wspólne sukcesy naukowców, możliwość korzystania z zaplecza badawczego państw sąsiadujących w obszarze Antarktycznym.

Obecnie polska infrastruktura antarktyczna obejmuje całoroczną Polską Stację Antarktyczną im. H. Arctowskiego i dwie bazy terenowe położone na Wyspie Króla Jerzego (Szetlandy Południowe) oraz nieużywaną Stację im. B. Dobrowolskiego (Oaza Bungera, Ziemia Wilkesa). Polska nie posiada statku, który mógłby spełniać rolę jednostki tak naukowej, w której realizowane byłyby badania z zakresu oceanologii, geologii czy geofizyki, jak i transportowej (przewóz ludzi, sprzętu, żywności i paliwa) dla Polskiej Stacji Antarktycznej im. H. Arctowskiego przewożącej członków wyprawy naukowej w inne regiony Antarktyki.

2.1. **Pozycja prawno-międzynarodowa Polski w Antarktyce**

Polska ratyfikowała Układ Antarktyczny w 1961 r., przystępując do starań o uzyskanie statusu państwa konsultatywnego. Cel ten udało się osiągnąć dnia 29 lipca 1977 r., wchodząc, jako 13 państwo, do wąskiego wówczas grona podmiotów zarządzających Antarktyką. Stało się to możliwe dzięki wielkiemu zaangażowaniu Polski w naukowe badania antarktyczne (m.in. organizacja wypraw naukowych, a przede wszystkim założenie i utrzymywanie całorocznej stacji badawczej). Przystępując w 1977 r. do Układu Antarktycznego, Polska znacząco wzmocniła grupę państw, które nie zgłaszają roszczeń terytorialnych na terenie Antarktyki. Polska czynnie uczestniczyła też w pracach nad przygotowaniem Konwencji o ochronie żywych zasobów morskich Antarktyki, której jest współautorem. Była też jednym z państw biorących udział w uchwaleniu Protokołu o ochronie środowiska.

Należy podkreślić, że pozycja państwa konsultatywnego ATCM oraz państwa-członka Komisji do Spraw Zachowania Żywych Zasobów Morskich Antarktyki daje Polsce możliwość uczestnictwa w kształtowaniu zasad regulujących wszelkie działania człowieka w Antarktyce zarówno związane z prowadzeniem programów naukowych oraz logistyką obsługi stacji i wypraw, jak i turystyką, bioposzukiwaniami i rybołówstwem.

Polska uczestniczy w corocznych spotkaniach ATCM/CEP, zaś w 2002 r. była gospodarzem XXV ATCM/V CEP. Ponadto Polska uczestniczy w corocznych spotkaniach CCAMLR (1) oraz jego ciała doradczego – Komitetu Naukowego CCAMLR. Polscy przedstawiciele działają również w SCAR i COMNAP.

Jednocześnie Polska Stacja Antarktyczna im. H. Arctowskiego pełni rolę nieoficjalnej ambasady Polski w tym rejonie świata, odwiedzanej corocznie przez oficjalne delegacje międzynarodowe, naukowców z państw członkowskich Układu Antarktycznego, załogi innych stacji i statków badawczych oraz setki turystów odwiedzających Antarktydę.

2.2. Dotychczasowe zaangażowanie Polski w Antarktyce

Obszar: nauka

Badania naukowe są jedyną działalnością człowieka przewidzianą przez Układ Antarktyczny.

Polskie badania antarktyczne obejmowały w przeszłości dziedziny, takie jak: oceanografia, geologia, glacjologia, geomorfologia, klimatologia, mikrobiologia, botanika, ekologia, ornitologia, genetyka, biologia i chemia morza, kartografia, badania litosfery oraz stałe monitoringi środowiskowe. Badania te często organizowane były w ramach interdyscyplinarnych programów badawczych. Antarktyka jest też dogodnym rejonem testowania nowych technologii, co realizowane jest np. w ramach polsko-norweskiego projektu „MONICA", gdzie do zbierania danych środowiskowych wykorzystywane były samoloty bezzałogowe.

Obecnie większość badań prowadzona jest w oparciu o Polską Stację Antarktyczną im. H. Arctowskiego i dwie bazy terenowe położone na Wyspie Króla Jerzego w archipelagu Szetlandów Południowych. Stacja jest jedynym tego typu urządzeniem badawczym prowadzonym przez polską placówkę naukową, zaś całoroczne stacje naukowo-badawcze w Antarktyce posiada zaledwie 20 państw. Dzięki współpracy międzynarodowej, prowadzone są badania również w innych rejonach Antarktyki. Co roku region ten odwiedzają zespoły naukowe z kilku polskich placówek badawczych, zaś zgromadzone materiały i dane są w sposób ciągły wykorzystywane w kraju przez ponad 20 jednostek naukowych oraz przez instytucje naukowe z ponad 20 krajów m.in.: Argentyny, Brazylii, Chile, Hiszpanii, Holandii, Japonii, Niemiec oraz Stanów Zjednoczonych. Na bazie tych materiałów zorganizowano w kilku placówkach banki psychrofilnych szczepów mikroorganizmów pochodzących z różnych środowisk, których część posiada także potencjał wskazujący na ich przydatność biotechnologiczną. Ważnymi instytucjami polskiej polarystyki pełniącymi merytoryczne, organizacyjne i reprezentacyjne funkcje są ww. KBP PAN (od 1977 r) oraz PKPol (od 2014 r.). KBP PAN pełni również funkcję Narodowego Komitetu ds. Współpracy ze SCAR (Polskę w SCAR reprezentuje PAN).

Dotychczasowa współpraca naukowa między Polską a innymi krajami uczestniczącymi w badaniach antarktycznych zaowocowała zawarciem umów o zacieśnieniu współpracy. W 2017 r. zostały podpisane stosowne MoU (*ang. Memorandum of Understanding*, porozumienie) z Chile, Peru i Argentyną. W 2015 r. KBP PAN i PKPol zainicjowały prace nad stworzeniem jednolitego Narodowego Programu Badań Polarnych na następną dekadę. W pracach i dyskusjach ważna jest identyfikacja priorytetów badawczych wspólnych z innymi państwami Układu Antarktycznego oraz obszarów, w których państwa te są gotowe wzmocnić współpracę wynikającą bezpośrednio z dokumentu „SCAR Antarctic and Southern Ocean Science Horizon Scan".

Obszar: ochrona środowiska

Antarktyka jest ostatnim rejonem Ziemi, który nie został przez człowieka gruntownie prze-

kształcony i zagospodarowany. Ochrona unikatowych lądowych i morskich ekosystemów Antarktyki jest jednym z pierwszorzędnych zadań ATCM/CEP. Zgodnie z Protokołem o ochronie środowiska Antarktyka jest rezerwatem przyrody, a jej ochrona leży w interesie całej ludzkości. Za najpoważniejsze zagrożenia uważa się zmiany klimatyczne i ich konsekwencje, a także rosnące zainteresowanie zasobami Antarktyki, zwłaszcza żywymi zasobami Oceanu Południowego. Zanieczyszczenia morskie, nieumyślna introdukcja gatunków obcych, stare składowiska odpadów czy rosnący ruch turystyczny również stanowią poważny problem. W celu ochrony lądowych obszarów Antarktydy, szczególnie wartościowych ze względu na skład flory, fauny, unikatowe formy geologiczne czy pamiątki historyczne, stworzono kategorię Antarktycznych Obszarów Szczególnie Chronionych (*ang. Antarctic Specially Protected Area*, ASPA).

Z inicjatywy Polski utworzone zostały przez ATCM dwa Antarktyczne Obszary Szczególnie Chronione: ASPA No 128 Western Shore of Admiralty Bay i ASPA No 151 Lions Rump. Polska była też inicjatorem Antarktycznego Obszaru Specjalnie Zarządzanego (ang. *Antarctic Specially Managed Area*, ASMA) No 1 Admiralty Bay. **ASPA 128 - Zachodnie Wybrzeże Zatoki Admiralicji (Western Shore of Admiralty Bay)** znajduje się około 700 m na południowy wschód od Polskiej Stacji Antarktycznej im. Henryka Arctowskiego. Obejmuje prawie 17 km^2, z których ponad połowę stanowi teren wolny od lodu. Pozostałą część ASPA 128 pokrywają lodowce spływające z Kopuły Warszawa (Warszawa Icefield). Już tylko jeden z nich, Lodowiec Ekologii (Ecology Glacier) uchodzi do Zatoki. Obszar utworzony został w celu zapewnienia ochrony bogatej faunie (kolonie rozrodcze i miejsca odpoczynku pingwinów, ptaków latających, ssaków płetwonogich) i florze (zbiorowiska mchów i porostów) tego rejonu. Na terenie ASPA 128 prowadzony jest od 1977 r. monitoring ptaków i ssaków (jedna z najdłuższych serii danych w Antarktyce). Na terenie ASPA 128 zlokalizowana jest amerykańska stacja sezonowa Copacabana i polska baza terenowa Demay. **ASPA 151 - Lions Rump** znajduje się w Zatoce Króla Jerzego (King George Bay). Obejmuje teren 1,3 km^2 między Lodowcem Orła Białego (White Eagle Glacier) a strefą sublitoralu rozciągającą się od Skałek Lajkonika (Lajkonik Rocks), przez Twin Pinnacles do Lions Head. Obecnie teren ten jest całkowicie wolny od lodu. Obszar utworzony został w celu zapewnienia ochrony formacjom geologicznym, a także – analogicznie jak w przypadku ASPA 128 – bogatej faunie (kolonie rozrodcze i miejsca odpoczynku pingwinów, ptaków latających, ssaków płetwonogich) i florze (zbiorowiska mchów i porostów). Przy granicy ASPA 151 zlokalizowana jest polska baza terenowa Lions Rump.

ASMA tworzone są w celu koordynacji działań państw aktywnych w danym rejonie, unikania ewentualnych konfliktów i zminimalizowania szkód środowiskowych. W Antarktyce powołano dotychczas 6 takich obszarów o łącznej powierzchni około 30 tysięcy km^2. Wejście na teren ASMA nie wymaga zezwolenia.

Cały obszar Zatoki Admiralicji wraz ze zlewnią stanowi obszar **ASMA 1 Zatoka Admiralicji (Admiralty Bay)**, obejmujący niemal 410 km^2. Na terenie ASMA 1 wydzielono szereg Stref Naukowych (Scientific Zones) obejmujących obszary cenne naukowo. Jedną z nich jest mszarnik (tzw. Ogrody Jasnorzewskiego), czyli pokryty zwartą roślinnością teren znajdujący się między Stacją a granicą ASPA 128. Wstęp na ten teren jest ograniczony do osób prowadzących tam badania naukowe lub monitoringi i posiadających odpowiednie zezwolenie. Polskie instytucje wspólnie z właściwymi instytucjami należącymi do innych państw sprawują opiekę nad tymi obszarami, podejmując wszelkie konieczne działania z zakresu zarządzania środowiskiem, w tym przygotowują Plany Zarządzania nimi.

Polska była również inicjatorem objęcia ochroną trzech Miejsc i Pomników Historycznych (*ang. Historic Sites and Monuments*, HSM) związanych z historią polskiej działalności w Antarktyce (tj. HSM No 49 Bunger Hill Pillar, HSM No 50 Polish Eagle Plaque, HSM No 51 Puchalski Grave). HSM tworzone są w celu ochrony przed zniszczeniem miejsc o znaczeniu historycznym. W Antarktyce jest ich już 92. W sąsiedztwie Stacji znajduje się grób Włodzimierza Puchalskiego, wpisany na listę Historycznych Miejsc i Pomników Antarktyki (HSM 51).

Polska uczestniczy w międzynarodowym projekcie systematycznego monitoringu gatunków wskaźnikowych zależnych od kryla (*ang. CCAMLR Ecosystem Monitoring Program*, CEMP) zainicjowanego przez CCAMLR (1). Zbierane systematycznie dane są wykorzystywane do opracowania nowej strategii zarządzania połowami kryla za pomocą sprzężenia zwrotnego (Feedback Management). Polska jest również pionierem w dziedzinie wykorzystywania samolotów bezzałogowych do monitoringu pingwinów i ssaków morskich.

Obszar: gospodarka

Obecnie eksploatacja żywych zasobów Oceanu Południowego obejmuje głównie połowy antara, kerguleny i kryla antarktycznego.

Polska rozpoczęła połowy w końcu lat siedemdziesiątych, prowadziły je przedsiębiorstwa „Odra", „Dalmor" i „Gryf". Naukowe rozpoznanie możliwości połowowych prowadziły statki r/v „Profesor Siedlecki", r/v „Profesor Bogucki" i m/s „Antoni Garnuszewski". Wzrost wielkości połowów był możliwy dzięki poprawie techniki połowu i technologii przetwórstwa surowca, jak również dobrego rynku zbytu na produkty z kryla. Umożliwiło to zwiększenie udziału polskiego rybołówstwa w światowych połowach kryla do ok. 20% w latach 19952000. W latach 19702003 Polska złowiła łącznie 398 tys. ton. Na skutek upadku armatorów „Odry" i „Gryfa" nastąpiła redukcja nakładu połowowego i co za tym idzie spadek połowów do ok. 9 tys. ton w sezonie 2002/03. Ostatni raz polski statek, należący do Dalekomorskiej Kompanii Połowowej DALMOR Sp. z o.o. poławiał na wodach Konwencji w 2011 r.

Polscy naukowcy prowadzili badania, które uczyniły z Polski kraj o jednym z największych „know-how" dotyczącym kryla, w tym również w dziedzinie badań hydroakustycznych. Sukcesy te były możliwe dzięki ścisłym związkom między różnymi działami nauki i gospodarki. Obecnie ta współpraca jest utrudniona. Polska nie posiada okrętów ani statków badawczych, którymi mogłaby prowadzić połowy w tym obszarze, gdyż wiąże się to z ogromnym nakładem inwestycyjnym i kapitałem, którego armator nie posiada. Sytuacja jest jednak cały czas monitorowana i analizowana, a tym samym armator nie wyklucza jednak powrotu na łowiska w kolejnych sezonach połowowych. Zainteresowanie krylem na świecie nie maleje. Liderami połowów są obecnie Norwegia (ponad 50% całkowitych połowów kryla), Korea Południowa (17%) i Chiny (12%). W przyszłości obszar CCAMLR może być atrakcyjnym regionem dla polskiego rybołówstwa w zakresie połowów kryla, ze względu na rosnące ceny produktów z kryla, tj. mięsa, mączki (do produkcji paszy) oraz oleju z kryla, który jest używany jako surowiec m.in. w produkcji leków i kosmetyków. Wydaje się, że obszar Oceanu Południowego może znowu stać się dla polskiego rybołówstwa obszarem atrakcyjnym, zwłaszcza że Polska pozostaje członkiem Komisji CCAMLR (1).

Liczba polskich turystów w Antarktyce jest znikoma, o czym była już mowa, natomiast co roku po wodach Oceanu Południowego żeglują polskie jachty (15 rocznie). Jeden z nich, „Selma Expeditions", został w 2014 r. członkiem ww. organizacji IAATO. W 2015 r. dwa polskie jachty („Selma Expeditions" i „Katharsis II") odbyły rejs na Morze Rossa, uznawany za najbardziej nieprzyjazny i groźny akwen Światowego Oceanu, zaś załoga „Selma Expeditions" zdobyła szczyt Erebusa, jednego z czynnych wulkanów Antarktyki. Pływające pod polską banderą jachty stanowią dobrą wizytówkę Polski, zaś ich załogi – po powrocie do kraju – często biorą udział w projektach edukacyjnych. Jednocześnie podkreślenia wymaga, że turystyka antarktyczna rośnie z roku na rok, przy udziale szczególnie operatorów z USA, Australii, Nowej Zelandii, Chin i Niemiec. Tylko w 2018 r. operatorzy zrzeszeni w IATTO przewieźli na Antarktykę 60 tysięcy turystów.

Warunki naturalne i długotrwała izolacja antarktycznych ekosystemów sprawia, że rejon ten jest atrakcyjnym polem działania dla firm zainteresowanych nowymi technologiami, w tym biotechnologiami. Polska ma dobre podstawy, aby wziąć udział w tego typu działaniach, posiadając banki psychrofilnych szczepów mikroorganizmów, doświadczenie w ich hodowli, udział w projektach biotechnologicznych, a także doświadczenie w konstruowaniu i badaniu Antarktyki przy pomocy samolotów bezzałogowych.

Obszar: bezpieczeństwo

Demilitaryzacja i denuklearyzacja Antarktyki wraz z zasadą wymiany informacji o wszelkich prowadzonych w Antarktyce działaniach, prawem do przeprowadzania inspekcji oraz zamrożeniem roszczeń terytorialnych zapewniają regionowi stabilność, minimalizując napięcia między państwami i nie dopuszczając do ewentualnych konfliktów.

Wojsko jest obecne w Antarktyce wyłącznie jako wsparcie dla badań naukowych (np. przez zapewnienie transportu lub techniczną obsługę stacji) oraz w innych celach pokojowych (np. okręty hydrograficzne, operacje ratunkowe). Działania te stwarzają również możliwość szkolenia szeroko pojętej kadry technicznej, oficerskiej i marynarskiej do pracy w ekstremalnych warunkach polarnych (wysokie kwalifikacje zawodowe, intelektualne, psychiczne czy fizyczne). Sięgająca przynajmniej III Międzynarodowego Roku Geofizycznego tradycja współpracy między naukowcami pochodzącymi z często nieprzyjaznych sobie państw sprawia, że zapewniają oni swoim przedstawicielom i decydentom dodatkowy, nieoficjalny kanał wymiany informacji i opinii ważny szczególnie w okresach narastających, poza Antarktyką, sytuacji konfliktowych.

Roszczenia terytorialne do kontynentu antarktycznego, choć zamrożone, są dalej podtrzymywane i mogą w przyszłości stać się powodem konfliktu. Jednakże biorąc pod uwagę nieuznawanie roszczeń przez państwa, takie jak: USA, Rosja i Chiny, wydaje się to mało prawdopodobne. Bardziej realne zagrożenie stanowi spór o wyspy antarktyczne (Południowa Georgia, Wyspy Sandwicz) oraz subantarktyczne (Falklandy) między Argentyną i Wielką Brytanią. Państwa posiadające roszczenia starają się je wzmacniać metodami pokojowymi, zaznaczając „swoją" jurysdykcję na mapach, znaczkach pocztowych, w publikacjach historycznych, także utrzymując stałą obecność na „swoim" terytorium przez organizowanie patroli SAR czy też świadczenie innym państwom pomocy logistycznej.

Polska Stacja Antarktyczna im. H. Arctowskiego zlokalizowana jest na obszarze roszczeń trzech państw – Argentyny, Chile i Wielkiej Brytanii. Polska utrzymuje dobre stosunki ze wszystkimi tymi państwami.

Potencjalnym niebezpieczeństwem, które może prowadzić do ewentualnej militaryzacji Antarktydy (i związanych z tym konfliktów między państwami), mogą – w przyszłości – stać się nowe technologie o podwójnym (cywilnym i wojskowym) charakterze np. instalacje monitorujące i kontrolujące satelity, a także technologie pozwalające na odbieranie przesyłanych z nich danych.

Autor: Joanna Perchaluk-Mandat

Aneks nr 3
Najważniejsze porozumienia i dokumenty międzynarodowe dotyczące regionów polarnych

Aneks nr 3: Najważniejsze porozumienia i dokumenty międzynarodowe dotyczące regionów polarnych

Poniższe umowy i dokumenty międzynarodowe zostały ułożone w porządku chronologicznym, chyba że do danej umowy zostały przyjęte protokoły dodatkowe, to wówczas zostały one umieszczone dodatkowo przy danej pozycji w tabeli.

Wykaz nie ma charakteru wyczerpującego, ponieważ jego celem jest wskazanie wyłącznie tych umów, które mają najistotniejsze znaczenie dla ilustracji rozwoju prawa międzynarodowego dotyczącego spraw polarnych i polityki polarnej Polski.

Lp.	Nazwa porozumienia lub dokumentu	Wejście w życie (w stosunku do Polski) i publikacja w Dzienniku Ustaw	Znaczenie
1	Traktat dotyczący Spitsbergenu (tzw. Traktat Svalbardzki), podpisany w Paryżu dnia 9 lutego 1920 r.	2 września 1931 r. Dz. U. z 1931 r. poz. 747	Traktat uznaje norweską suwerenność (i odpowiedzialność za zarządzanie, w tym ochronę środowiska) nad archipelagiem, jednocześnie przyznając obywatelom państw-stron, na zasadzie równości, prawo do działalności gospodarczej. Traktat nie reguluje wprost działalności naukowej.
2	Międzynarodowa konwencja o uregulowaniu połowów wielorybów, sporządzona w Waszyngtonie dnia 2 grudnia 1946 r.	17 kwietnia 2009 r. Dz. U. z 2009 r. poz. 1165	Konwencja (wraz z Planem, stanowiącym jej integralną część) ustanowiła ramy prawne międzynarodowej regulacji wielorybnictwa. Na jej podstawie powstała również Międzynarodowa Komisja Wielorybnicza (*ang. International Whale Commission*, IWC), mająca kompetencje m.in. w zakresie zmiany Planu przez przyjmowanie regulacji dotyczących ochrony i wykorzystania zasobów wielorybich. W szczególności, w 1994 r. IWC ustanowiła tzw. Południowy Rezerwat Oceaniczny wokół Antarktydy (*ang. Whale Sanctuary*), zakazując całkowicie komercyjnych połowów wielorybów.

3	Układ Antarktyczny, podpisany w Waszyngtonie dnia 1 grudnia 1959 r.	23 czerwca 1961 r. (Polska jako strona konsultatywna, tj. z prawem głosu od 1977 r.) Dz. U. z 1961 r. poz. 237, z 2000 r. poz. 1087 i z 2017 r. poz. 2165.	Układ Antarktyczny wraz z instrumentami w ramach tzw. Systemu Układu Antarktycznego (poniżej) ustanawiają ramy prawne dla działalności państw i ich obywateli w obszarze antarktycznym. W szczególności Układ przewiduje, że Antarktyda będzie wykorzystywana wyłącznie w celach pokojowych oraz gwarantuje wolność badań naukowych.
	Protokół o ochronie środowiska do Układu Antarktycznego, sporządzony w Madrycie dnia 4 października 1991 r., z załącznikami IV	14 stycznia 1998 r. Dz. U. z 2001 r. poz. 52 i z 2017 r. poz. 2165 Załącznik II zmieniony środkiem 4(2006), który stał się obowiązujący 23 czerwca 2007 r. oraz środkiem 16(2009), który stał się obowiązujący 8 grudnia 2016 r. Załącznik V stał się obowiązujący 24 maja 2002 r.	Protokół przewiduje w szczególności, że Antarktyka stanowi „rezerwat naturalny przeznaczony dla pokoju i nauki", a także zawiera wiele szczegółowych rozwiązań dotyczących ochrony środowiska. Część z nich zawarta jest w załącznikach, które dotyczą odpowiednio: • Załącznik I – Ocena oddziaływania na środowisko • Załącznik II – Zachowanie antarktycznej fauny i flory • Załącznik III – Niszczenie odpadów i gospodarka odpadami • Załącznik IV – Zapobieganie zanieczyszczeniom morskim • Załącznik V – Ochrona i zarządzanie obszarem • *Załącznik VI – Odpowiedzialność za wypadki ekologiczne – nie wszedł jeszcze w życie*
4	Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsar dnia 2 lutego 1971 r.	22 marca 1978 r. Dz. U. z 1978 r. poz. 24	Konwencja obliguje państwa-strony do wskazania (a następnie odpowiedniego zarządzania nimi oraz ochrony) obszarów wodno-błotnych na ich terytorium w celu włączenia ich do utworzonego na jej mocy, Spisu Obszarów WodnoBłotnych o Międzynarodowym Znaczeniu. Spis obejmuje obecnie ponad 2200 miejsc, w tym obszary arktyczne.
5	Konwencja o ochronie fok antarktycznych, sporządzona w Londynie dnia 1 czerwca 1972 r.	14 września 1980 r. Dz. U. z 1980 r. poz. 119 i z 2017 r. poz. 2207	Konwencja wchodzi w skład tzw. Systemu Układu Antarktycznego i wprowadza generalny zakaz zabijania i chwytania gatunków fok określonych w art. 1 Konwencji. Załącznik Konwencji przewiduje dodatkowo środki, jakie państwa-strony stosują w celu ochrony, badań naukowych i racjonalnego i humanitarnego użytkowania populacji fok.
6	Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, sporządzona w Paryżu dnia 16 listopada 1972 r.	29 września 1976 r. Dz. U. z 1976 r. poz. 190	Konwencja przewiduje globalne ramy ochrony „dziedzictwa kulturalnego" i „dziedzictwa naturalnego" (definiując oba pojęcia). Na mocy Konwencji funkcjonuje Komitet Dziedzictwa Światowego, który prowadzi Listę dziedzictwa światowego. Lista obejmuje obecnie dwa obiekty przyrodnicze (Wyspa Wranglera, Fjord Ilulissat) oraz trzy obiekty kulturowe lub o charakterze mieszanym w północnej Skandynawii.

7	Konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem, sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r. (*ang. Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*, CITES), zmieniona poprawkami z Bonn z dnia 22 czerwca 1979 r.	12 marca 1990 r. Dz. U. z 1991 r. poz. 112 13 kwietnia 1987 r. Dz. U. z 1991 r. poz. 112	Konwencja jest globalnym instrumentem regulującym handel dzikimi zwierzętami i gatunkami roślin zagrożonych wyginięciem. Zawiera trzy regularnie zmieniane załączniki reglamentujące, z różną intensywnością, handel (Załącznik I – gatunki zagrożone wyginięciem, które są lub mogą być przedmiotem handlu, na warunkach określonych w Konwencji; Załącznik II – gatunki niekoniecznie obecnie zagrożone wyginięciem, ale które mogą się stać takimi, jeśli handel nimi nie będzie ograniczony; Załącznik III – gatunki, którymi jedna ze stron Konwencji reglamentuje handel). W załącznikach I i II ujętych jest wiele zagrożonych gatunków arktycznej fauny i flory.
8	Międzynarodowa konwencja o bezpieczeństwie życia na morzu, sporządzona w Londynie dnia 1 listopada 1974 r. (*ang. International Convention for the Safety of Life at Sea*, SOLAS)	15 czerwca 1984 r. Dz. U. z 1984 r. poz. 318	Konwencja, przyjęta pod auspicjami Międzynarodowej Organizacji Morskiej (IMO), przewiduje minimalne standardy konstrukcji i wyposażenia statków w celu podniesienia bezpieczeństwa życia na morzu. Większość technicznych standardów znajduje się w 14 Rozdziałach (załącznikach) Konwencji, które były wielokrotnie zmieniane, aby dostosować je do wymogów współczesnej żeglugi. W 2014 r. został przyjęty nowy Rozdział XIV. Zmiany te stały się skuteczne 1 stycznia 2017 r.
9	Międzynarodowa konwencja o zapobieganiu zanieczyszczaniu morza przez statki, sporządzona w Londynie dnia 2 listopada 1973 r., zmieniona Protokołem sporządzonym w Londynie dnia 17 lutego 1978 r. oraz uzupełniona Protokołem przyjętym w Londynie dnia 26 września 1997 r. wraz z załącznikami (*ang. International Convention for the Prevention of Pollution from Ships*, MARPOL)	1 lipca 1986 r. Dz. U. z 1987 r. poz. 101 Załączniki: I – 2 października 1983 r. II – 6 kwietnia 1987 r. III – 1 lipca 1992 r. IV – 2 września 2003 r. V – 31 grudnia 1988 r. VI – 29 lipca 2005 r.	Konwencja, przyjęta pod auspicjami IMO, przewiduje szereg rozwiązań zmierzających do zapobiegania zanieczyszczeniu środowiska morskiego przed zrzutami niebezpiecznych substancji lub wyciekami zawierającymi takie substancje. Większość technicznych standardów znajduje się w 6 Załącznikach Konwencji, które były wielokrotnie zmieniane, aby dostosować je do wymogów współczesnej żeglugi. W 2015 r. do Załączników I, II, IV oraz V zostały wprowadzone zmiany, aby uczynić postanowienia Kodeksu Polarnego obowiązkowymi. Zmiany te stały się skuteczne 1 stycznia 2017 r.

10	Międzynarodowa Konwencja o wymaganiach w zakresie wyszkolenia marynarzy, wydawania im świadectw oraz pełnienia wacht, sporządzona w Londynie dnia 7 lipca 1978 r. (*ang. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping*, STCW)	28 kwietnia 1984 r. Dz. U. z 1984 r. poz. 201	Konwencja, przyjęta pod auspicjami IMO, ustanawia system zwiększania bezpieczeństwa życia i mienia na morzu oraz ochrony środowiska morskiego, przez wprowadzenie odpowiednich standardów kwalifikacji marynarzy. Załącznik Konwencji został zmodyfikowany w związku z koniecznością uczynienia postanowień Kodeksu Polarnego obowiązkowymi.
11	Międzynarodowa Konwencja o poszukiwaniu i ratownictwie morskim, sporządzona w Hamburgu dnia 27 kwietnia 1979 r. (*ang. International Convention on Maritime Search and Rescue*, SAR)	27 marca 1988 r. Dz. U. z 1988 r. poz. 184	Konwencja, przyjęta pod auspicjami IMO, ustanawia międzynarodowy system poszukiwań i ratownictwa morskiego. Na jej podstawie zidentyfikowano 13 obszarów poszukiwania i ratownictwa. Konwencja jest jednym z dwóch instrumentów, na podstawie których oparto postanowienia Porozumienia państw arktycznych w sprawie morskiego i lotniczego poszukiwania i ratownictwa z 2011 r., które weszło w życie w 2013 r. (Dania, Finlandia, Islandia, Kanada, Norwegia, Rosja, Szwecja, USA).
12	Konwencja o ochronie wędrownych gatunków dzikich zwierząt, sporządzona w Bonn dnia 23 czerwca 1979 r. (*ang. Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*, CMS),	1 maja 1996 r. Dz. U. z 2003 r. poz. 17	Konwencja przewiduje podstawowe uregulowania dla ochrony gatunków wędrownych przez tzw. Państwa Strefy *(ang. Range States)*. Gatunki te są wskazane w 2 Załącznikach do Konwencji, z których każdy przewiduje inne formy ochrony. Załącznik I zawiera listę zagrożonych gatunków wędrownych, a Załącznik II – gatunki wędrowne objęte porozumieniami. Są to gatunki mające nieodpowiedni stan zachowania, co do których istnieje potrzeba zawarcia międzynarodowych porozumień. Wśród tych ostatnich jest m.in. Porozumienie o ochronie albatrosów i petreli z 2001 r. (Polska nie jest jego stroną) oraz Porozumienie o ochronie małych waleni Bałtyku i Morza Północnego z 1992 r. (dla Polski weszło w życie w 1996 r.). Zarówno Konwencja CMS, jak i ww. porozumienia mają znaczenie dla ochrony gatunków w regionach polarnych.

13	Konwencja w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości, sporządzona w Genewie dnia 13 listopada 1979 r. Konwencja została zmieniona przez 8 Protokołów dotyczących różnego rodzaju szkodliwych materii, w tym: Protokół w sprawie metali ciężkich do Konwencji z 1979 r. w sprawie transgranicznego zanieczyszczenia powietrza na dalekie odległości sporządzony w Aarhus dnia 24 czerwca 1998 r. Protokół w sprawie zakwaszania, eutrofizacji i ozonu przyziemnego do Konwencji z 1979 r. w sprawie transgranicznego zanieczyszczania powietrza na dalekie odległości, przyjęty w Goeteborgu dnia 30 listopada 1999 r.	17 października 1985 r. Dz. U. z 1985 r. poz. 311 *Nie wszedł w życie w stosunku do Polski* *Nie wszedł w życie w stosunku do Polski*	Celem Konwencji, pierwszego wielostronnego traktatu w tej materii, jest ochrona człowieka i jego środowiska przed zanieczyszczeniem powietrza przez zmniejszanie i zapobieganie tegoż. Zanieczyszczenia długiego zasięgu emitowane na półkuli północnej w dużej mierze trafiają do środowiska arktycznego, stąd wysiłki podejmowane przez państwa w ramach Konwencji i jej Protokołów mają duże znaczenie dla m.in. Arktyki. Poprawki do Protokołu z Göteborga z 2012 r. odnoszące się, m.in. do sadzy nie weszły jeszcze w życie.
14	Konwencja o ochronie żywych zasobów morskich Antarktyki, sporządzona w Canberrze dnia 20 maja 1980 r. (*ang. Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*, CCAMLR (2),	27 kwietnia 1984 r. Dz. U. z 1984 r. poz. 314	Konwencja należy do tzw. Systemu Układu Antarktycznego, a jej celem jest zachowanie (oznaczające: „racjonalne wykorzystanie") żywych zasobów morskich Antarktyki. Na mocy Konwencji funkcjonuje Komisja, która jest odpowiedzialna za realizację celów Konwencji. W ostatnim okresie szczególnie istotne było uzgodnienie na forum Komisji dotyczące ustanowienia (w 2016 r.) morskiego obszaru chronionego na Morzu Rossa.

15	Konwencja Narodów Zjednoczonych o prawie morza, sporządzona w Montego Bay dnia 10 grudnia 1982 r. (*ang. United Nations Convention on the Law of the Sea*, UNCLOS)	13 grudnia 1998 r. Dz. U. z 2002 r. poz. 543	Tzw. „Konstytucja mórz i oceanów"; główny instrument międzynarodowy regulujący prawa suwerenne i aktywność państw/ich obywateli na morzach i oceanach. Konwencja określa prawa i obowiązki państw w kolejnych strefach morskich, gdzie państwo nadbrzeżne sprawuje suwerenność (wody wewnętrzne, morze terytorialne), prawa suwerenne i jurysdykcję (wyłączna strefa ekonomiczna i szelf kontynentalny), a także poza tymi granicami (morze otwarte i Obszar). Konwencja reguluje też takie zagadnienia horyzontalne, jak m.in. ochrona środowiska morskiego czy prowadzenie morskich badań naukowych.

16	Ramowa konwencja Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzona w Nowym Jorku dnia 9 maja 1992 r. (ang. United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC)	26 października 1994 r. Dz. U. z 1996 r. poz. 238	Celem Konwencji jest ustabilizowanie koncentracji gazów cieplarnianych w atmosferze na poziomie, który zapobiegłby niebezpiecznej antropogenicznej ingerencji w system klimatyczny. Konwencja różnicuje częściowo zobowiązania dla państw Załącznika I i Załącznika II.
	Protokół z Kioto do Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzony w Kioto dnia 11 grudnia 1997 r.	16 lutego 2005 r. Dz. U. z 2005 r. poz. 1684	Protokół ustanowił tzw. pierwszy okres rozliczeniowy (lata 20082012), określając ilościowe zobowiązania redukcyjne (w Załączniku B) dla państw Załącznika I Konwencji.
	Poprawka dauhańska do Protokołu z Kioto, sporządzona w Ad-Dausze dnia 8 grudnia 2012 r.	4 kwietnia 2018 r. Dz. U. z 2018 r. poz. 669	Poprawka ustanawia tzw. drugi okres rozliczeniowy w ramach Protokołu z Kioto (lata 20132020).
	Porozumienie paryskie do Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu, sporządzonej w Nowym Jorku dnia 9 maja 1992 r. przyjęte w Paryżu dnia 12 grudnia 2015 r.	6 listopada 2016 r. Dz. U. z 2017 r. poz. 36	Porozumienie wprowadza kolejne, istotne zmiany prawnomiędzynarodowego reżimu zmian klimatu. W szczególności, określa cel ograniczenia wzrostu średniej temperatury globalnej do poziomu znacznie niższego niż 2°C powyżej poziomu przedindustrialnego oraz wprowadza instytucję „ustalonego na poziomie krajowym wkładu w globalne działania w reakcję na zmiany klimatu" (*ang. Nationally Determined Contribution*, NDC). Polska realizuje swoje zobowiązania redukcyjne wspólne z UE i jej państwami członkowskimi, a także Islandią. Z uwagi na wrażliwość obszarów polarnych na zmiany klimatyczne, wysiłki państw w systemie Ramowej Konwencji w celu redukcji emisji antropogenicznych gazów cieplarnianych są bardzo istotne.

17	Umowa w sprawie wykonania postanowień Konwencji Narodów Zjednoczonych o prawie morza z dnia 10 grudnia 1982 r., odnoszących się do ochrony i zarządzania zasobami rybnymi międzystrefowymi i zasobami rybnymi masowo migrującymi, sporządzona w Nowym Jorku dnia 4 sierpnia 1995 r.	13 kwietnia 2006 r. Dz. U. z 2007 r. poz. 64	W 2015 r. w Oslo, Dania, Kanada, Norwegia, Rosja i Stany Zjednoczone przyjęły Deklarację dotyczącą zapobiegania nieuregulowanych połowów na wodach międzynarodowych centralnego Oceanu Arktycznego. W 2017 r. zostało podpisane Porozumienie w sprawie rybołówstwa na wodach międzynarodowych Oceanu Arktycznego.
18	Konwencja o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, sporządzona w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r. Protokół w sprawie rejestrów uwalniania i transferu zanieczyszczeń do Konwencji o dostępie do informacji, udziale społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępie do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska, podpisanej w Aarhus dnia 25 czerwca 1998 r., sporządzony w Kijowie dnia 21.05.2003 r.	16 maja 2002 r. Dz. U. z 2003 r. poz. 706 24 grudnia 2012 r. Dz. U. z 2012 r. poz. 1300	Konwencja w celu przyczynienia się do ochrony prawa każdej osoby do życia w środowisku odpowiednim dla jej zdrowia i pomyślności obliguje państwa-strony do ustanowienia w tym zakresie dostępu do informacji, udziału społeczeństwa w podejmowaniu decyzji oraz dostępu do wymiaru sprawiedliwości.

19	Deklaracja Narodów Zjednoczonych o prawach ludów rdzennych, uchwalona 29 czerwca 2006 r.	Deklaracja nie jest prawnie wiążąca	Deklaracja jest głównym instrumentem międzynarodowym regulującym prawa ludów rdzennych jako część systemu praw człowieka. Stwierdza m.in. prawo do samostanowienia (ale nie secesji) i do wolnej, uprzedniej, opartej na dostępie do pełnej informacji zgody społeczności rdzennych na projekty (np. wydobywcze) wpływające na ich sposób życia. Polska głosowała za przyjęciem Deklaracji.

Autor: Adam Nawrot

Autor: Adam Nawrot

Appendix
to resolution 129/2020
of the Council of Ministers
of 11 September 2020

FROM PAST EXPEDITIONS TO FUTURE CHALLENGES

POLISH POLAR POLICY

2020

Table of contents:

List of abbreviations

Abstract

The goals and objectives of Polish Polar Policy

1. Primary objective and specific goals of Polish Polar Policy

1.1. First specific goal of Polish Polar Policy

1.2. Second specific goal of Polish Polar Policy

1.3. Third specific goal of the Polish Polar Policy

1.4. Fourth specific goal of Polish Polar Policy

2. Priority areas of Polish interest

3. Polish interests in the Arctic and Antarctic

4. The foundations for implementing Polish Polar Policy

5. Proposed activities to implement Polish Polar Policy

5.1. Implementation of Polish Polar Policy common to both regions

5.2. Implementing Polish Polar Policy with respect to the Arctic

5.3. Implementing Polish Polar Policy with respect to the Antarctic

6. The Polish Polar Policy implementation coordination mechanism

7. Conclusion

Annex no. 1 The Arctic

1. The Arctic in the world

1.1 Legal and institutional conditions

1.2 The Arctic: changes and challenges

2. The Arctic and Poland

2.1 Poland's position in the Arctic in light of international law

2.2 Poland's involvement in the Arctic

Annex no. 2 The Antarctic

1. The Antarctic in the world

1.1 Legal and institutional conditions

1.2 The Antarctic: changes and challenges

2. The Antarctic and Poland

2.1 Poland's position in the Antarctic in light of international law

2.2 Poland's involvement in the Antarctic

Annex no. 3 The most important international treaties and documents concerning polar regions

List of abbreviations

AAFR	*Arctic Armed Forces Roundtable*
AC	Arctic Council
AEC	*Arctic Economic Council*
ASMA	*Antarctic Specially Managed Area*
ASOC	*Antarctic and Southern Ocean Coalition*
ASPA	*Antarctic Specially Protected Area*
ATCM	*Antarctic Treaty Consultative Meeting*
BEAC	Barents Euro-Arctic Council
BIOMASS	*Biological Investigations of Marine Antarctic Systems and Stocks*
CCAMLR (1)	*Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*
CCAMLR (2)	*Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources*
CEMP CCAMLR	*Ecosystem Monitoring Program*
CEP	*Committee of Environmental Protection*
CITES	*Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora*
CM	*CCAMLR Conservation Measure*
CMS	*Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals*
COMNAP	*Council of Managers of National Antarctic Programs*
EPB	*European Polar Board*
EU	European Union
HSM	*Historic Sites and Monuments*
IAATO	I*nternational Association of Antarctica Tour Operators*
IASC	*International Arctic Science Committee*
IHO	*International Hydrographic Organization*
IMO	*International Maritime Organization*
IWC	*International Whale Commission*
KGHM	Kombinat Górniczo-Hutniczy Miedzi
MARPOL	*International Convention for the Prevention of Pollution from Ships*

MFA	*Ministry of Foreign Affairs*
MoU	*memorandum of understanding*
NATO	*North Atlantic Treaty Organization*
NCM	Nordic Council of Ministers
NEAFC	*North-East Atlantic Fisheries Commission*
NPRP	National Polar Research Programme
NRDC	National Research and Development Centre
NSC	National Science Centre
OSCE	Organization of Security and Co-operation in Europe
PAP	Polish Arctic Portal
PGNiG	Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo
PITA	Polish Investment and Trade Agency
PPC	Polish Polar Consortium
PRC PAS	Polar Research Committee of the Polish Academy of Sciences
PSA	Polish Space Agency
ROV	*Remotely Operated Vehicle*
RPMB	Council of Baltic Sea States
SAON	*Sustaining Arctic Observing Networks*
SAR	*International Convention on Maritime Search and Rescue*
SAR	*Scientific Committee of Antarctic Research*
SIOS	*Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System*
SOLAS	*International Convention for the Safety of Life at Sea*
SRD	Strategy for Responsible Development for the period up to 2020 (including the perspective up to 2030)
STCW	*International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping*
UAV	*Unmanned Aerial Vehicle*
UGV	*Unmanned Ground Vehicle*
UN	United Nations
UNCLOS	*United Nations Convention on the Law of the Sea*
UNFCCC	*United Nations Framework Convention on Climate Change*

Author: Radosław Dąbrowski

Abstract

Abstract

This document, entitled "**From past expeditions to future challenges. Polish Polar Policy**," both summarises Polish presence and activity in the Arctic and Antarctic to date, and outlines the long-term objectives of Poland's polar policy, stating the resulting key areas of action to be conducted by the relevant authorities/entities. The document focuses on utilising the considerable achievements to date and the general (primarily scientific) potential of Poland in polar affairs while sketching the lines along which the country's policy is to develop in this important and rapidly changing area. Polish Polar Policy (hereinafter PPP) therefore focuses on enhancing Poland's global role and importance.

Polish Polar Policy forms part of Polish policy aimed at safeguarding the key interests and strategic needs of Poland related to the Arctic and Antarctic regions. This task involves both activities undertaken in implementation of foreign policy in a broad sense, as well as domestic developments. The acquired experience and the awareness of probable challenges and threats in the future (in the medium- and long term) currently require not only a summary of the achievements to date, but primarily also a clear definition of goals and a specific statement of Poland's position in rapidly developing polar affairs.

PPP posits adopting a suitable **mechanism to coordinate activities and monitor the implementation** of the country's polar policy and actions undertaken by various entities on this basis. Establishing an inter-ministerial group or team on the state administration level, while preserving the leading role of the ministry of foreign affairs, would be recommended. The proposed coordination model is not meant to replace solutions previously adopted in various ministries, but only to make them more effectively coordinated.

PPP is **directed to a wide range of addressees** and should be treated as an important point of reference for activities related directly and indirectly to polar regions.

First, it is a document that can assist all relevant ministries competent for polar affairs (in particular the Ministry of Science and Higher Education, Ministry of Development, Ministry of Climate, Ministry of Maritime Economy and Inland Navigation, Ministry of Energy, Ministry of National Defence, and the Ministry of Sport), as well as for other bodies and agencies, provided that the Ministry of Foreign Affairs (MFA) retains a coordinating role due to its competencies in foreign policy. Second, PPP may serve as a point of reference or inspiration for planning Polish commercial, economic or investment activities outside Poland, both in areas strictly relating to polar regions, and in relations with states active in polar affairs. Third, the document serves as a reference for academic, research and expert centres that study polar affairs in various disciplines.

In order for polar policy to be effectively implemented, it must also account for the issue of financing. In this respect, especially as regards polar research, it is important to provide for regular and stable sources of material assistance. This implies that the relevant public bodies and agencies need to plan their public expenditures accordingly, as far as their powers allow. It should be stressed that the proposed solutions or activities should take place within assigned budget funds.

At the same time, everyone to whom this document is addressed should demonstrate a proactive approach, whether in looking for other, additional funds both in external (cooperation with other states and entities, including taking into account projects and grants) and internal (mutual support of collaborating entities) relations. It is also reasonable to look for real ties between academia and enterprises or to support international economic projects. Regardless of the actual examples or forms, it is important to place the issue of securing adequate funds in the spotlight while planning future activities.

PPP is aligned with other documents of a strategic nature. First, the proposed objectives and activities of Polish polar policy are aligned with and closely related to the "2017-2021 Polish foreign policy strategy" as regards implementing its three main priorities concerning security, development, and international standing. At the same time, this document elaborates on the proposals stated in the SRD 2020 (including the perspective up to 2030), referring to both the adopted general development objectives of the state and the chosen methodology. In addition, documents such as the "Strategy of Polish polar research, the 2017-2027 proposal," drafted by the Polish Polar Consortium and the Polish Academy of Sciences Polar Research Committee (PAS PRC), or the "Republic of Poland National Security Strategy" were also useful in drafting this document. This document also leverages the knowledge of Polish experts and polar researchers, as well as selected academic works and studies such as "The goals and instruments of Arctic policy," or "The Antarctic Treaty. A selection of documents with an introduction."

Author: Marek Figielski

The goals and objectives of Polish Polar Policy

The goals and objectives of Polish Polar Policy

The world is constantly undergoing changes of varying nature and consequences, and polar areas are no exception. The changes in Earth's climate and biosphere, environmental pollution, the increase of ocean acidity, the possibility of total disappearance of the polar cap in the Arctic Ocean during summertime, or the melting of Antarctic glaciers, are just some examples. These events also involve geopolitical processes, especially those related to security, often precipitated by states wishing to improve their position or looking for access to new natural resource deposits, communication routes, or technologies. These factors have already impacted or might impact the entire world, not just in local but also in global terms. Contemporary environmental changes taking place in polar regions show that these areas are undergoing a definite transformation that could have grave consequences for the existence of multiple ecosystems. They may for example result in more intense climate change, especially the scale of temperature and rainfall anomalies and the related threats in other parts of the world. At the same time, this impending change brings with it certain prospects and opportunities which should also be taken into account. Melting ice could open new transport routes, for example.

Polish presence in polar regions is of a multidisciplinary nature. It covers both scientific and research activities, actions and initiatives related to international policy and diplomacy (both multilateral and bilateral), certain activities in the economic sphere, and actions related to, for example, international security projects. In the face of new challenges and opportunities, these varied forms of involvement in the Arctic and Antarctic should not only be maintained, but also expanded and supported with a consistent and comprehensive approach. This approach should be based on a paradigm that casts Poland as an active participant in global processes, who is aware of the emerging tendencies, in order to define a new, responsible, horizontal, multidisciplinary, and far-reaching state policy. Poland is active on the international scene and participates in dialogue concerning the most world's most pressing problems and challenges. These experiences and the readiness to share responsibility for the fate of the world thus justify an increasingly active role in polar affairs as well.

Polar policy is understood as activities of states in relation to areas located around the North and South Pole. The location and primarily the varied legal regimes of these areas and their natural geographical and natural differences mean that, despite having some (strategic) features in common, the Arctic and Antarctic need to be treated separately. Nevertheless, the objectives of Polish polar policy will form a pivotal part of the document, while proposed tasks and activities related to the Arctic and Antarctic, the discussion of the specific nature of these two areas, and the list of most important legal instruments and international documents, can be found in the annexes, which however form an integral part of PPP. Thus, placing topics related to the Arctic and Antarctic in the annexes is not dictated merely by their informational character, since data found there complement and explain the main objectives and goals of polar policy.

1. Primary objective and specific goals of Polish Polar Policy

The Strategy for Responsible Development (SDR) assumes a single primary strategic objective, which is improving the affluence of Poles while enhancing cohesion in its social, economic, environmental, and natural aspects. Ongoing climate change on one hand poses a significant threat to the planet, its environment, and inhabitants, and on the other it entails the need for preventative and adaptive activities, including with regard to development. In fact, this change might also present opportunities or new possibilities for development which we are not yet aware of. PPP is informed by the assumption that the SRD goals could reasonably the linked to processes occurring in the world (including in the polar regions) that will have an impact on Poland in a variety of timeframes.

Consequently, this document recognizes as the principal long-term objective **that Poland should constantly and actively be present in dialogue, cooperation, and the formulation of polar policy in the world** while using its own resources and looking for new ones. Informed planning in the strategic dimension must be based on knowledge which can be used to project various possible scenarios for the future. Poland's activity in polar policy must have an inclusive and inherently multidisciplinary character. It requires constant monitoring, analysing, and planning of activities and engaged participation on the international forum.

Using SRD methodology, the principal objective should be achieved through a wide range of **political, legal, institutional and investment** measures, by pursuing the following specific goals:

(1) ensuring Poland's active participation in and influence on processes affecting the future of polar regions,

(2) enhancing Poland's presence in polar regions, including ensuring the development of scientific activities of Polish researchers,

(3) ensuring that polar policy is given appropriate treatment in domestic policy,

(4) actively looking for new and innovative paths to develop Poland's position in polar affairs.

1.1. First specific goal of Polish Polar Policy

"Ensuring Poland's active participation in and influence on processes affecting the future of polar regions," should be understood widely, i.e. as maintaining and extending Poland's involvement in global polar policy. The goal therefore includes a more substantial permanent presence in the decision-making (political) processes within various international structures, searching for opportunities for active cooperation in the social and economic sphere (in bilateral, regional and global terms), as well as continued scientific diplomacy (the research activity of Polish academics in both regions, which provides important legitimacy for political activities). To achieve this goal, complete and effective involvement is necessary at an international level. Polish diplomacy, which also includes public, scientific and cultural diplomacy, is faced with the task of joining various initiatives or launching them on its own. The goal also includes the promotion of Poland's "brand"

not just as a state that can boast a long history of achievements and scientific discoveries, but also a modern community that takes up joint responsibility for the future of the planet.

1.2. Second specific goal of Polish Polar Policy

"Enhancing Poland's presence in polar regions, including ensuring the development of scientific activities of Polish researchers," entails the need to maintain proper organisational, budgetary and scientific capability of a permanent nature, which involves not only correct programming over medium- and long-term cycles, but also constant financing. Poland has unique historical experience in a wide range of polar research, which bears proof of exceptional competences, but also points to a certain "Polish specialisation." In particular, this includes the unique competences of Polish researchers in all the most important areas of polar research, mentioned in the "Strategy of Polish polar research, the 20172027 proposal" cited above. In addition, this goal covers a broader subject matter, covering both research requiring travel to polar regions as well as disciplines of a different nature which pertain to polar areas, for example social (including legal) sciences, humanities, or international relations. The changes in the natural environment often entail changes in, for instance, legal systems, or social institutions, or give rise to new theories. A permanent Polish scientific presence in polar regions should also provide a framework for other scientific initiatives, having regard for international agreements.

1.3. Third specific goal of the Polish Polar Policy

"Ensuring that polar policy is given appropriate treatment in domestic policy," is of essential importance for the successful implementation of the other objectives. This means generating the necessary potential, interest and coordinated involvement of state administration, business, the academic community, and other stakeholders in implementing polar projects that best serve the interests of the state and region. The projected scale of changes, threats and challenges is extremely varied, and its consequences often cannot be exactly pinpointed. This results in a lack of awareness of or interest in polar affairs in Poland. Therefore, to ensure successful implementation of the PPP, it is essential to bring about an internal change while maintaining a link to other national policies and strategies. From this point of view, it is even more important to design a single coordination mechanism to ensure that Poland is represented at an adequate level on international forums and that all potential changes introduced in the international area can be quickly and effectively implemented into Polish legislation and administrative practice.

1.4. Fourth specific goal of Polish Polar Policy

"Actively looking for new and innovative paths to develop Poland's position in polar affairs,"

is also inextricably linked to the other three specific goals. It is necessary for Poland to maintain, or even enhance, an open approach to challenges and opportunities in order to be able to adapt to changing circumstances. The proposed areas include economy, social issues, and multidimensional security. For this goal to be achieved, specific stages will require the use of different tools, however constant monitoring and analysis of emerging tendencies, both natural and socio-political, is necessary. In particular, monitoring the activities and polar programmes of other countries active in the Arctic, especially as regards the utilization and potential exploitation of resources and climate change that might cause new transport routes to open in the future, will be of key importance.

2. Priority areas of Polish interest

Despite a number of differences (legal, geographical, and natural) between the two polar regions, the main objectives of Poland's polar policy and the implementation of both the principal objective and the related specific goals apply to both areas. In order to successfully implement PPP, it is crucial to identify areas in which Poland should take an active role. The following priority **areas of state interest** are considered crucial in implementing PPP:

(1) international cooperation,

(2) sustainable and responsible development,

(3) science.

"International cooperation" includes issues stemming from foreign policy tasks carried out by the ministry of foreign affairs and the network of Polish diplomatic posts, as well as tasks conducted by individual competent ministries and other entities dealing with polar topics. This component may be both multilateral (for example Poland's participation in the work of the Arctic Council, the structure of the Antarctic Treaty and other forums, such as the UN, EU, specialised organisations of a regional nature or functionally connected to polar areas) and bilateral, primarily in relations with states active in a particular region. Finally, international cooperation involves active participation in designing and implementing public international law frameworks as well as monitoring compliance with adopted obligations.

"Sustainable and responsible development" should be understood not merely as an open approach of the state to the comprehensive enhancement of national capability in various sectors related to polar policy and a broad social and economic presence in polar areas. This component will therefore cover not only science, but also those areas of activity which are or may be in the future the object of involvement. Consequently, they may affect not only the development of Poland, but also the successful development of polar regions for which Poland, as an active member of the international community, is also responsible to some degree. Such areas might involve, for example, the involvement of Polish enterprises in domains related to polar and sub-polar territories as regards manufacturing, services, or social development in the broad sense. Finally, **"science"** should be understood as the research conducted since many years by Polish researchers in polar regions, but also at home and in other countries. Polish scientific activity has helped Poland to establish and

enhance its status as an important partner in this field. Moreover, these achievements and scientific contributions are not only of a domestic nature but also contribute to improving knowledge and expertise on a global scale. In times when many countries are ramping up their scientific activities in polar research, this involvement should not only be continued, it needs to be developed in line with the objectives of the Polish Polar Research Strategy for 2017-2027.

3. Polish interests in the Arctic and Antarctic

Due to the different legal regimes applicable to both areas, which result in a different status of Poland, the **key national interests** concerning the Arctic and Antarctic have been discussed separately. Considering that the global importance of the Arctic is on the increase, the multiannual and multidimensional activity of Poland in international cooperation in this region is an important factor enhancing its international position and security, especially in the EU, European and trans-Atlantic dimensions. In the context of Poland's long-term needs, its location, potential, pursued foreign policy and previous involvement in the region, the following Polish interests related to the Arctic region can be identified:

1) preserving the Arctic as a zone of peace and international cooperation, including resolving all disputed issues through international law-based dialogue;
2) enhancing Poland's international prestige and ensuring its credibility on the international forum;
3) supporting adaptations in Arctic regions through a Polish contribution to broadening knowledge on climate change and the natural environment in the Arctic, leading to a better understanding of how this change is affecting the weather conditions in Poland and threats to the Baltic coastal zone posed by rising sea levels as a result of the melting of the Greenland ice sheet;
4) taking full advantage of the opportunities and possibilities offered by the observer status in the Arctic Council and supporting this body as the principal forum enhancing effective cooperation in the region;
5) ensuring that Polish institutions enjoy a strong position in sub-regional and sectoral (e.g. scientific) organisations and international institutions in the Arctic;
6) developing bilateral cooperation with partners in the Arctic, especially as regards scientific research and economic activities;
7) fostering the activities of international organisations of which Poland is a member as regards their activity related to the Arctic region, in line with Polish needs and interests, and also in the general interest of the international community, including preserving the Arctic as an area of peaceful cooperation;
8) educating Polish society and increasing its awareness of and feeling of responsibility for the successful future of the Arctic which is so important for the well-being of the entire planet.

On the other hand the Antarctic, an area still mostly unresearched and untapped by man, draws the interest of states active in global politics, and its importance is steadily growing. The Antarctic is a unique area and as such requires a special approach and responsibility on the part of people and states. Most of the continent's area is now a "nature reserve." Thanks to its pristine condition protected by states signatory to the Antarctic Treaty, the Antarctic may serve as a proving ground for researchers whose explorations contribute new, extensive knowledge about past ages of the Earth, its biological and geological resources, as well as about biology, glaciology, meteorology, chemistry and astronomy. In addition, cooperation between states in the Antarctic is also of a special nature. As a consultative party to the Antarctic Treaty, one of 29 states that make binding decisions concerning the legal and international status of the Antarctic, Poland is obliged to act on behalf of using of the continent for peaceful means, but also has the opportunity to stage novel scientific research in this unique part of the world. In its role as a consultative state, Poland has successfully been carrying out difficult polar research for years, but is also able to ensure the supporting logistics and assist other states in the region. These are important factors that strengthen the international standing and prestige of Poland. Poland's policy towards the Antarctic is based on four premises: (1) not recognising new territorial claims to Antarctic territory and suspending claims previously made; (2) recognising the Antarctic as a nature preserve devoted to peace and science (according to international law); (3) adopting the principle of freedom of scientific research on the entire continent in line with the principle of international cooperation; and (4) reserving the right to participate in any future peaceful activities in the Antarctic;

It is in Poland's interest:

1) to maintain the Antarctic as an area free from political and strategic conflicts;
2) to maintain a strong, effective Antarctic Treaty system;
3) to ensure protection of all Antarctic ecosystems, including Southern Ocean ecosystems;
4) to conduct world-class scientific research in key areas of priority for Poland;
5) to support new economic opportunities arising from Polish presence in the Antarctic while observing all principles of the Antarctic Treaty system.

4. The foundations for implementing Polish Polar Policy

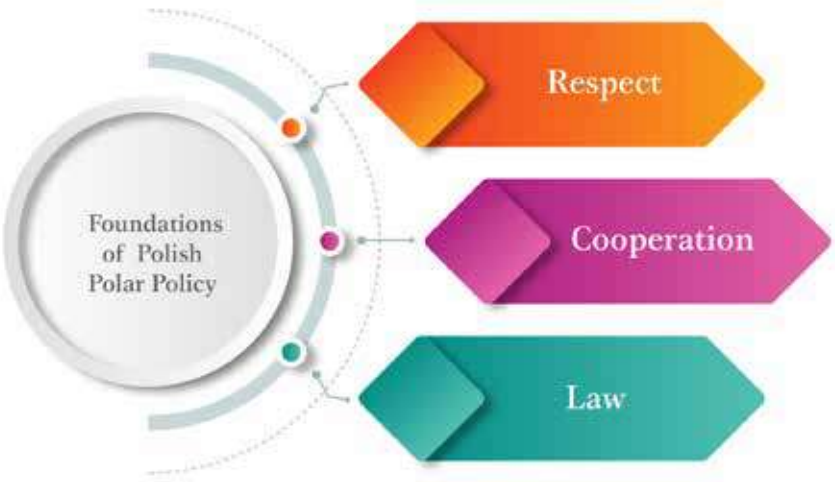
The priority goals listed above can be achieved based on three foundations that define the axiological dimension of Polish polar policy:

(1) respect,

(2) cooperation

(3) law.

These policy foundations are illustrated below.

"Respect" should be understood as recognising the competences and rights of states and international institutions responsible for polar areas according to specific international law and the extent of their jurisdiction, as well as respect for the rights of indigenous peoples of the Arctic and treating the natural environment in accordance with sustainable development principles. Respect is connected to **"law,"** the second axiological aspect. This means that implementing the above goals must also take into account binding legal norms as well as other arrangements in place within the international community. Finally, the third foundation is **"cooperation,"** or taking action so as to consider the peaceful coexistence, common interests and mutual obligations placed on the international community. Moreover, this cooperation also means going beyond the range of entities usually considered to be subjects of international law, which are limited to states and

international (intergovernmental organisations), and extending it to include cooperation with other participants in international affairs, such as international initiatives of states (e.g. the Arctic Council), non-governmental organizations, indigenous peoples (in the Arctic) or, in exceptional cases, natural persons with expert knowledge in a particular field. Only by taking into account all those aspects can the above PPP objectives be implemented in an acceptable and effective manner, and Poland's role and voice in polar affairs consequently enhanced.

While PPP should be implemented within the assigned budget, obtaining external (non-budgetary) funds to finance these activities is recommended. In particular, this applies to obtaining funds from grants or foreign projects. At this stage, the potential future system of financing the state's polar policy has not taken a definite shape yet.

5. Proposed activities to implement Polish Polar Policy

Due to the many-sided nature of differences related to the Arctic and Antarctic, including their dissimilar legal status and institutional differences, the proposed activities have been divided into three main groups: 1) those common to both regions, 2) common to the Arctic, and 3) common to the Antarctic. An enumerated list is found below.

Nevertheless, it should be stressed that the actions proposed for polar regions will also serve as a foundation for devising a **specific plan of action for Polish Polar Policy**. This plan of action will take into account the objectives and goals of Polish polar policy and will also be based on tasks of particular ministries as assigned in the Divisions of Government Administration Act while providing for **accountability for implementation of the policy, the timeframe for implementing specific tasks, and also the monitoring of the process.**

5.1. Implementation of Polish Polar Policy common to both regions

The following proposed goals, meant to implement the principal objective and specific goals of PPP, should be recognised as common to both regions:

1) effective and long-term activity of all Polish public institutions whose activity affects Poland's participation in polar affairs.
2) continuity of polar research conducted by Polish scientists working domestically and abroad, as well as further development of such research and existing research infrastructure, while putting their potential to use in non-scientific areas, especially as regards scientific diplomacy and decision-making processes.
3) economic cooperation of Polish enterprises with partners from Arctic and Antarctic states, based on a long-term strategic approach, in fields of importance for polar regions and areas in which Polish economic entities may derive visible benefits from cooperation.

The following actions are proposed in order to achieve the above PPP goals with respect to both regions:

Re: 1)

1. Drafting a proposal for establishing a special inter-ministerial mechanism competent for matters of planning, coordination, and monitoring of Polish polar policy, while preserving the leading role of the ministry of foreign affairs.
2. Ensuring mechanisms for ongoing exchange of information about actions taken by particular public institutions (i.e. Arctic and Antarctic specialists in particular government offices, distribution of information by e-mail and via announcements on the Polish Arctic and Antarctic Portal (PAAP) run by the Polish Arctic Consortium Secretariat, regular meetings such as training sessions, conferences, workshops).
3. Engaging academic institutions, non-governmental organisations and business entities already present in or potentially interested in being present in Arctic regions into cooperation with public administration.

Re: 2)

1. Guaranteeing (with regard to both personnel and finances) the regular presence of Polish representatives in key forums responsible for international scientific cooperation in the Arctic, especially in the International Arctic Science Committee (IASC) and the European Polar Board (EPB), and in the Antarctic, especially in the Antarctic and Southern Ocean Coalition (ASOC), Scientific Committee of Antarctic Research (SCAR) or Council of Managers of National Antarctic Programs (COMNAP), and ensuring the stability of financing permanent scientific infrastructure, including in particular the Hornsund Polish Polar Station at Spitsbergen (Svalbard) and the Henryk Arctowski Polish Polar Station at King George Island, and guaranteeing funds to reactivate the A. B. Dobrowolski Polish Polar Station in the Bunger Hills as international research platforms which are also Poland's flagship projects, as well as existing university bases.
2. Supporting the implementation of the National Polar Research Project (NPRP) by, among other things, using competent research-financing institutions in Poland to conduct programmes aimed at supporting research projects (through competitions) that indirectly serve to strengthen Polish presence in polar areas, and fostering integrated scientific and developmental undertakings to evolve technologies for use in polar conditions.
3. Developing Polish scientific diplomacy concerning the Arctic and Antarctic.
4. Establishing the principles of financing domestic projects oriented to regular environmental monitoring in the Arctic and Antarctic, including the rules of participation and financing of Polish institutions in international projects related to pan-Arctic monitoring (Sustaining Arctic Observing Networks, SAON) and integrated monitoring in the European sector of the Arctic (Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System, SIOS);

5. Providing diplomatic, informational and financial support to Polish universities and enterprises that collaborate on research and development with partners from Arctic and EU countries and parties to the Antarctic Treaty, including in particular participation in joint projects carried out as part of the EU's multi-annual scientific research financing programmes (for example supporting the active participation of the PPC in the EUPolarnet network). This also applies to issues of security in both regions;
6. More intense cooperation between the MFA, PAS PRC and PPC to promote Polish research, its results, and potential for scientific cooperation (for example by operating the Polish Polar Portal and at bilateral meetings devoted to the Arctic and Antarctic).

Re: 3)

1. Constant development of support for Polish business entities, focused for instance on:

a. promoting the potential of Polish enterprises with respect to needs of the Arctic region,

b. developing a database of Polish business entities active in Arctic areas now and potentially in the future,

c. identifying regions and sectors with the most potential for cooperation that involves Polish companies,

d. developing economic cooperation through PITA (Polish Investments and Trade Agency) contacts with its counterparts in Arctic states, chambers of commerce, and Polish diaspora organisations, economic cooperation forums and Polish companies in the region.

e. monitoring the possibilities for cooperation as part of EU programmes, as well as regional (Arctic Economic Council, AEC) and sub-regional (Nordic Council of Ministers (NCM), Council of Baltic Sea States (CBSS) and Barents Euro-Arctic Council (BEAC)) organisations;

2. drafting up a special set of guidelines and tips for Polish public and private entities active in the Arctic and Antarctic concerning complying with local environmental and social standards.

5.2. Implementing Polish Polar Policy with respect to the Arctic

The principal objective named above and the related specific goals of national polar policy can be described with greater detail with respect to the Arctic:

1) cementing Poland's position in the Arctic as an active and responsible partner of the region and a supporter of increased activity of observers in the Arctic Council.
2) active and partner relations between Polish public and private entities and social actors in the Arctic region, in particular organisations of Arctic indigenous peoples.

3) an effective influence on the activity of the EU and international organisations of which Poland is a member as regards their activities concerning the Arctic region.

Achieving the listed goals of Polish Arctic policy requires actions, initiatives and mechanisms that will be undertaken and implemented by Polish entities active in the Arctic to date and entities whose activity may be of importance for the region or Polish presence in the region. It has been proposed that PPP be implemented with respect to the Arctic in the following form.

Re: 1)

1. Increasing the level of Polish participation in efforts of AC workgroups and task groups through:

a. identifying the strengths of and areas of special interest for Polish scientific research in the Arctic,

b. coordinating and strengthening the involvement of competent ministries in efforts of selected AC workgroups and task groups (constant monitoring of their efforts, sending experts to meetings, presenting their own projects, active cooperation with foreign partners),

c. ensuring financial support for active participation of Polish researchers and experts/specialists in AC meetings, workgroups, and task groups,

d. active involvement in those AC projects in which Poland can offer essential substantive contribution or which are important from Poland's viewpoint.

2. Acting to promote more substantial activity and cooperation of AC observers through:

a. developing a platform for dialogue as part of the so-called Warsaw Format (focusing on practical issues and actual problems of observers; extending the scope of discussed issues to include the topic of economic cooperation, for example),

b. inviting delegates of the AC Secretariat and workgroups (secretaries and chairpersons) to discuss current projects and possibilities of observer involvement,

c. closer cooperation with Permanent Participants (organisations representing Arctic indigenous peoples),

d. more intense promotion within the Council through contacts with Arctic states, the AC Secretariat and workgroups, and better availability of information about Polish activities in the Arctic, for example on the MFA websites and in Polish and foreign media.

3. Active participation in decision-making processes and activities of the Northern Dimension, CBSS, and BEAC, as well as providing funds to participate in meetings of organisations in which Poland is represented by the Polar Research Committee (PRC) of the PAS.

4. More frequent inclusion of suitably selected Arctic issues in the list of topics raised by Poland during bilateral talks both with Arctic states and other AC observer states, in particular:

promoting Polish institutions, research centres and companies in individual Arctic states,

initiating bilateral projects, for example scientific and informational, and joint proposals on the Council forum.

5. Improving public (including scientific) diplomacy related to the Arctic through:

a. a campaign to promote Polish achievements, successes, and traditions in the Arctic on the international forum (for example drafting promotional materials through joint efforts of the MFA, PAS PRC, Polish Polar Consortium (PPC), university centres, and Polish enterprises),

b. expanding the international activity of Poland with respect to environmental protection and climate change in the Arctic and elsewhere, while at the same time effectively promoting standpoints in international negotiations and in the EU forum,

c. participation in international debates on Arctic issues (for example by ensuring a constructive, highly visible, and active presence of Polish delegates at international Arctic-related events),

d. the involvement of Polish institutions and entities in international educational activities meant mostly for the younger generation, which should view the Arctic region as a common good;

5. Releasing a document addressed to the international community, and especially the group of Arctic states, discussing and promoting Polish Arctic policy, together with specific examples of Polish presence and activity in the region.

6. Constantly expanding Polish Arctic policy, for instance by monitoring and analysing developments in the international political, social, and economic situation (by specialists from individual ministries, governmental and non-governmental think tanks, and social science researchers).

Re: 2)

1. Cooperation with organisations of Arctic indigenous peoples:

a. within the AC forum and scope of activities,

b. in "bilateral" relations focused on mitigating the effects of climate change (for example by using the results of Polish scientific research to support adaptation activities, raising awareness among children and adults in Poland and Europe, and promoting the international activity of organisations of Arctic indigenous peoples);

2. Taking joint action with Polish diaspora organisations in Arctic countries, especially among new waves of migrants, and utilizing their potential, including stressing their contribution in the social and economic development of Arctic countries and regions as part of public diplomacy.

3. Active promotion in Arctic countries of relations between Polish culture and technology

figures and the Arctic region now and in the past (this should be particularly relevant to regions with a visible presence of Polish migrants or economic actors).

Re: 3)

1. Reflecting and promoting the priorities of Polish polar policy (those matters concerning the Arctic) in other dimensions and areas of Polish foreign policy (especially its northern dimension and CBSS membership), as well as clearly conveying Polish Arctic policy on the international forum.
2. Supplementing the working schedules of Polish diplomatic posts, especially in AC countries, with promotional and informational tasks related to current Polish activity in the Arctic.
3. Including Arctic issues, whenever feasible and reasonable, in the process of drafting Polish standpoints in international negotiations where the outcome affects the Arctic, especially as regards environmental protection and sea transport.
4. Whenever appropriate, Arctic issues should become a regular feature of diplomatic and sectoral talks between Poland and its partners in the region, in both bilateral and multilateral formats.
5. Increasing the role played by Polish delegates in works conducted by various international organisations with respect to the Arctic region.
6. Promoting and supporting those initiatives or actions of international organisations that coincide with the principles and objectives of Polish Arctic policy.

These actions require that care be taken to develop necessary expert competences in all those fields in Poland. A review of Polish scientific and research potential concerning Arctic affairs is recommended. It is necessary to extend the research interests of Polish security specialists, as appropriate.

5.3. Implementing Polish Polar Policy with respect to the Antarctic

The detailed goals of Polish polar policy with respect to the Antarctic include:

1) maintaining and expanding permanent Polish presence in the Antarctic, including through academic research and scientific and logistical infrastructure;
2) maintaining the diplomatic presence of Poland and expanding its influence in the Antarctic, including through active involvement on the international arena (especially within the Antarctic Treaty Consultative Meeting (ATCM)) in all activities related to management of the Antarctic;
3) taking advantage of the opportunity associated with Antarctic presence to conduct world-class research in key areas of priority for Poland, including areas related to the protection of the unique Antarctic environment;

4) leveraging economic prospects offered by Antarctic presence, especially as in the area of innovative technologies.

It has been proposed that PPP be implemented with respect to the Antarctic in the following form.

Re: 1)

1. Devising mechanisms enabling maintenance and modernisation of the year-round Henryk Arctowski Polish Antarctic station and annual expeditions.
2. Reactivation of the A. B. Dobrowolski Station in East Antarctica and establishing mechanisms enabling the development of infrastructure that allows extending operations in the entire South Shetlands and East Antarctic area (regular dispatching of field research teams to the South Shetlands, installation and servicing of automatic measuring stations in the South Shetlands, the Antarctic Peninsula and the Bunger Hills).
3. Establishing mechanisms allowing regular voyages around the South Shetlands and Antarctic Peninsula area (collecting hydrographic data as part of IHO (International Hydrographic Organisation) coordinated programmes with active participation of interested Polish scientific institutions, training staff to operate in extreme polar conditions, and potential participation in search and rescue (SAR) operations).
4. Establishing mechanisms that enable construction of Polish logistical infrastructure covering the South Shetlands (setting up a logistics base in one of the South American ports which are the so-called Gateways to the Antarctic, diversification of maritime and aerial transport of people, equipment and supplies, construction of a Polish vessel that could serve as a research and supply unit in the South Shetlands and Antarctic Peninsula area).
5. Maintaining and extending logistical and scientific cooperation with countries active in Antarctic areas of importance for Poland.

For the Antarctic, logistics is the key to any successful activities in the area, whether related to science, the economy and tourism. As noted above, all activities conducted in the Antarctic have an expeditionary character, and only well-organised logistics allow safe and effective action. In addition, the related possibility of exchange/provision of logistics services to other countries and participation in SAR operations enhances a state's standing in the Antarctic Treaty, extends the opportunities for implementing set political objectives, and also means that an influence can be exerted on the plans and intentions of other states.

Re: 2)

1. Establishing a mechanism ensuring the acquisition, collection, analysis and sharing of information between all institutions/resorts/bodies active in the Antarctic (including the identification of interests of each state and organisation active in the Antarctic, identification of issues key for the future etc.)

2. Establishing mechanisms allowing Poland to use all instruments offered by the Committee for Environmental Protection (ATCM/CEP), the Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources (CCAMLR (1)), the Scientific Committee of Antarctic Research (SCAR), and the Council of Managers of National Antarctic Programs (COMNAP) to present Poland's standpoint, stage discussions, and participate in decision-making (providing expert groups, monitoring how inter-session discussion groups proceed and participating in them, agreeing Poland's standpoint on the discussed topics, etc.)
3. Establishing mechanisms for permanent and regular utilisation of public diplomacy methods, especially possibilities offered by international cooperation between scientists in the Antarctic;
4. Maintaining multi-tiered relations with states that are Poland's Antarctic partners (entering into agreements, exchange of information and opinions, joint initiatives);
5. Maintaining regular contacts with non-governmental organisations active in the Antarctic (exchange of information and opinions, joint initiatives, especially as regards environmental protection);
6. Using and adapting the Henryk Arctowski Polish Antarctic Station facilities as a site for official meetings with delegates of other countries (organising conferences, workshops, etc.).

Re: 3)

1. Ensuring support for multidisciplinary scientific programmes using state-of-the-art technologies (satellites, unmanned planes, remotely operated vehicles (ROV), unmanned ground vehicles (UGV), automatic research stations, autonomous robots, etc.) carried out in cooperation with technical institutions and technology companies.
2. Maintaining and extending scientific cooperation with states active in Antarctic areas of importance for Poland;
3. Ensuring the possibility of scientific exchange between states involved in Antarctic research;
4. Ensuring support for the National Polar Research Programme, taking into account both Polish achievements and experiences in the Antarctic to date, as well as research areas undertaken jointly with other states active in the Antarctic, offering an opportunity for international cooperation.
5. Establishing a mechanism to identify, working with the broad scientific community, research priorities key for the Antarctic which have the potential to become a "Polish speciality." Ensuring stable, long-term financing mechanisms in National Science Centre (NSC) and National Research and Development Centre (NRDC) competitions;
6. Establishing mechanisms preventing the dispersion of and bringing together scientific

projects carried out in the Antarctic (or on materials and data collected in the Antarctic) by Polish scientific institutions. Establishing a mechanism to facilitate and encourage exchange of data and samples between research facilities;

7. Supporting actions concerning the utilisation of state-of-the-art technologies to monitor, protect and manage the environment in the Antarctic, including laying down rules for financing this area;
8. Supporting awareness-raising and promotional activities conducted using the Henryk Arctowski Polish Antarctic Station.

Re: 4)

1. Monitoring the situation and possibilities of supporting the Polish fishing industry/Polish entrepreneurs with a view to resuming krill catching in the Southern Ocean. This involves searching for biotechnology companies interested in krill processing.
2. Establishing a synergy mechanism between Antarctic science and new technologies to involve entities such as universities and technical institutes, the Polish Space Agency (PSA), technology companies, and start-ups in Antarctic research.
3. Identifying the areas of interest common for science and technology. Drafting a list of potential technology and IT solutions that open the doorway to new research possibilities.
4. Ensuring, for example in NRDC competitions, mechanisms of financing new technologies developed for the purpose of Antarctic research;
5. Establishing mechanisms facilitating partnerships between research institutions and technology (including biotechnology) companies, together with a mechanism to finance start-ups.
6. Establishing and circulating a list of Polish collections of Antarctic microorganisms and other biological materials of potential usefulness to microbiology

6. The Polish Polar Policy implementation coordination mechanism

To successfully implement PPP at the domestic level, it is necessary for the competent authorities and other domestic entities involved in the process to establish a dedicated coordination and monitoring mechanism for its implementation. Since 2010, the working Polar Task Force structure has been in operation, established on the initiative of the MFA and consisting of delegates of the ministry, other ministries and the academic (polar research) community. The main purpose of the PTF is to serve as a forum to exchange information, submit academic community proposals and voice other needs related to polar issues, and suggest other projects or initiatives concerning these issues. Regardless, from the strategic point of view, this formula is no longer sufficient for cross-section planning, but primarily for assigning tasks to undertake and implement national polar policy initiatives to state authorities.

In consequence, there are proposals to establish the relevant structure within state administration that would include delegates of ministries responsible for the individual aspects of the national polar policy discussed here, as well as of other competent bodies and entities such as the PAS. The leading role in this mechanism should be retained by the minister competent for foreign affairs and it should be financed from budget funds assigned to the "foreign affairs" section.

The main tasks of the mechanism would include:

1) Analysing, planning, and specifying tasks to be completed by its constituent entities tasked with implementing PPP.
2) Coordinating the activities of state administration authorities while implementing PPP.
3) Adopting a model for information exchange between competent organisational sections of ministries in order to formulate Poland's standpoint in polar affairs.
4) Drafting a Plan of Action within a specific timeframe stating detailed tasks, entities, tools, and deadlines.
5) Monitoring PPP implementation and receiving reports from competent entities, as well as compiling a general report on PPP implementation for the country's key stakeholders.
6) Proposing changes to PPP.

7. Conclusion

The implementation of PPP will be a long-term task. Nevertheless, its adoption by the Polish government will put into order and unify the past, often diffused activities, and frequently also activities not undertaken at all or only to a limited extent. This document should be viewed through its orientation, both external and internal. With respect to its internal addressees (domestic entities), it is meant to present a vision and proposed course of action of the state in polar affairs, stimulate a search for new directions in pro-development activities, and also serve as a suitable basis for coordinating and monitoring activities. On the other hand, externally, the document appears as a visible sign of Poland's interest in the future not only of the polar region themselves, but also the processes occurring therein, and a confirmation that the country intends to become involved in them. The Polish state not only has rich traditions, but also disposes of resources and funds and, by adopting a dedicated programmatic approach, clearly signals its intention and readiness to undertake joint responsibility for the fate of the planet while respecting the relevant legal norms and traditions.

Once PPP is adopted, a special version is to be produced in English for the use of external actors. Consequently, on an international scale, the document adopted by the Council of Ministers will be on one hand an effective instrument to conduct and promote Polish foreign policy with respect to polar areas, and on the other a formal and symbolic confirmation that Poland is and plans to remain a stable and active partner with a long-term vision in relation to the Arctic and Antarctic. This in turn should translate to greater interest and better cooperation opportunities both at home

and abroad. It should also be stressed that such an approach has long been used by a number of states that adopted government strategies related to both polar areas or drafted separate policies for the Arctic or Antarctic.

Author: Ewa Przepiórka

Annex no. 1
The Arctic

Annex no. 1 The Arctic

1. The Arctic in the world

For more than a decade, the Arctic region has been the object of increased interest from a rising number of states and international organisations. This applies mainly to the Arctic states (USA, Russia, Canada, Norway, Sweden, Denmark, Iceland and Finland), but also the wealthiest states in the world (China, Japan, Republic of Korea, India), as well as some EU member states and the EU itself. The main factors that drive this novel situation include: (1) the consequences of climate change in the Arctic and its impact on the climate and environment on a global scale, and (2) new prospects for social and economic development of the region, which is so important from the point of view of the global economy and geopolitics. According to most researchers, the pace of climate change in the Arctic is twice that of other parts of the world, which is causing radical, negative impact in the region. At the same time, states have increasingly begun to view this region as an opportunity for further economic growth and new business prospects, due among other things to the receding ice sheet, and for acquiring natural resources. Finally, one cannot disregard the fact that these changes and state policies may lead to tensions.

Consequently, it needs to be noted that: (1) the Arctic region is equally affected by transformations taking place on Earth as a result of climate change; (2) climate change contributes to international interest in the region but is not the sole factor that determines the social and economic shift in the Arctic; (3) the global demand for the Arctic's natural resources is important for the condition and prospects of fishing, sea transport and mining in the region, however this international interest has not as yet impacted the expected considerable expansion of economic activities there.

Poland cannot remain indifferent to the situation in the region, not least because it is jointly responsible for changes occurring in the world, with respect to which it is frequently taking an active stance (as for example in the case of the climate pact, security policy and development aid). At the same time, in the future, Poland will be increasingly affected by the consequences of changes taking place in the Arctic, not only in the environmental dimension. By way of example, the rise of political tensions in the Arctic will not be without consequences for international cooperation and political dialogue. Additionally, Polish science has made a considerable contribution to expanding knowledge about the region, and Polish enterprises have the opportunity to join in the responsible promotion of the economic and social potential of the area, in line with sustainable development principles.

1.1 Legal and institutional conditions

Responsibility for Arctic affairs rests primarily with eight countries who hold land and sea zones beyond the northern polar circle and are members of the so-called Arctic Council (AC): Canada,

Denmark (together with Greenland and the Faroe Islands), Finland, Iceland, Norway, Russia, Sweden and the United States. According to the United Nations Convention on the Law of the Sea (UNCLOS) of 1982[1] and customary law , these states exercise their jurisdiction and sovereign rights to parts of the Arctic Ocean and adjacent seas, while the waters beyond their jurisdiction have the status of international waters (high seas). Maritime transport, fishing and environmental protection, including in the exclusive economic zones of each Arctic state, are also regulated by a number of global, regional and bilateral legal instruments (for example within the relevant international organisations such as the International Maritime Organisation (IMO). The rights of five states bordering the Arctic Ocean also include rights to resources found within Arctic shelf zones. Insofar as these countries wish to establish outer shelf limits more than 200 nautical miles from the baseline, they may do so after obtaining the appropriate recommendations of the Commission on the Limits of the Continental Shelf (a body established under the UNCLOS). Regardless of the above, when this process is completed it is to be expected that some parts of the Arctic Ocean seabed and subsoil will still constitute the so-called Area in the meaning of the Convention.

In the Arctic, political and sectoral (e.g. scientific, economic, social interaction) cooperation is pursued both on the regional and interregional level, often in tandem with other institutions belonging to the same or similar geographic domains. Primarily, these are the so-called four northern councils: the AC, BEAC, Nordic Council of Ministers (NCM) and CBSS. They constitute an interwoven network of connections and cooperation, in which Poland is involved as an observer (AC, BEAC) or member state (CBSS). An important role in the development of the European Arctic is played by the Northern Dimension, which comprises the EU, Iceland, Norway, and Russia. Poland is participating in this structure as a member state of the European Union (with the EU having leading role).

Due to its geographical proximity and numerous functional and institutional connections, the European Union has for several years been taking an increasingly active stance in the international cooperation of states in the Arctic. The EU's particular areas of interest include scientific research, environmental protection, and a broad range of consequences of climate change. The newest (2016) objectives of an integrated European Union policy for the Arctic contains the following priority areas: (1) climate change and safeguarding the Arctic environment; (2) sustainable development in and around the Arctic; (3) international cooperation on Arctic issues.[2] Poland's Arctic policy should align with the EU's, as an important factor in formulating and enhancing the latter. The synergy effect will bring measurable benefits (scientific, political, and economic) to Poland as a member state as well. Increasing the impact on EU decision-making with respect to Arctic policy offers the possibility of exerting political influence on its planning and implementation, as well as on identifying areas of activity in which Polish entities (for example experts, academic centres, social organisations, enterprises, industry etc.) might acquire competences. It should be stressed that many positive consequences of such involvement are still to be defined, since such involvement

[1] The United Nations Convention on the Law of the Sea, done at Montego Bay on 10 December 1982, announced in Journal of Laws 2002, item 543.

[2] Joint Communication to the European Parliament and the Council on an integrated EU policy for the Arctic, published by the European Commission and the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy on 27 April 2016, JOIN(2016) 21 final.

is under consideration. Nevertheless, the envisaged radical change in climatic conditions is very probable, which requires Poland to make advance plans to safeguard its interests as best as possible.

As the Arctic becomes more accessible and integration processes progress, the nature of cooperation in Northern Europe changes. The region is increasingly seen as a uniform space where multiple international organisations can work together in various ways, often with similar objectives. Hence the increased need to harmonise the actions. Improved regional cohesion and synergy is in the interest of Poland and in the interest of the region as a whole. Poland's policy towards the Arctic should, therefore, be correlated with activities undertaken by Poland in other cooperation forums in Northern Europe.

The importance of the Arctic in security policies of the states concerned (thawing of the Northern Route, disputes regarding the delimitation of the continental shelf) and its role as a challenge for international peace and security is also increasing. The region is gradually being militarised (with Russia restoring its military bases, making new investments in military infrastructure, and developing new types of military capability). This raises concerns of other states. These issues appear in discussions within the North Atlantic Treaty Organization (NATO) as a joint challenge for all member states. The consequences of rising tensions and departure from the Arctic being a low-tension area may affect Poland indirectly or, if the potential conflict spreads to other European regions, also directly.

1.2 **The Arctic: changes and challenges**

A peculiar feature of the environmental, social, and economic changes in the Arctic is their unprecedented nature and the related high level of uncertainty about the region's future. It is not enough to identify these changes and their consequences. On one hand, the changes mean decreased stability in the region, while on the other they provide an incentive to work together to support the resilience of the Arctic's natural environment and indigenous peoples to the negative consequences of civilizational advances. Due to global interdependencies, countries from outside the region and other international players should also join in this cooperation.

Factors that affect the general situation in the region include climate change and globalisation-related processes. Climate change is intensely affecting Arctic ecosystems as far as the marine environment is concerned (due to the melting ice sheet and rising acidification of oceans) and on land (changes in the snow cover, rapid retreat of glaciers and disappearance of permafrost). These transformations have major impact on both the biotic and abiotic environment.

While the prospects for economic development in the Arctic are noted (for example through new transport routes, access to natural resources, and development of tourism), the caution is needed instead of overly optimistic forecasts and extreme simplifications with respect to the causes of social, economic and political changes. These changes are for the most part dependent on external factors. This applies in particular to demand for Arctic raw materials, which is a precondition for the relatively expensive extraction activities in the region to be cost-effective.

More realistic evaluations of the Arctic's economic potential have in recent years been coupled with greater knowledge about the positive and negative aspects of the region's transformation.

Currently in the Arctic region the oil and gas is extracted mostly from land-based deposits. Extraction from seabed occurs only in a few locations concentrated around the Barents Sea, the Beaufort Sea at the northern coasts of Alaska *(Northstar)*, and the Pechora Sea in Russia *(Prirazlomnaya)*. A few years ago, the common expectation was that climate change would allow opening up new Arctic areas to exploitation of resources, yet many recent extraction projects and prospecting efforts were unsuccessful or abandoned due to a slump in oil and gas prices, technical difficulties, or the related high environmental risks and operational costs. Exploitation is also opposed by some communities, primarily indigenous peoples living in Arctic countries. In addition, in the longer term, exploitation of energy resources may become less attractive due to limitations resulting from global climate policy on the international and national level. The potential for mining non-energy resources (particularly important for the new technologies sector) in the Arctic also depends on the highly volatile global demand.

The observed expansion of Arctic maritime transport does not reflect expectations either. The navigation of ships moving materials extracted in the region is slowly increasing, but transit shipment does not yet demonstrate a steady and significant growth tendency. One of the challenges is the seasonal and interim volatility of ice conditions, combined with the general trend of diminishing extents of sea ice at the end of summer. The prospects for fishing in the region, especially in the central Arctic Ocean, are saddled with a considerable degree of risk, mostly as regards profitability and harvesting capabilities. Many Arctic regions are today focusing on developing sectors such as tourism or advanced technologies. The Arctic is also an area of considerable investments in renewable energy sources, primarily based on water and wind.

There are now a number of international diplomatic and regulatory processes important for the future of economic activities in the Arctic. On 1 January 2017, the so-called Polar Code (or the International Code for Ships Operating in Polar Waters) entered into force. It is a set of binding construction, training, environmental and security standards for ships operating in the region. On 3 October 2018, coastal states together with their partners such as China, Iceland, Japan, the Republic of Korea, and the EU signed the Agreement to Prevent Unregulated High Seas Fisheries in the Central Arctic Ocean[3]. Additionally, the Arctic Council is implementing measures to limit emissions of black carbon (in the region and beyond) that negatively affect the climate and the health of local inhabitants and is attempting to make countries beyond the Arctic involved.

In the face of changes taking place in the Arctic, an extremely essential and urgent issue is how to ensure protection of the rights, traditions, and culture of native peoples as well as to ensure that they are properly prepared for far-reaching transformation in their living conditions and lifestyle. This responsible task is shouldered by the entire international community involved in the Arctic. Numerous problems in the region cause the potential for rivalry and conflicts between directly concerned states (mostly the Arctic ones, but also among the observers in the Arctic Council). These conflicts may take on a military nature, including as a consequence of protecting national interests,

[3] This agreement has not yet entered into force (as of February 2020). It will remain effective for at least 16 years from the date of entry into force.

or they can spread to other parts of the world. Hence it is important for any future exploration of the Arctic to consider the need of guaranteeing peaceful co-existence and eliminating individual interests that might jeopardise the international stability.

2. The Arctic and Poland

The Arctic first fell within the sphere of Polish interest in the interbellum. This was due to both scientific reasons (participation in international initiatives to research the High North and confirm the achievements of the region's explorers, even before Poland regained its independence) and political aspirations (Poland became one of the signatories of the so-called **Spitsbergen Treaty** (now Svalbard Treaty) of 1920[4]). The activity of Polish researchers in the Arctic, mostly in the European part, grew more intense from the mid-1950s onwards, due inter alia to establishing a year-round scientific station in Hornsund, Spitsbergen (in the Svalbard archipelago under the jurisdiction of Norway) and a number of university bases. With the end of the Cold War, which greatly restricted international policy in the High North Poland gained an opportunity to become involved not only in research efforts, but also in political cooperation, focused primarily on environmental issues. In 1996, Poland participated in the establishment of the Arctic Council, and was formally confirmed as observer in 1998. The observer status is a crucial manifestation of Polish involvement in the affairs of the region, inter alia due to the possibility of participating in expert dialogue on the level of AC workgroups and other initiatives, and a certain political influence on the decision-making process on the level of so-called Senior Arctic Officials (higher-ranking delegates of national ministries of foreign affairs). For Poland, this status is mainly dependent on scientific and research activities. It also has a political dimension, however, and has the potential to be used in other areas of Poland's international activity.

Since 2008, Poland has gradually redefined its position on matters related to the region. The approach is based on four pillars: (1) complying with applicable international law and extending the network of various agreements on scientific and other cooperation in the Arctic; (2) playing an active role in setting the course of European policy towards the Arctic; (3) cooperation between Poland and the Arctic Council, and (4) expanding public diplomacy. Poland is also active among AC observer states and, since 2010, has been organising the so-called Warsaw Format meetings, a forum for dialogue between observer states and the EU, and the current holder of the AC presidency.

2.1. Poland's position in the Arctic in light of international law

According to applicable norms of international law, the activity of Poland on land and offshore in the Arctic is based on international treaties. Of particular importance for Poland are regulations contained in the United Nations Convention on the Law of the Sea of 1982 and the Svalbard Treaty

[4] The Spitsbergen Treaty, signed in Paris on 9 February 1920, announced in Journal of Laws 1931, item 747.

of 1920. Additional basic instruments include all treaties and arrangements related to Arctic areas within geographical and functional dimensions, such as the Polar Code adopted in November 2014 and May 2015 at the IMO forum which has since become obligatory (instead of optional). These documents are listed in the annex.

The activity of Poland in political matters includes participation as observer in the work of forums such as the AC and BEAC. In addition, Poland is a member of Arctic scientific organisations, such as the International Arctic Science Committee (IASC) or European Polar Board (EPB), which coordinate international scientific cooperation in the High North.

An important aspect of Polish involvement in the Arctic region is the potential represented by the presence of a relatively numerous Polish community in the Arctic states, especially Iceland and Norway (about 11,000 and 85,000, respectively, as of 2017). The development of social and economic cooperation based on contacts between Polish entities and institutions and Poles living in the High North should be an integral feature of furthering Poland's activity in the Arctic.

2.2. Poland's involvement in the Arctic

Area: science

Polish scientific activity concerning the Arctic includes both research conducted in areas beyond the polar circle (mostly in life sciences) and at home with respect to various aspects of the region (mostly from the viewpoint of social sciences and humanities). In total, a few hundred Polish scientists specialising in Arctic research work in more than twenty Polish scientific centres (PAS institutes, universities).

The Polish Academy of Sciences (PAS) has been operating a year-round research station in Hornsund for sixty years, while a number of Polish universities (the Nicolaus Copernicus University in Toruń, the University of Wrocław, the Adam Mickiewicz University, and the Maria Curie-Skłodowska University) have seasonal scientific bases in various sites around the Svalbard Archipelago. Important features of Polish infrastructure in the Arctic are also the r/v *Oceania* research ship and the m/s *Horyzont* II supply and research ship, which have been used for years.

Two bodies, the PAS PRC (since 1977) and the PPC (since 2014), perform substantive, as well as organizational and representative functions, in Poland and abroad. In addition to several universities, an important educational role is played by the Polar Studies Centre, which has the status of a Leading National Scientific Centre and was established by the Silesian University Faculty of Earth Sciences (leading unit), the PAS Institute of Geophysics, and the PAS Institute of Oceanology.

Area: environmental protection

Many environmental problems impacting the Arctic originate outside the region. Climate change is seen as the main factor affecting the condition of the Arctic environment in the long term. In addition, persistent organic pollutants, sulphur and nitrogen oxides, mercury and dusts, and especially black carbon, reach the Arctic from industry-heavy areas located south of the northern polar circle.

Thus, actions oriented towards preventing air pollution at EU (primarily the new EU air quality policy of 2013[5]) and national ones also influence the Arctic environment. These issues are addressed in international conventions and negotiation processes in which Poland takes part. Important instruments include: the United Nations Framework Convention on Climate Change, the Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, and the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution of the United Nations Economic Commission for Europe[6]. It should be stressed that Poland is reporting its domestic emissions under these international agreements.

Climate change and long-range pollution are also of considerable interest to the Arctic Council, and since 2015 the Arctic states, in addition to the existing obligations, have encouraged observers to cooperate, report and undertake specific actions, primarily as regards implementing recommendations to limit negative impact on the Arctic. Poland has provided a report on pollutants to the Council and might participate in future discussions on their further reduction. The Polish Research Station on Svalbard is regularly monitoring the chemical composition of rainfall and air quality which is mostly affected by long-range transportation of pollutants.

Area: economic cooperation

Polish enterprises are conducting exploration in the Barents Sea (Polskie Górnictwo Naftowe i Gazownictwo – PNGiG Upstream) and in Greenland (Kombinat Górniczo-Hutniczy Miedzi – KGHM). Particular attention should however be paid to prospective operations of Polish enterprises that deliver equipment and act as subcontractors. Polish universities have a firm foundation to cooperate in research and development projects together with partners from Arctic regions.

Current activities to improve the safety of navigation in the Arctic are largely based on allowing appropriate categories of vessels to sail Arctic waters. This may be of considerable importance to Poland, a country with a strong shipbuilding sector, including vessels designed to operate in demanding Arctic conditions. Additionally, the role of Poland as an important transhipment location

[5] Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions, A Clean Air Programme for Europe, 18 December 2013, COM(2013) 918 final

[6] The United Nations Framework Convention on Climate Change, done in New York on 9 May 1982, announced in the Journal of Laws 1996, item 238; the Stockholm Convention on Persistent Organic Pollutants, done in Stockholm on 22 May 2001, announced in the Journal of Laws 2009, item 76; the Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution, done in Geneva on 13 November 1979, announced in Journal of Laws 1985, item 311.

and destination in the Baltic Sea should be considered because of increasing sea transit between Europe and Asia. In this context, the potential of Polish shipowners possessing certain experience in Arctic navigation should be taken into account.

Currently, no massive expansion of fishing in the central Arctic Ocean is envisaged until 2030, due for instance to the aforesaid agreement on fishing in international waters of the Arctic Ocean, which was signed in 2017 (but has not yet entered into force). Additionally, it is important to secure Polish interests in northern waters where Poland has a historic fishing base, especially in the Barents Sea. Due to the common fishing policy, the European Union is competent in these matters. Consequently, Poland should identify opportunities to expand its fishing activities in Arctic waters. Despite considerable reduction in the Polish ocean fishing fleet in recent years, the shipbuilding industry still has some potential of development provided appropriate involvement of the state. For this reason, fishing in the Arctic needs to be monitored.

Area: security

Expectations related to exploiting natural resources, new navigation routes, and plans for a general increase in human activity in the Arctic have become the main reason for the activity of states in the region to ensure their national security. Increased efforts in large areas devoid of human habitations and infrastructure, formerly thought protected by natural barriers formed by iced waters, caused the states in the region to take steps to improve their capability of protecting national interests and sovereignty in the High North. This situation raises concerns because of potential militarisation of the Arctic and increased tensions which may lead to conflicts in the region. Since early in the 21st century, NATO and the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE) have separately begun to include the issues of security in the Arctic in the sphere of their interests and activities.

Of essential importance to build trust between Arctic states and other actors active in the region is cooperation in areas of „soft" security such as scientific research and issues of the environment and sustainable development. Collaboration within the Arctic Council plays a pivotal role in this respect, even though the Council does not deal with matters of military security. Given the current general tension in international relations, cooperation within this institution is one of the areas in which NATO members and Russia work together. Cooperation and military dialogue have been undertaken on a regional basis as part of the Arctic Armed Forces Roundtable (AAFR), since 2011 as meetings of eight Arctic countries and delegates from France, the Netherlands, Germany and the UK, including since 2012 the meetings of chiefs of staff of Arctic countries. This cooperation was toned down or suspended following the annexation of Crimea by the Russian Federation in 2014. Military cooperation focuses on issues of information coordination and exchange, related mainly to search and rescue (SAR) operations.

Additionally, Poland, in line with its obligations as a member state, is involved in joint Arctic exercises conducted by NATO. The Polish Armed Forces took part in the annual "Cold Response" exercise in northern Scandinavia, as well as in "Rafale Blanche" in Canada.

Author: Ireneusz Sobota

Annex no. 2
The Antarctic

Annex no. 2 The Antarctic

1. The Antarctic in the world

In recent years, international interest in the Antarctic, meaning the natural area consisting of the continent of Antarctica, the surrounding Southern Ocean, and its islands, has increased considerably. The ongoing climate change and its projected global consequences, controversies surrounding the idea of establishing protected maritime areas in the Southern Ocean, and the growing interest in the economic exploitation of Antarctic resources, including tourism, fishing or bioprospecting, led to vivid discussions on Antarctic issues. This new view, as well as assessment of the huge potential of the Antarctic as a region increasing the food safety of individual countries and a potential source of new technologies and knowledge necessary to understand global climate change, resulted in increased interest in developing new Antarctic infrastructure among Antarctic Treaty states and stimulated the activity of countries not previously engaged in Antarctic research[7]. States active in the Antarctic operate within a legal system in which the basic questions of sovereignty and jurisdiction remain unresolved (in particular due to "frozen" territorial claims to parts of the Antarctic continent).[8]

As one of 29 consultative states[9]), Poland has the privilege and obligation not only to participate in discussions, but also to decide the future fate of the Antarctic. In this matter, Poland contributes

[7] The international law framework of the so-called Antarctic Treaty System consists of the Antarctic Treaty, done in Washington on 1 May 1959, announced in Journal of Laws 1961, item 237, Journal of Laws 2000, item 1087, and Journal of Laws 2017, item 216; the Protocol on Environmental Protection to the Antarctic Treaty, done in Madrid on 4 October 1991, announced in Journal of Laws 2001, item 52, and Journal of Laws 2017, items 1860 and 1982; the Convention for the Conservation of Antarctic Seals, done in London on 1 June 1972, announced in Journal of Laws 1980, item 119, and Journal of Laws 2017, item 2207; the Convention on Conservation of Antarctic Marine Living Resources, done in Canberra on 20 May 1980, announced in Journal of Laws 1984, item 314 and Journal of Laws 2017, item 2165.

[8] Article IV of the Treaty stipulates: 1. Nothing contained in the present Treaty shall be interpreted as

a) a renunciation by any Contracting Party of previously asserted rights of or claims to territorial sovereignty in Antarctica,
b) a renunciation or diminution by any Contracting Party of any basis of claim to territorial sovereignty in Antarctica which it may have whether as a result of its activities or those of its nationals in Antarctica, or otherwise,
c) prejudicing the position of any Contracting Party as regards its recognition or non-recognition of any other State's right of or claim or basis of claim to territorial sovereignty in Antarctica.

2. No acts or activities taking place while the present Treaty is in force shall constitute a basis for asserting, supporting, or denying a claim to territorial sovereignty in Antarctica or create any rights of sovereignty in Antarctica. No new claim, or enlargement of an existing claim, to territorial sovereignty in Antarctica shall be asserted while the present Treaty is in force.

[9] Countries with Consultative Party status that have the right to make decisions during ATCMs include: Argentina, Australia, Belgium, Brazil, Bulgaria, Chile, China, Czechia, Ecuador, Finland, France, Germany, India, Italy, Japan, the Republic of Korea, the Netherlands, New Zealand, Norway, Peru, Poland, Russia, South Africa, Spain, Sweden, Ukraine, the United Kingdom and Uruguay.

experience and the national viewpoint of a state which for many decades has been actively involved in Antarctic matters but made no territorial claims. Making good use of its Antarctic scientific achievements to date, existing infrastructure, and experience acquired during the many years of activity in the severe Antarctic environment gives Poland an opportunity to take advantage of the possibilities offered by presence in the Antarctic.

1.1. Legal and institutional basis

The Antarctic consists of the continent of Antarctica and the surrounding Southern Ocean, whose conventional boundary is the 60th parallel south. Since the early 20th century, seven countries asserted territorial claims to a total of about five sixths of the Antarctic territory, which are as follows: Argentina (1940/1942 to 550,00 sq. miles), Australia (1933 to 2,400,000 sq. miles), Chile (1940 to 500,000 sq. miles), France (1924 to 150,000 sq. miles), Norway (1939 to 1,200,00 sq. miles), New Zealand (1923 to 175,000 sq. miles) and the United Kingdom (1908 to 700,000 sq. miles). As a rule, these claims take the form of triangular sectors whose base is the northern boundary line drawn using the extent of today's Treaty (60th parallel south) and whose apex rests on the South Pole. The claims of Argentina, Chile and the United Kingdom to the Antarctic Peninsula mostly overlap with each other. The claims of Argentina and the United Kingdom not only overlap, but also go beyond the aforesaid geographical area (with both countries disputing the Falkland Islands). The Norwegian claims, in turn, were not defined by reference to geographical coordinates. However, none of these claims are recognised by states who do not have similar claims. For this reason, only 20% of the continent is not the subject of any claims (the area between the 90th parallel west and 150th parallel west, that is Ellsworth Land and Marie Byrd Land, also called the largest unclaimed territory on Earth). Only some of the claims mentioned above are mutually recognised by the states that assert them. The mutual recognition of claims exists exclusively among Australia, New Zealand, Norway, and France. Argentina, Chile, the United Kingdom, Russia, and the USA on the other hand recognise none of these claims and have not formally asserted theirs, although they have stipulated that they might do so in the future.

The experiences of the Third Geophysical Year in 195758 encouraged nations to establish a legal regime to prevent conflicts while supporting the efforts of states active in the region. The negotiations resulted in the **Antarctic Treaty,** which provided for demilitarisation and denuclearisation[10] of the Antarctic, freezing of territorial claims, freedom of scientific research and international cooperation, as well as wide-ranging exchange of information between states active in the Antarctic together with the right to carry out inspection of any installations located there. The Antarctic Treaty was the first disarmament treaty from the Cold War era. It applies to the

[10] Article V of the Treaty stipulates:
"1. Any nuclear explosions in Antarctica and the disposal there of radioactive waste material shall be prohibited.
2. In the event of the conclusion of international agreements concerning the use of nuclear energy, including nuclear explosions and the disposal of radioactive waste material, to which all of the Contracting Parties whose representatives are entitled to participate in the meetings provided for under Article IX are parties, the rules established under such agreements shall apply in Antarctica."

continent of Antarctica together with its continental shelf waters and all islands located south of the 60th parallel together with their shelf waters. At the same time, it was agreed that the body competent to make decisions with respect to the area is the **Antarctic Treaty Consultative Meeting** (ATCM), now held on an annual basis. All decisions are made unanimously, and each consultative state has one vote.

Consultative party status was first granted to Argentina, Australia, Belgium, Chile, France, Japan, New Zealand, Norway, South Africa, the USA, the United Kingdom and the USSR – these were the countries which sent scientists to the Antarctic during the Third Geophysical Year. Today, 54 states are party to the Antarctic Treaty, but only 29 of them (including Poland) have consultative party status. The condition for obtaining this status is "conducting substantial scientific research activity there, such as the establishment of a scientific station or the despatch of a scientific expedition" and the consent of all consultative states (Articles IX and XIII of the Antarctic Treaty).

The **Protocol on Environmental Protection (Madrid Protocol)** designates the Antarctic as a natural preserve used solely for peaceful and scientific purposes. It regulates issues such as the obligation to conduct environmental impact assessments for all activities undertaken in the Antarctic, the preservation of Antarctic fauna and flora (including the prevention of introducing alien species), proper management of waste resulting from human activity, prevention of maritime pollution, and safeguarding places of particular natural or historical importance. Article 7 of the Protocol prohibits any activity (except for scientific activity) to exploit natural resources. The Protocol established the Committee for Environmental Protection (CEP) as an advisory body to the ATCM in matters falling within the Protocol. Five annexes to the Protocol set out the principles governing specific areas of human activity in the Antarctic. Annex V to the Protocol (Area Protection and Management) allows additional protection to be granted to particularly valuable or endangered areas. Annex VI, "Liability Arising from Environmental Emergencies," has so far not been ratified by all consultative states and thus has not entered into force (as of the date of the finalisation of this document).

The **Convention on Conservation of Antarctic Marine Living Resources** applies to marine living resources in the area south of the 60th parallel south and to Antarctic marine living resources in the area between that parallel and the Antarctic Convergence[11], which form part of the Antarctic marine ecosystem. The purpose of the Convention is the conservation of marine living resources in the Antarctic, while the term "conservation" includes rational use. In accordance with the Convention, the **Commission for the Conservation of Antarctic Marine Living Resources** (CCAMLR (1)) has been established, a decision-making body that sets the regulatory framework applicable to managing fishing in the area subject to the Convention and the protection of Antarctic marine ecosystems. The CCAMLR (1) consists of 25 states (consultative states to the Antarctic treaty plus

[11] The Antarctic Convergence zone (called the convergence for short, and also the Antarctic Polar Front) is a narrow belt of surface waters where cold Antarctic waters (flowing northwards from the continent) sink beneath a layer of warmer waters from the north. The convergence zone, which surrounds the Antarctic continent, lies between the 47th and 62nd parallel south, having its southernmost extent in the Pacific Ocean.Oceanu Południowego Its course changes seasonally, shifting southwards in the summer and northwards in the winter.

Namibia) and the European Union. It also deals with issues of establishing marine protected areas to conserve the biodiversity of the Southern Ocean and to provide protection for endangered species, sets of species, or entire ecosystems[12].

International cooperation in the Antarctic is also being developed among a number of organisations affiliated with the Treaty, which form the broad Antarctic Treaty System. These organisations include:

1) The Scientific Committee on Antarctic Research (SCAR), whose purpose is to initiate, develop, and coordinate international scientific research in the Antarctic and act as an independent scientific advisor to the ATCM.

2) The Council of Managers of National Antarctic Programs (COMNAP), whose activities are focused on ensuring optimal conditions for effectively conducting scientific research while satisfying the need to comply with strict environment protection principles.

During more than fifty years of its existence, the Antarctic Treaty has been transformed from a disarmament treaty into an efficient instrument to govern one tenth of Earth's land surface. Together with the Madrid Protocol, the Treaty allows states to peacefully and consensually cooperate in the Antarctic, keeps down conflicts to a minimum, is open to new participants, and establishes a mechanism to involve them in decision-making. New threats and challenges stimulate complementing the Treaty with new legal measures, which together form a coherent legal system. The success of the Treaty and Madrid Protocol is measured by the legal assurance of protecting Antarctica's unique natural features and ecosystems, while ensuring rational use of these resources at the same time.

The Antarctic is also gradually becoming part of the globalised world with all the attendant consequences. Some of the challenges that states parties to the Treaty are facing include the unresolved issues of sovereignty and jurisdiction, concerns related to the potential regulation of bioprospecting or, more widely, the use of biodiversity[13]), tourism, whaling, growing interest in mineral resources on the continental shelf and in living marine resources of the Southern Ocean, or the periodically resurging debate on whether the Antarctic is unique (exceptionalism – maintaining the Antarctic as an area governed solely by the developing Antarctic Treaty System) or should be included in the global international law system (for example by raising this issue at the UN) .

[12] E.g. CCAMLR (1) Conservation Measure 91-05 (2016), Ross Sea region marine protected area, that established a marine protected area in the Ross Sea.

[13] While no internationally recognised definition of bioprospecting exists, it is usually assumed that it means research activities meant to locate and identify biodiversity components. Such research is conducted to discover biodiversity components which are of value from a commercial point of view. Commercial bioprospecting is closely dependent on and related to scientific research, often blurring the boundary between "regular" scientific research and research with industrial applications.

1.2. The Antarctic: changes and challenges

The main feature of the Antarctic is its isolation due to extremely severe climatic conditions, the distance between Antarctica and other continents, the surrounding sea and air currents, and the convergence zone. In contrast to the Arctic, which is a mediterranean sea only recently (3-4 million years ago) covered by ice, the Antarctic is a continent cut off by the ocean, one in which ecosystems have been evolving independently from the rest of the world for about 30-40 million years, resulting in high levels of endemism and the sprouting of unique ecosystems.

Antarctica is also the only continent with no native population. Currently, the Antarctic hosts around 80 scientific stations, 40 of which operate around the year. The number of people who work there is between 1,000 (in the Antarctic winter) and 4,000 (in the summer).

All activities carried out in the Antarctic – whether scientific research, tourism, or fishing – are of an expeditionary nature and must be self-sufficient. There is no infrastructure in the Antarctic except for the frequently seasonal or incidental infrastructure set up for the purposes of scientific, tourist or fishing expeditions. Everything required to survive and work in the Antarctic must have previously been provided by those who organise the expedition. The natural conditions prevailing in the Antarctic mean that extra effort is required to ensure the safety of people and equipment and result in the need for contingency plans. If accidents occur, assistance is rendered, ice conditions, weather, and distances etc. permitting, using the (usually limited) capacities of nearby expeditions or scientific bases. These factors mean that any activities conducted in the Antarctic require considerable financing, logistical, and organisational efforts, and people who work there must demonstrate a high level of professionalism.

Fishing in the area covered by the Convention currently focus on Patagonian toothfish (*Dissostichus eleginoides*), Antarctic toothfish (*Dissostichus mawsoni*), mackerel icefish *(Champsocephalus gunnari*), and Antarctic krill (*Euphausia superba*). The value of catch is estimated at around USD 650 million annually. Both toothfish species are highly valuable and sought after on the global markets. Often called the "white gold," they had frequently been subject to illegal, unreported, and unregulated fishing in the Convention area. Annual catch come to about 16,000 tonnes. Catch of krill, one of the largest sources of protein in the world and a very important part of the diet of sea birds, seals and whales, exceed 300,000 tonnes per year.

The CCAMLR (1) agrees fishing limits in each Southern Ocean sector to ensure long-term stability of fishing grounds. The limits and other operational aspects are often defined in terms of CCAMLR Conservation Measures (CM) adopted by the Commission. CMs define when, where and how can fishing be conducted, in order to manage their potential impact on the ecosystem.

The Antarctic has been noted for the presence of numerous minerals, such as coal, iron ores, copper, lead, chrome, nickel, zinc, molybdenum, uranium, manganese, cobalt, platinum, gold, silver, oil, natural gas, and methane hydrates. The size of these deposits is difficult to estimate because of natural conditions. Article 7 of the Protocol on Environmental Protection prohibits any activities (except scientific activities) to exploit mineral resources, although there is an option to revise it after 50 years have elapsed from its entry into force. Many countries carried out geological studies

of minerals in the years preceding the adoption of the Protocol, and even today some of them display interest in Antarctic mineral resources. At the same time, any potential exploitation would be extremely costly due to the risk related to geographic isolation, extreme weather, ice conditions in the Southern Ocean, and lack of necessary infrastructure.

One of the more promising human economic activities in the Antarctic is the so-called bioprospecting, or using living organisms to obtain genes and chemical compounds which can be utilised on a commercial scale, for example in the pharmaceutical, beauty, or food industries, or in biotechnological research and environmental protection. Many global corporations (most of whom have their headquarters in the most developed countries such as the United States, United Kingdom, Switzerland, the Netherlands, Japan or Germany) are interested in Antarctic micro-organisms or krill and other marine invertebrates, especially benthic endemic fauna, and the profits that can be derived from catching and processing them. The scale of profits from the use of Antarctic biodiversity is currently difficult to assess, however interest in this subject is clearly on the rise, as reflected on the ATCM forum.

Currently, the Antarctic (mostly the Antarctic Peninsula) is visited by about 30,000-40,000 tourists in the summer season. Tourism includes mainly ocean cruises combined with short landfalls to observe penguin and sea mammal colonies, and visiting historical monuments or scientific stations. In recent years, new kinds of activity have emerged (such as expeditions to the South Pole, mountain climbing, canoeing, skiing, and snowboarding, marathon running, diving, etc.), followed by rudimentary tourist infrastructure. Developing such infrastructure might entail a host of problems related to the right of ownership, jurisdiction, and even territorial sovereignty. Most entities dealing with Antarctic tourism are members of the International Association of Antarctica Tour Operators (IAATO) and are also subject to industry regulations, in addition to the Antarctic Treaty System provisions. The annual value of tourist services in the Antarctic is estimated at more than USD 300 million. So far, Poland has not been deriving profits from this area, as companies registered in Poland do not offer commercial trips to the Antarctic. The only tourism activity is four or five private cruises per year during the Antarctic summer.

Antarctica and the surrounding Southern Ocean are an area suitable for conducting unique research on the role of polar regions in current and future global changes of the environment, evolution and biological adaptation of organisms to life in extreme conditions, or tectonic evolution of the Earth lithosphere and interactions between the Earth and the Sun. Currently, a state's standing in the Antarctic depends largely on its scientific activities and the extent and ambitions of conducted research programs. Research stations, vessels and scientific programs are instruments used by states to pursue their Antarctic policies and further their interests. Hence research into polar areas, and the scientific, geopolitical, and economic importance of that research, are an area of active interest of many states, as reflected in dedicated government programs. At the same time, conducting wide-ranging scientific programs in the Antarctic is often beyond the means of a single country due to costly technologies, logistical difficulties, and the huge area of research, prompting international cooperation.

In addition, there is a clear increase of interest among the parties to the Treaty in developing Antarctic infrastructure, including transport, for example through modernising a number of stations,

purchasing new vessels and planes, and constructing new airfields. Investments now launched will in the near future mean that formerly inaccessible areas of the Southern Ocean and the continent's interior can be opened up to new research. These activities are combined with a clear focus on wide use of new technologies (such as unmanned aerial vehicles (UAV) and underwater remotely operated vehicles (ROV), new types of measurement sensors and systems, introduction of automated and autonomous equipment, etc.) for rapid and efficient collection, analysis and transmission of huge sets of data. In a few years from now, all of those efforts can be expected to lead to new, ground-breaking research projects in a wide range of activities. Should these programs be successful, they will set the course of Antarctic science and the standing of states involved in it for years, if not decades. At the same time, countries not previously engaged in scientific programs, such as Switzerland, Canada, or Turkey, are beginning to reveal their interest in the Antarctic.

2. The Antarctic and Poland

The Polish presence in the Antarctic started in the late 19th century, when researchers Henryk Arctowski and Bolesław Dobrowolski travelled with the *Belgica* expedition. Their fortunes and later scientific career inspired subsequent generations of Polish polar explorers. In 1959, when the Soviet Union donated the Oasis station (later renamed the A. B. Dobrowolski Station) to Poland, the Antarctic was visited by the first group of Polish scientists and regular Polish scientific research began in the 1960s as Polish researchers started to participate in overland and nautical Soviet and American expeditions. In the late 1980s, the A. B. Dobrowolski Station suspended its activities. Due to its location, the station is difficult to access, entirely dependent on external supplies, and costly to operate. However, in recent years opportunities to restart the station and resume operations have arisen. From a scientific point of view, the site has the advantage of being uniquely located on rocks (not the ice shelf) of the Antarctic continent, which favours conducting geological and geophysical research.

The event that spurred subsequent Polish research of the Antarctic was the nautical expedition of the *Profesor Siedlecki* and *Tazar* ships (1975/1976) to the Antarctic Peninsula. At that time, Poland's fishing operations were challenged (due to the loss of some nearby fishing grounds and limitations of fishing quotas), causing increased interest in new, potentially rich fishing locations. The expedition's scientific schedule involved mostly studying the Antarctic krill as the future source of protein and potential new fishing grounds for the fishing fleet. In addition, the expedition's task was to choose the location of a new permanent Polish Antarctic station designed to support Polish economic interests as well.

The **Henryk Arctowski Polish Antarctic Station** was opened on 26 February 1977 and has been operating continually to this day on a year-round basis. The station was built on King George Island in the South Shetlands archipelago as an important undertaking not only in scientific, but also political and economic terms. Its location on an island north of the Antarctic Peninsula ensures favourable conditions for operating the station and conducting scientific programmes.

From 1981 to 1986 Poland, using the resources of a number of research institutes, participated

in the international Biological Investigations of Marine Antarctic Systems and Stocks (BIOMASS) program, as part of which four nautical expeditions of the *Profesor Siedlecki* ship were organised. This research cemented Poland's position as one of the leaders in all matters related to the biology, harvesting methods and processing of krill.

In 1987/88 and 1990/91, Poland assisted Spain in building the Juan Carlos I research station on Livingstone Island, which like the Arctowski Station is located in the South Shetlands archipelago. Poland assisted, among other things, with transporting modular houses and station furnishings on the PLO/WSM m/v *Antoni Garnuszewski* cargo ship and the ORP *Heweliusz* ship, transhipment using Polish ferry equipment and the efforts of station occupants, and general logistical support. Establishing an Antarctic research station allowed Spain to obtain consultative state status. Poland will now be remodelling the Arctowski Station with the assistance (including logistical assistance) of its neighbours in the Antarctic area.

In 1990/91, Poland assisted the Netherlands in organising a scientific Antarctic expedition by providing transport on the ORP *Arctowski* ship and other logistical support. In recognition of these successful research expeditions, the Netherlands became the first consultative state which possesses no station on its own (but does have a year-round research laboratory located at the British station). Scientific cooperation gives rise to research work, joint successes of researchers, and the possibility of utilising the research facilities of neighbours in the Antarctic region.

Currently, the Polish Antarctic infrastructure comprises the year-round Henryk Arctowski Polish Station, two field bases located on King George Island in the South Shetlands, and the unused A. B. Dobrowolski station (Bunger Hills, Wilkes Land). Poland does not have any ship that could serve as a vessel to conduct research in oceanology, geology or geophysics, or to transport personnel, equipment, food and fuel to the Henryk Arctowski Polish Antarctic Station and ferry research expedition members to other regions of the Antarctic.

2.1. Poland's position in the Antarctic in light with international law

Poland ratified the Antarctic Treaty in 1961 and began to take steps to obtain consultative status. This objective was achieved on 29 July 1977, when Poland joined the then exclusive club of states governing the Antarctic as its 13th member. This was possible due to Poland's involvement in Antarctic scientific research (for instance organising scientific expeditions, and primarily the establishment and maintenance of a research station). By joining the Antarctic Treaty in 1977, Poland proved a strong addition to the group of states which do not assert territorial claims in the Antarctic. Poland has also actively participated in work on drafting the Convention on Conservation of Antarctic Marine Living Resources, of which it is one of the authors, and moreover was one of the countries who moved to adopt the Protocol on Environmental Protection.

It should be stressed that the status of ATCM consultative member and a member of the Committee on Conservation of Antarctic Marine Living Resources means that Poland has a say in formulating the rules on all human activity in the Antarctic, both those related to conducting research

programs and the logistical handling of stations and expeditions, and to fishing, bioprospecting and tourism.

Poland attends annual meetings of the ATCM/CEP, and in 2002 hosted the 25th meeting. In addition, Poland attends the annual meetings of the CCAMLR (1) and its advisory body, the CCAMLR Scientific Committee. Polish delegates are also active in SCAR and COMNAP.

Likewise, the Henryk Arctowski Polish Antarctic Station serves as the unofficial Polish embassy in that part of the world and is called upon each year by official international delegations, scientists from other Antarctic Treaty member countries, personnel of other stations and research vessels, and tourists visiting the Antarctic.

2.2. **Poland's involvement in the Antarctic**

Area: science

Scientific research is the only human activity provided for in the Antarctic Treaty.

Polish Antarctic research formerly included areas such as oceanography, geology, glaciology, geomorphology, weather science, microbiology, botany, ecology, ornithology, genetics, marine biology and chemistry, cartography, lithosphere research, and regular monitoring of the environment. Such research has often been organised as part of interdisciplinary research programs. The Antarctic is a suitable area for testing new technologies, an example of which was the Polish-Norwegian MONICA project that used unmanned aerial vehicles to collect data on the environment.

Currently the majority of research is conducted via the Henryk Arctowski Polish Antarctic Station and two field bases located on King George Island in the South Shetlands archipelago. The station is the only research facility of its kind operated by a Polish research institute; only twenty countries have year-round scientific and research stations in the Antarctic. Thanks to international cooperation, research is also ongoing in other areas of the Antarctic. Each year, the region is visited by scientific teams from a number of Polish research facilities, and the collected material and data are used on an ongoing basis by more than twenty research units in Poland and scientific institutes from more than twenty countries, among them Argentina, Brazil, Chile, Germany, Japan, the Netherlands, Spain and the United States. Based on these materials, a number of facilities set up banks to collect strains of psychrophilic micro-organisms from various environments, some of which have potential uses in biotechnology. Two institutions important for Polish polar research that perform substantive, organizational, and representative functions are the PAS PRC (since 1977) and the PPC (since 2014). The PAS PRC also acts as the National Committee for Cooperation with SCAR (the PAS represents Poland in SCAR).

The scientific cooperation between Poland and other countries involved in Antarctic research to date has resulted in a number of agreements on closer cooperation. In 2017, the relevant memoranda of understanding (MoU) were signed with Chile, Peru, and Argentina. In 2015, the PAS

PRC and PPC started work on establishing a uniform National Polar Research Programme for the next decade. In works and discussions, an important role is played by identifying research priorities aligned with priorities of other Antarctic Treaty states, as well as areas in which such states are ready to work together more closely on issues specifically mentioned in SCAR's document called "Antarctic and Southern Ocean Science Horizon Scan".

Area: environmental protection

The Antarctic is the only place on Earth which has not been fundamentally transformed and exploited by man. The protection of unique terrestrial and marine Antarctic ecosystems is one of the primary tasks of ATCM/CEP. According to the Protocol on Environmental Protection, the Antarctic is a nature reserve whose protection is in the interest of all mankind. The threats considered the most serious include climate change and its consequences as well as the rising interest in Antarctic resources, especially living marine resources of the Southern Ocean. Marine pollutants, unintended introduction of alien species, old waste depots, or growing tourism also pose serious problems. In order to protect the continental areas of the Antarctic which are of special value due to their flora, fauna, unique geological forms or historical monuments, the Antarctic Specially Protected Areas (ASPA) have been established.

Two Antarctic Specially Protected Areas have been created by the ATCM following Poland's initiative: **ASPA-128 Western Shore of Admiralty Bay** and ASPA-151 Lions Rump. Also on Poland's initiative, the Antarctic Specially Managed Area (ASMA)-1 Admiralty Bay was formed. ASPA-128 Western Shore of Admiralty Bay is located around 700 metres to the South-East of the Henryk Arctowski Polish Antarctic Station. It covers an area of almost 17 sq. km, more than one half of which is ice-free. The rest of ASPA-128 is covered by glaciers flowing from the Warszawa Icefield. Now only one of them, the Ecology Glacier, flows into the Bay. The Area was established to ensure the protection of rich fauna (breeding colonies and resting sites for penguins, flying birds, and fin-footed mammals) and flora (communities of mosses and ferns) in the region. Since 1977, birds and mammals have been monitored in ASPA-128, producing one of the longest series of data records in the Antarctic. ASPA-128 also holds the American Copacabana seasonal station and the Polish Demay field base. **ASPA-151 Lions Rump** is located in King George Bay. It covers an area of 1.3 sq. km between the White Eagle Glacier and the sublitoral zone, extending from the Lajkonik Rocks through Twin Pinnacles to Lions Head. Currently, this site is entirely ice-free. The area was established in order to ensure the protection of geological formations and, as in the case of ASPA-128, rich fauna communities. The Polish field base Lions Rump is located at the border of ASPA-151.

ASMAs are established to coordinate the activities of states operating in a particular region, prevent potential conflicts, and minimise environmental damage. So far, six such areas covering a total of about 30,000 square kilometres have been established in the Antarctic. Entering ASMAs does not require a permit.

The entire Admiralty Bay, together with its catchment basin, forms **ASMA-1 Admiralty Bay**,

which covers almost 410 sq. km. In ASMA-1, a number of Scientific Zones have been delimited that cover areas of scientific value. One of these is a moss bog (the Jasnorzewski Gardens), a zone of contiguous plant growth located between the Henryk Arctowski Station and the border of ASPA-128. Access to the zone is restricted and only scientific research or monitoring is allowed under a special permit. Care for these areas has been entrusted to Polish institutions together with competent institutions of other countries, which are responsible for all required environmental management steps and for preparation of Management Plans.

Poland also initiated the protection of three Historic Sites and Monuments (HSM) connected with the history of Polish activity in the Antarctic (HSM-49 Bunger Hill Pillar, HSM-50 Polish Eagle Plaque, HSM-51 Puchalski Grave). **HSMs** are established to protect sites of historic importance. There are 92 such sites throughout the entire Antarctic. The grave of Włodzimierz Puchalski, located near the Arctowski Station, is listed as a Historic Site and Monument of the Antarctic under no. 51.

Poland participates in an international project to systematically monitor indicator species dependent on the krill (CCAMLR Ecosystem Monitoring Program, CEMP), which was initiated by CCAMLR (1). The systematically collected data are used to devise a new krill catching strategy using feedback management. Poland has also pioneered the use of unmanned aerial vehicles to monitor penguins and sea mammals.

Area: the economy

The exploitation of marine living resources of the Southern Ocean now includes mainly catching toothfish, mackerel icefish, and Antarctic krill.

Poland began fishing in the late 1970s, when the companies Odra, Dalmor and Gryf conducted such operations. A scientific study was carried out by the r/v *Profesor Siedlecki*, r/v *Profesor Bogucki*, and m/s *Antoni Garnuszewski* ships. An increase in catches was possible due to improved methods and processing technology, as well as a good outlet for krill-based products. This enabled the Polish share in global krill catches to be increased to about 20% between 1995 and 2000. From 1970 to 2003, Poland caught a total of 398,000 tonnes. When the Odra and Gryf enterprises went bankrupt, fishing expenditures were reduced, causing the yield to fall to about 9,000 tonnes in the 2002/03 season. The last time a Polish ship owned by the Dalekomorska Kompania Połowowa DALMOR Sp. z o.o. operated in Convention waters was in 2011.

Thanks to research by Polish scientists, Poland has come to be one of the countries possessing the greatest know-how on krill, including krill acoustics research. These successes were possible due to close connections between various branches of science and the economy. This cooperation is more difficult now. Poland does not own ships or research vessels which could be used for fishing in this area, as they require huge investment outlays and capital, which the enterprises cannot afford. The situation is, however, constantly monitored and analysed, and the companies do not rule out resuming visits to fishing grounds in subsequent catch seasons. The global interest in krill

is far from waning. Countries with leading shares in harvests now include Norway (over 50% of the total amount harvested), Republic of Korea (17%), and China (12%). In the future, the CCAMLR area may prove an attractive region for Polish fishing as far as krill is concerned because of rising prices of krill products, i.e. krill meat, meal (to produce feed) and oil, used in the manufacturing of medicines, beauty products, and other items. It appears that the Southern Ocean area could once more become attractive for Polish fishing, especially since Poland remains a member of the CCAMLR (1) Committee.

As noted above, the number of Polish tourists in the Antarctic is low, however there are cruises in the Southern Ocean waters by between one and five Polish yachts each year. One of them, *Selma Expeditions*, joined IAATO in 2014. In 2015, two Polish yachts, *Selma Expeditions* and *Katharsis II*, cruised the Ross Sea, considered the most hostile and dangerous waters of the World Ocean, while the Selma Expeditions crew climbed the summit of Erebus, one of Antarctica's active volcanoes. Yachts flying the Polish flag often serve as a good platform to promote Poland, and their crews often participate in educational projects at home. It must be stressed however, that Antarctic tourism is growing with each year, thanks especially to operators from the United States, Australia, New Zealand, China, and Germany. In 2018 alone, operators affiliated with IAATO transported 60,000 tourists to and from Antarctica.

The natural conditions and long-term isolation of Antarctic ecosystems made this area an attractive place for companies interested in new technologies, including biotechnologies. Poland is in a suitable position to participate in activities of this kind thanks to its banks of psychrophilic strains of micro-organisms, experience in their cultivation, participation in biotechnological projects, as well as experience with building unmanned aerial vehicles and using them to explore Antarctica.

Area: security

The demilitarisation and denuclearisation of the Antarctic, coupled with the principle of exchanging information about any activities carried out in the region, the right to stage inspections, and the freezing of territorial claims, ensure that the region remains stable and that tensions between states are minimised and potential conflicts prevented.

The military is present in the Antarctic solely to support scientific research (for example by providing transport or technical servicing of stations) and for other peaceful objectives (e.g. hydrographic ships, rescue operations). These activities also present an opportunity to train a wide-ranging group of technicians, officers, and seamen in working in extreme polar conditions (high professional, intellectual, psychological, or physical qualifications). The tradition of cooperation between scientists from often mutually hostile countries, which dates back at least to the Third Geophysical Year, helps maintain an additional, unofficial channel to exchange information and opinions for national representatives and decision-makers, which is especially important in times of surging conflicts in areas outside the Antarctic.

Territorial claims to the Antarctic continent, while frozen, are still asserted and can become

a source of conflict in the future. Considering, however, that these claims are not recognised by states such as the USA, Russia, and China, this appears unlikely. A more realistic threat is posed by the dispute between Argentina and the UK over the islands in the Antarctic (South Georgia and the South Sandwich Islands) and sub-Antarctic region (the Falklands). States with claims attempt to reinforce them by peaceful means, marking their "jurisdiction" on maps, postal stamps, and historical publications, and also by maintaining constant presence on their "territory" by organising SAR patrols or providing logistical assistance to other countries. The Henryk Arctowski Station is located in an area claimed by three states: Argentina, Chile, and the United Kingdom. Poland has good relations with all of them.

A possible threat that might lead to potential militarisation of Antarctica (and conflicts between states) in the future might be new dual-use (military and civil) technologies, for example installations to monitor and steer satellites, as well as technologies for receiving the data they transmit.

Author: Joanna Perchaluk-Mandat

Annex no. 3
Basic international treaties and documents concerning polar regions

Annex no. 3 Basic international treaties and documents concerning polar regions

The following international treaties and documents are listed chronologically, unless additional protocols to a particular treaty were adopted, in which case they are listed next to the relevant main treaty in the table.

This list is not exhaustive, since its purpose is to name solely the most important agreements to illustrate how international law on polar affairs and Poland's polar policy have evolved.

Item	Name of treaty or document	Entry into force (with respect to Poland) and publication in the Journal of Laws	Importance
1	Spitsbergen Treaty (now the Svalbard Treaty) signed in Paris on 9 February 1920	2 September 1931 Journal of Laws 1931, item 747	The treaty recognizes Norwegian sovereignty over the archipelago (and responsibility for its management, including protection of the environment) while granting citizens of states parties the right to economic activity under conditions of equality. The treaty does not directly deal with scientific activities.
2	International Convention for the Regulation of Whaling, done in Washington on 2 December 1946	17 April 2009 Journal of Laws 2009, item 1165	The Convention (together with the Plan that forms an integral part of the Convention) established the legal framework for the international regulation of whaling. On the basis of it the International Whale Commission (IWC) was established, whose competences include modification of the Plan by adopting regulations on the protection and use of whale resources. In particular, in 1994 the IWC established the so-called Southern Ocean Whale Sanctuary, entirely banning commercial whaling in this area.

3	Antarctic Treaty, signed in Washington on 1 December 1959 Protocol to the Antarctic Treaty on Environmental Protection, done in Madrid on 4 October 1991, with Annexes I to V	23 June 1961 (consultative status with the right to vote since 1977) Journal of Laws 1961, item 237, Journal of Laws 2000, item 1087, Journal of Laws 2017, item 2165 14 January 1998 Journal of Laws 2001, item 52, Journal of Laws 2017, item 2165 Annex II amended by measure 4(2006), effective as of 23 June 2006, and by measure 16(2009), effective as of 8 December 2016. Annex V took effect on 24 May 2002.	The Antarctic Treaty, together with instruments belonging to the Antarctic Treaty System (see below) sets the legal framework for the activities of states and their citizens in the Antarctic area. In particular, the Treaty provides that Antarctica is to be used solely for peaceful purposes and guarantees the freedom of scientific research. The Protocol provides in particular that the Antarctic is a "natural reserve devoted to peace and science" and also contains numerous detailed measures for the protection of the environment. Some of these can be found in annexes, which deal with: • Annex I – Environmental Impact Assessment • Annex II – Conservation of Antarctic Fauna and Flora • Annex III – Waste Disposal and Management • Annex IV – Prevention of Marine Pollution • Annex V – Management of Protected Areas • *Annex VI – Liability Arising from Environmental Emergencies – has not yet entered into force*
4	Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat, done in Ramsar on 2 February 1971.	22 March 1978 Journal of Laws 1978, item 24	The Convention requires states to identify (and then adequately manage and protect) wetlands located on their territory in order to include them in the List of Wetlands of International Importance established under the Convention. The list now covers more than 2,200 locations, among them Arctic areas.
5	Convention on the Conservation of Antarctic Seals, done in London on 1 June 1972	14 September 1980 Journal of Laws 1980, item 119, Journal of Laws 2017, item 2207	The Convention forms part of the so-called Antarctic Treaty System and introduces a general prohibition of killing and capturing seal species listed in Article 1 of the Convention. An Annex to the Convention provides additional measures used by the states parties for the protection, scientific study, and rational and humanitarian use of the seal population.
6	Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, done in Paris on 16 November 1972	29 September 1976 Journal of Laws 1976, item 190	The Convention provides a global framework to protect "cultural heritage" and "natural heritage" (with definitions of both terms). The Convention established the World Heritage Committee that maintains the World Heritage List. The List currently includes two natural sites (Wrangel Island, Ilulissat Icefjord) and three cultural or mixed sites in northern Scandinavia).

7	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES), done in Washington on 3 March 1973, amended at Bonn on 22 June 1979	12 March 1990 Journal of Laws 1991, item 112 13 April 1987 Journal of Laws 1991, item 112	The Convention is a global instrument regulating trade in wild animals and endangered plant species. It contains three regularly revised appendices that regulate trade in fauna and flora with varying intensity (Appendix I – species threatened with extinction which are or might be traded on conditions laid down in the Convention, Appendix II – species not currently threatened with extinction but which may become so unless trade in them is restricted, Appendix III – species identified by one of the parties to the Convention as being in need of trade regulation). Appendices I and II list many endangered species of Arctic fauna and flora.
8	International Convention for the Safety of Life at Sea (SOLAS), done in London on 1 November 1974.	15 June 1984 Journal of Laws 1984, item 318	The Convention, adopted under the auspices of the International Maritime Organisation (IMO), provides for minimum construction and equipment standards of vessels in order to increase the safety of life at sea. The majority of technical standards are found in 14 chapters (appendices) of the Convention, which have been revised numerous times in order to bring them in line with the requirements of modern navigation. In 2014, a new chapter XIV was adopted. The amendments came into effect on 1 January 2017.
9	International Convention for the Prevention of Pollution from Ships (MARPOL), done in London on 2 November 1973, amended by a Protocol done in London on 17 February 1978, and supplemented by a Protocol adopted in London on 26 September 1997, with annexes.	1 July 1986 Journal of Laws 1987, item 101 Annexes: I – 2 October 1983 II – 6 April 1987 III – 1 July 1992 IV – 2 September 2003 V – 31 December 1988 VI – 29 July 2005	The Convention, adopted under the auspices of the IMO, provides for a number of solutions to prevent pollution of the marine environment through dumping of harmful substances or leaks containing such substances. The majority of technical standards are found in six annexes to the Convention which have been revised numerous times in order to bring them in line with the requirements of modern navigation. In 2015, Annexes I, II, IV and V were amended to make the provisions of the Polar Code obligatory. The amendments came into effect on 1 January 2017.
10	International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping (STCW), done in London on 7 July 1978.	28 April 1984 Journal of Laws 1984, item 201	The Convention, adopted under the auspices of the IMO, establishes a system of increasing safety of life and property at sea and protecting the marine environment by introducing appropriate seamen qualification standards. The Appendix to the Convention was amended in order to make the provisions of the Polar Code obligatory.

11	International Convention on Maritime Search and Rescue (SAR) done in Hamburg on 27 April 1979.	27 March 1988 Journal of Laws 1988, item 184	The Convention, adopted under the auspices of the IMO, establishes an international marine search and rescue system. Under the Convention, 13 search and rescue areas were identified. The Convention is one of two instruments on which the 2011 Agreement on Cooperation on Aeronautical and Maritime Search and Rescue in the Arctic was based. It was signed by the Arctic states (Canada, Denmark, Finland, Iceland, Norway, Russia, Sweden and the United States) and came into force in 2013.
12	Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (CMS).	1 May 1996 Journal of Laws 2003, item 17	The Convention provides for basic regulations for conservation of migratory species by the so-called Range States. The species are listed in two Appendices to the Convention, each of which provides for different forms of conservation. Appendix I contains a list of endangered migratory species, and Appendix II a list of migratory species conserved through the Agreements. These are species that have an unfavourable conservation status and require international agreements. Such agreements include for example the Agreement on the Conservation of Albatrosses and Petrels of 2001 (to which Poland is not a party) and the Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic, North East Atlantic, Irish and North Seas of 1992 (which entered into force with respect to Poland in 1996). Both the CMS and the above agreements are important for the protection of species in polar areas.

13	Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution, done in Geneva on 13 November 1979. The Convention has been amended by 8 Protocols concerning various harmful substances, including: Protocol on Heavy Metals to the 1979 Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution, done in Aarhus on 24 June 1998. Protocol on Acidification, Eutrophication and Ground-level Ozone to the 1979 Convention on Long-Range Transboundary Air Pollution, done in Gothenburg on 30 November 1999.	17 October 1985 Journal of Laws 1985, item 311 *Has not entered into force with respect to Poland* *Has not entered into force with respect to Poland*	The objective of the Convention, the first multilateral treaty on this matter, is to protect man and his environment against air pollution by reducing and preventing it. Long-range pollution emitted in the northern hemisphere largely ends up in the Arctic environment, therefore the efforts states undertaken under the Convention and its Protocols are of considerable importance for the Arctic and other regions. The 2012 amendments to the Gothenburg Protocol, relating for instance to black carbon, have not yet entered into force.
14	Convention on the Conservation of Antarctic Marine Living Resources (CCAMLR (2)), done in Canberra on 20 May 1980	27 April 1984 Journal of Laws 1984, item 314	The Convention is part of the so-called Antarctic Treaty System and its objective is the conservation (meaning „rational use") of living marine resources of the Antarctic. Under the Convention, the Commission was established which is responsible for achieving its objectives. A particularly important development in recent years was an agreement within the Commission to establish a marine protected area in the Ross Sea (2016).
15	United Nations Convention on the Law of the Sea, done in Montego Bay on 10 December 1982.	13 December 1998 Journal of Laws 2002, item 543	This so-called "constitution of seas and oceans" is the principal international instrument regulating sovereign rights and the activity of states and their citizens at seas and oceans. The Convention defines the rights and obligations of states in various maritime zones: where a coastal state exercises sovereignty (internal waters and territorial sea), sovereign rights and jurisdiction (exclusive economic zone and continental shelf) and beyond (high seas and the Area). The Convention also regulates horizontal issues such as the protection of marine environment or conducting maritime scientific research.

16	United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), done in New York on 9 May 1992.	26 October 1994 Journal of Laws 1996, item 238	The objective of the Convention is to stabilise the concentrations of greenhouse gases in the atmosphere at a level preventing dangerous anthropogenic interference with the climate system. The obligations under the Convention vary somewhat for Appendix I and Appendix II states.
	Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, done in Kyoto on 11 December 1997.	16 February 2005 Journal of Laws 2005, item 1684	The Protocol established the so-called first commitment period (2008-2012), defining the quantitative reduction obligations (in Appendix B) for Appendix I states.
	Doha Amendment to the Kyoto Protocol, done in Doha on 8 December 2012.	4 April 2018 Journal of Laws 2018, item 669	The amendment establishes the so-called second commitment period (2013-2020).
	Paris Agreement within the United Nations Framework Convention on Climate Change done in New York on 9 May 1992, adopted in Paris on 12 December 2015.	6 November 2016 Journal of Laws 2017, item 36	The Agreement introduces other important amendments to the international law climate change regime. In particular, it sets the objective of reducing the increase of the average global temperature to a level much lower than 2 degrees Celsius above pre-industrial level and introduces the scheme of Nationally Determined Contributions (NDC). Poland complies with its reduction obligations together with the EU and its member states, as well as Iceland. Due to the sensitivity of polar areas to climatic change, the efforts of states to reduce anthropogenic greenhouse gases within the Framework Convention are of essential importance.
17	Agreement for the Implementation of the Provisions of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 relating to the Conservation and Management of Straddling Fish Stocks and Highly Migratory Fish Stocks, done in New York on 4 August 1995	13 April 2006 Journal of Laws 2007, item 64	In 2015 in Oslo, Canada, Denmark, Norway, Russia and the United States adopted a Declaration to prevent unregulated fishing in the high seas of the central Arctic Ocean. In 2017, an Agreement to Prevent Unregulated High Seas Fisheries in the Central Arctic Ocean was signed.

18	Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters, done in Aarhus on 25 June 1998 Protocol on Pollutant Release and Transfer Registers to the Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-making and Access to Justice in Environmental Matters signed in Aarhus on 25 June 1998, done in Kiev on 21 May 2003.	16 May 2002 Journal of Laws 2003, item 706 24 December 2012 Journal of Laws 2012, item 1300	The Convention, in order to contribute to protecting the right of every person to live in an environment suitable for their health and well-being, requires the parties to establish access to information, public participation in decision-making, and access to justice in this respect.
19	Declaration of the United Nations on the rights of indigenous peoples, passed on 29 June 2006	*The declaration is not legally binding*	The declaration is the main international instrument regulating the rights of indigenous peoples as part of the human rights system. It expresses the right to self-determination (but not secession) and to free, prior, fully informed consent of indigenous populations to projects (for example extraction projects) affecting their lifestyle. Poland voted in favour of adopting the declaration.

Author: Piotr Andryszczak

Author: Adam Nawrot

Author: Adam Nawrot